

Četrta številka // poljudni članek: Lunji Slovenije // varstvo ptic: Tivtska solila v Črni gori – prvi koraki na poti k učinkovitemu varstvu // narava: Vrbnice // portret ptice: Žerjav // mi za ptice in naravo: Dolga pot do objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok / Evropski dan opazovanja ptic / Ptičariada 2014

Svet ptic: 04,'14



revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije // letnik 20, številka 04, december 2014 // ISSN: 1580-3600



→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 20, številka 04, december 2014//ISSN: 1580-3600 (prej Novice DOPPS//ISSN: 1408-9629)

spletna stran revije:

<http://ptice.si/publikacije/svet-ptic>

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps.si, spletna stran: ptice.si

glavna urednica: Petra Vrh Vrezec

e-pošta: petra.vrh@dopps.si

uredniški odbor: Luka Božič, Alenka Bradač, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, Jakob Smole, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Metka Ciuha, Camera d.o.o.

tisk: Schwarz print d.o.o.

naklada: 2.500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revijo sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski

naslov: petra.vrh@dopps.si

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

Poslanstvo DOPPS: Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

predsednik: Rudolf Tekavčič

podpredsednica: dr. Tatjana Čelik

upravni odbor: Tilen Basle, Peter Krečič, Cvetka Marhold, Tomaž Mihelič, mag. Iztok Noč, Tanja Šumrada

nadzorni odbor: Luka Korošec, prof. dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar

direktor: doc. dr. Damijan Denac

IBAN: SI56 0201 8001 8257 011

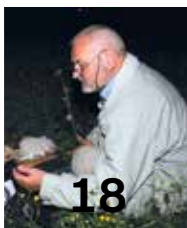


DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici:

Med počasnim, nizkim letom samica pepelastega lunja (*Circus cyaneus*) prečesava odprto krajino, da bi pod snežno odejo ujela kakšnega malega sesalca.

foto: Uroš Poteko



4

Ptice naših krajev

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

6

Lunji Slovenije

// Dejan Bordjan

10

Tivtska solila v Črni gori

// Borut Rubinič

12

Vrbnice

// Ignac Sivec

14

Žerjav

// Matej Gamser, Dejan Bordjan

16

Ali nadmorska višina odraža vplive podnebnih sprememb na ptice

// Žan Kuralt, Polona Sušnik

18

Bogdan Lipovšek

// pogovarjal se je Damijan Denac

20

Gana - narava na razstavi

// Ines Kavgič

22

Ptičji koledar

// Barbara Vidmar

24

Trd oreh

// Petra Vrh Vrezec

32

Zimska opazovanja v naravi

// Blaž Blažič, Ivan Esenko, Iris Petrovič, Dare Šere, Metka Škornik, Rudi Verovnik, Petra Vrh Vrezec

35

Vzgojno - izobraževalni program Adriawet 2000

// Bojana Lipej

36

Dolga pot do objektov v Naravnem rezervatu Skocjanski zatok

// Nataša Šalaja

38

4. Pomurski ornitološki vikend

// Gregor Domanjko

39

Evropski dan opazovanja ptic

// Tilen Basle

40

Ptičariada 2014

// Gregor Bernard

41

Vtisi udeležencev Ptičariade

// Matej Gamser, Tomaž Mihelič, Katarina Denac, Robert Rožaj in Tereza Potočar Korošec

42

Račje vragolije

// Janez Papež

44

20 let poljudnega društvenega glasila

// Barbara Vidmar, Petra Vrh Vrezec

46

Luknje v fasadi - življenje ali materialna lastnina

// Cveta Erman

47

Nevestica ali karolinska rasa

// Rudolf Tekavčič

48

Naj fotoulov

// Aleksander Pritekelj, Jani Vidmar, Ivan Esenko, Miha Podlogar

49

Novice DOPPS

Začetek konca – zaključevanje Novega ornitološkega atlasa gnezdilk Slovenije

Od letošnjega leta se poslavljamo z velikim pričakovanjem. Začenjamo zaključno fazo Novega ornitološkega atlasa gnezdilk Slovenije (NOAGS), ki je desetletje močno zaznamoval terensko delo DOPPS. V družčini sodelavcev Atlasa se nas je nabralo zares veliko, saj so podatki razdeljeni med več kot 400 avtorjev in prav vsi ste zaslužni, da bo zaključni korak lahko velik in prijeten, zato zares hvala. Pa vendar na tem mestu ne bom nadaljeval s statističnim naštevanjem tisočeri prehojenih kilometrov in deset tisočih popisnih ur. Naj bodo tudi ti del našega velikega pričakovanja.

Ker je bil Atlas zasnovan kot kolektivno delo, smo tako zastavili tudi njegov zaključek. Posameznih vrst v njem tako ne bo obdelovala peščica ljudi, ampak karseda velika družčina poznavalcev. Namen teh t.i. vrstnih koordinatorjev bo pregled podatkov in pisanje zaključnih besedil Atlasa za posamezno vrsto, pod katerim bo podpisan vsak posebej.



foto: Gaber Mihelič

»Da pa bomo lahko skupaj pregledovali podatke, jih je bilo treba narediti dostopne. Obvladovanje podatkov je bila pri Atlasu posebna zgodba, saj smo želeli doseči dostop do prav vseh, vključno z grafičnim prikazovanjem lokacij. To nam je ravno z Atlasom prvič uspelo in internetna podatkovna zbirka bo imela pri komuniciranju izjemno pomembno vlogo. Z njeno pomočjo so podatki že sedaj detajlno dostopni vrstnim koordinatorjem, širši množici pa v bolj splošnem vpogledu. Vsako oko, ki bo pregledalo podatke, nam bo koristilo. Seveda ste tukaj dobrodošli prav vsi. Portal NOAGS boste našli na naslovu atlas.ptice.si. Za osnovni nivo, ki je precej splošen, se lahko registrirate sami, za naprednejšega pa pošljite sporočilo na moj elektronski naslov: tomaz.mihelic@dopps.si. Na strani boste našli tudi vsa navodila za uporabo. Portal NOAGS ima dva glavna namena. Prvi je preprosto pregledovanje množice geolociranih podatkov, drugi pa enostaven in hiter vnos le-teh. In ker bo v naslednjih mesecih izjemno pomembna faza pregledovanja in iskanja manjkajočih podatkov, se bosta osnovni funkciji portala kar najbolje ujeli. Če namreč poznate podatek, ki v bazi manjka, ga lahko hitro in enostavno vpišete tudi sami. Poskusite in prepričan sem, da vas bo aplikacija hitro navdušila za beleženje večine lastnih podatkov o pticah.

V društvu nas družijo odnos do narave, katere ljudje in ptice so neprecenljiv del. Atlas je bil izjemno pomemben gradnik tega odnosa in prepričan sem, da bo tudi njegov zaključek v tem duhu. Zatorej vsi lepo vabljeni k sodelovanju!

Tomaz Mihelič

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:

Al Vrezec, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, p. p. 290, SI-1001 Ljubljana, e-mail: avrezec@pms-lj.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst: Jurij Hanžel, Komisija za redkosti, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana, e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:

http://www.ptice.si/images/stories/slike_novice/2010/obrazec_si.doc



Siva gos (*Anser anser*)

Leta 2014 je par uspešno vzredil mladiče na Ledavskem jezeru na Goričkem, kar je novo gnezdišče te pri nas redke gnezdilke [DENAC, K. & KMECL, P. (2014): Ptice Goričkega. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Borut Kumar



Moškatna bleščavka (*Cairina moschata*)

Dne 16. 3. 2014 je bila ta pri nas vse pogostejše pojavljajoča se tujerodna rasa opažena pri Laškem [Foto-narava: <http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=77255>].
izvirni foto: Štefka Krivec

Kostanjevka (*Aythya nyroca*)
Kot kažejo večletna štetja, se število gnezdečih parov te redke rase na nekaterih štajerskih mokriščih v okolici Pragerskega zelo povečuje [BORDJAN, D. (2014): str. 27–37. V: DENAC, K. s sod. (ur.): Monitoring populacij izbranih vrst ptic – popisi gnezdilke 2014. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Ivo Božič



Sveti ibis (*Threskiornis aethiopicus*)
Prvi podatek za Slovenijo – štiri osebkii te tujerodne afriške vrste z gnezdečimi populacijami v Italiji in Franciji so maja 2014 preleteli Sečoveljske soline [Komisija za redkosti – vir podatka: Andrej Sovinc].
foto: Jan van der Straaten / Saxifraga



Kragulj (*Accipiter gentilis*)

Leta 2012 se je izkazalo, da kragulj po hribskih gozdovih na Krimu, Koradi in Banjšicah ni tako redka vrsta, čeprav je pogostejša v nižjih legah, česar na primer pri sorodnem skobcu ni opaziti [KOCIJANČIČ, S. (2014): Magistrsko delo. Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana].
foto: Matej Vranič



Kosec (*Crex crex*)

Koščeva populacija v Sloveniji se še vedno zmanjšuje za okoli 4 % na leto, najverjetneje kot posledica intenzivnega kmetijstva, npr. na Ljubljanskem barju, in zaraščanja travišč, npr. na Breginjskem Stolu [Božič, L. (2014): str. 75–89. V: DENAC, K. s sod. (ur.): Monitoring populacij izbranih vrst ptic – popisi gnezdilke 2014. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Ivo Božič

Rjava komatna tekica (*Glareola pratinctola*)
Dne 2. 5. 2014 se je v Škocjanskem zatoku zadrževal en osebki, aprila pa tudi v Sečoveljskih solinah [Foto-narava: <http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=78409>].
foto: Ivo Božič



Rjavi galeb (*Larus fuscus*)
Kot kažejo podatki o opazovanjih obročkanih ptic, poteka selitvena pot rjavih galebov s finskih gnezdišč ob Baltiku prav prek Slovenije [VALKAMA, J. & PIHA, M. (2014): *Linnut-vuosikirja* 2013: 144–153].
foto: Al Vrezec



Duplar (*Columba oenas*)

Med popisom leta 2012 se je izkazalo, da živi na vzhodu Goričkega dokaj velika populacija, ki celo narašča [DENAC, K. & KMECL, P. (2014): Ptice Goričkega. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Peter Meininger, Saxifraga



Veliki skovik (*Otus scops*)

Populacija vrste na Goričkem se je od leta 1997, ko je štela 210–250 parov, v letih 2012–2013 zmanjšala na vsega 60–70 parov, na območju pa veliki skoviki plenijo predvsem kobilice, murne in bramorje [DENAC, K. & KMECL, P. (2014): Ptice Goričkega. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Branko Brečko

Velika uharica (*Bubo bubo*)

Pogini zaradi elektrokcije na srednje napetostnih daljnovodih so verjetno vzrok za slabši gnezditveni uspeh vrste v letu 2014 [MIHELIC, T. (2014): str. 38–46. V: DENAC, K. s sod. (ur.): Monitoring populacij izbranih vrst ptic – popisi gnezdil 2014. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Tomaž Mihelič



Kozača (*Strix uralensis*)

V Sloveniji imajo kozače v povprečju v gnezdu tri jajca, večino v drevesnem duplu ali drevesnem dimniku, gnezditveni uspeh pa je le 40 % [VREZEC, A. & MIHELIC, T. (2012): *Rivista Italiana di Ornitologia* 82 (1/2): 30–37].
foto: Bojan Bratož



Močvirska uharica (*Asio flammeus*)

Leta 2013 je bila prvič med januarskim štetjem vodnih ptic opažena močvirska uharica, in to celo štirje osebk na zadrževalniku Medvedce, kar je verjetno celo prvi podatek o prezimovanju te ptice pri nas [Božič, L. (2013): *Acrocephalus* 34 (156/157): 93–103].
foto: Ivo Božič



Zlatovranka (*Coracias garrulus*)

Ponovna vrnitev izginule gnezdilke – leta 2014 je par uspešno gnezdil na Goričkem, prvič v Sloveniji po devetih letih [DENAC, K. & KMECL, P. (2014): Ptice Goričkega. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Jani Vidmar



Smrdokavra (*Upupa epops*)

Na Goričkem se je populacija smrdokavre od leta 1997 do 2013 zmanjšala za 85 %, njen glavni plen pa so bramorji, murni in ličinke nekaterih žuželk [DENAC, K. & KMECL, P. (2014): Ptice Goričkega. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Ivo Božič



Aleksander (*Psittacula krameri*)

Šesti podatek za Slovenijo – en osebek te tujerodne vrste, ki je v preteklosti na Obali morda že gnezdila, je bil oktobra 2014 opazovan na Ljubečni [Komisija za redkosti – vir podatka: Matej Gamser].
izvirni foto: Matej Gamser



Črnočeli srakoper (*Lanius minor*)

Izginula gnezdilka Goričkega, ki je na območju gnezdila vsaj tja do leta 1994, v 90-ih pa je z Goričkega izginil tudi čebelar [DENAC, K. & KMECL, P. (2014): Ptice Goričkega. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Gregor Bernard



Velika sinica (*Parus major*)

Na Krimu in Pohorju je bilo med letoma 2010 in 2012 ugotovljeno, da največ gnezd te duplarice, ki zaseda tudi gnezdilnice, propade v fazi valjenja jajc, na kar imajo velik vpliv vremenske razmere v času gnezdenja, zlasti deževje [BORDJAN, D. & TOME, D. (2014): *Ardea* 102: 79–85].
foto: Vlado Jehart



Bulbul (*Pycnonotus barbatus*)

Prvi podatek za Slovenijo – en osebek te tujerodne vrste je bil oktobra 2013 opazovan v Škocjanskem zatoku. [Komisija za redkosti – vir podatka: Timo Laine]
foto: Igor Brajnik



Pisana penica (*Sylvia nisoria*)

Vrsta kot kaže v Sloveniji upada, kar je bilo med popisi od leta 2004 dalje ugotovljeno tako na Ljubljanskem barju kot ob reki Muri [DENAC, K. (2014): str. 170–176 V: DENAC, K. s sod. (ur.): Monitoring populacij izbranih vrst ptic – popisi gnezdil 2014. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Mark Zekhuis / Saxifraga



Vrtni strnad (*Emberiza hortulana*)

Populacija je med letoma 2005 in 2014 na Krasu strmo upadla, danes zato tej slovenski gnezdilki že grozi izumrtje [FIGELJ, J. & KMECL, P. (2014): str. 97–105. V: DENAC, K. s sod. (ur.): Monitoring populacij izbranih vrst ptic – popisi gnezdil 2014. – DOPPS, Ljubljana].
foto: Jani Vidmar



Mali strnad (*Emberiza pusilla*)

Dvajseti in enainvajseti podatek za Slovenijo – po en osebek je bil obročkan oktobra in novembra 2014 na Ljubljanskem barju [Komisija za redkosti – vir podatka: Brane Lapanja, Dare Šere].
izvirni foto: Dare Šere





1

1: Stepski lunj (*Circus macrourus*) je bil pri nas do še pred nekaj leti izjemno redka vrsta z neugodnim varstvenim statusom v Evropi.
foto: Dejan Rocner

Samec se vrača s plenom – majhnim sesalcem. Hiter pregled zapiskov mi pove, da se je odpravil na lov pred slabe pol ure. In se že vrača. Spremljam ga med preletom nasipa. Še preden pride do rogoza, iz njega zleti samica. Leti naravnost proti njemu. Ko se približata drug drugemu, iztegneta svoje dolge noge. Vse traja manj kot sekundo. Samec je predal plen samici v hitri, že skoraj akrobatski potezi in se usedel na suho drevo, samica pa nazaj na gnezdo. To je bilo eno izmed mnogih podobnih opazovanj v letu 2009, ko je bila potrjena gnezditev rjavega lunja (*Circus aeruginosus*) v Sloveniji, in sicer na zadrževalniku Medvedce.

Lunji Slovenije

// Dejan Bordjan

Poznanih je 16 vrst iz rodu *Circus*, ki so razširjene po vseh celinah, z izjemo Antarktike. Še pred nedavnim jih je bilo poznanih manj, saj so trem podvrstam priznali status samostojnih vrst, in sicer po eni v Avstraliji, Afriki in Severni Ameriki. Od šestnajstih vrst imajo neugoden varstveni status štiri, od tega sta dve ranljivi in ena ogrožena. V Evropi gnezdijo štiri vrste lunjev in vse se pojavljajo tudi v Sloveniji.

Lunji gnezdijo skoraj izključno v odprtih okoljih, tako suhih, kot so stepe, savane, polpuščave in v zadnjih desetletjih tudi žitna polja, kot v mokriščih, na primer na barjih, resavah in plitvih, z obrežnim rastlinjem poraščenih vodnih telesih. Njihov način lova je učinkovit v odprtih okoljih. Lovijo namreč v nizkem letu tik nad tlemi, med katerim pregledujejo območje in tako iščejo plen. Letijo z rahlo privzdignjenimi perutmi, ki dajo občutek plitve črke V. S hitrimi spremembami leta ujamejo plen, ki je lahko majhna ptica do velikosti jerebice (*Perdix perdix*), majhen sesalec do velikosti odraslega kunca, kuščar, dvoživka ali večja žuželka. Nekateri lahko v plitvinah celo ujamejo ribe. Ob zelo raznovrstnem plenu se lunji lotijo tudi mrhovine, plen pa lahko tudi preprosto ukradejo drugim pticam.

V nasprotju z mnogimi ujedami, kot so orli in sršenarji, pri lunjih ni poznanih večjih zgostitev na selitvi čez Sredozemsko morje, saj se čez Gibraltar in Bospor seli le po nekaj sto osebkov. To je posledica tega, da lahko za let izkoriščajo termične vetrove, kot na primer sršenarji, lahko pa se selijo z aktivnim letom. Zaradi tega lahko letijo tudi v manj ugodnih vremenskih razmerah ter nad morjem, kjer ni termike.

Za večino vrst lunjev je značilna spolna dvoičnost, kar pomeni, da se samci in samice po videzu med seboj razlikujejo. Prav tako se od odraslih dobro ločijo spolno nezreli osebki, katerim se perje postopoma spreminja v odraslo. Tako lahko v dobrih opazovalnih razmerah našim opazovanim lunjem določimo tako starost (do odraslega perja) kot spol. Ker so si predvsem samice različnih vrst podobne med seboj, je za razlikovanje vrst na terenu potrebne nekaj več vaje.

Rjavi lunj (*Circus aeruginosus*)

Rjavi lunj je največja in najbolj razširjena vrsta lunja v Evropi (43–55 cm). Kljub temu, da ima največji razpon peruti med lunji, je tudi najtežji, kar nekoliko zmanjša videz dolgoperutosti. Zaradi tega med vsemi našimi lunji še najbolj spominja na kanjo (*Buteo buteo*). Je edina vrsta lunja pri nas, ki ima v vseh starostih in pri obeh spolih rjav hrbet brez bele trtice. Rjavi lunj gnezdi po večjem delu Evrope, v delu osrednje Azije in v severni Afriki, kjer je zastopan z drugo podvrsto. Med gnezdenjem je vezan na večje sestoje obrežnega rastlinja, kot sta trst in rogoz, kjer si splete gnezdo. Lovi nad trstičjem in okoliško odprto krajino, tudi nad intenzivno obdelanimi njivskimi površinami. Kot drugi lunji se prehranjuje z že naštetimi

raznovrstnim plenom, ne uidejo mu niti vodne ptice in njihovi mladiči. Je selivec, ki severna gnezditvena območja zapusti v avgustu in se odseli v Sredozemlje ter Afriko. Zaradi intenzivnega preganjanja in verjetno tudi zaradi pesticida organoklorida je bila populacija rjavega lunja na polovici 20. stoletja močno zmanjšana. Zaradi različnih varstvenih ukrepov se je evropska populacija te vrste v zadnjih desetletjih povečala, tako danes v Evropi nima varstveno neugodnega statusa.

Pojavljanje v Sloveniji: Rjavi lunj je najpogostejša in najštevilčnejša vrsta lunja v Sloveniji. Največjo možnost za opazovanje bomo imeli med koncem februarja in koncem maja ter med začetkom avgusta in koncem oktobra. V teh obdobjih ga lahko opazimo po vsej Sloveniji, tudi visoko v gorah (nad 2000 metrov), nad gozdom in celo letečega nad centrom Ljubljane. V večjem številu (več deset osebkov) se pojavlja predvsem spomladi, z viškom ob koncu marca in začetku aprila. Nedavno štetje na spomladanski selitvi je razkrilo, da območje zadrževalnika Medvedce takrat preleti krepko čez 1.000 osebkov. Kljub temu, da se jih čez Slovenijo jeseni seli manj, pa opazovanja več kot deset osebkov na nekaterih območjih niso posebej redka. Pozimi je rjavi lunj pri nas zgolj redek gost, ki je bil doslej opazovan manj kot desetkrat. Na obalnih mokriščih Italije blizu meje s Slovenijo pa redno prezimuje nekaj deset osebkov. Je edina pri nas trenutno gnezdeča vrsta lunja. Kljub temu, da so bili gnezditveno sumljivi osebki opazovani marsikje po Sloveniji, je bilo gnezdenje potrjeno šele leta 2009 na zadrževalniku Medvedce, kmalu za tem pa tudi na območju Ormoških lagun. Od takrat naprej na teh dveh območjih bolj ali manj redno gnezdi do trije pari. Glede na večanje populacije in nezahtevnost glede življenjskega prostora lahko pričakujemo, da bo v prihodnosti gnezditve potrjena še kje.

Pepelasti lunj (*Circus cyaneus*)

Pepelasti lunj (45–55 cm) je najbolj severno živeča vrsta lunja. Naseljuje Evropo in Azijo, ameriško podvrsto pa sedaj obravnavamo kot ločeno vrsto – ameriški pepelasti lunj (*Circus hudsonicus*). Kljub temu, da na globalnem nivoju vrsta nima neugodnega varstvenega statusa, pa je v Evropi populacija ocenjena kot osiromašena oziroma zmanjšana. Slednje je posledica upada gnezdečih populacij po večjem delu Evrope v preteklih desetletjih. Pepelasti lunj gnezdi tako v suhih kot z vodo zasičenih odprtih okoljih, kot so barja, resave, stepe in celo gozdne jase v tajgi. Pleni tudi nekoliko večji plen, kot so barjanski jerebi (*Lagopus lagopus*) in kunci, zaradi česar vsaj v Veliki Britaniji prihaja pogosto v nasprotje z lovskimi interesi. Sicer se podobno kot druge vrste lunjev v Evropi seli, vendar na krajše razdalje. Veliko jih prezimi v srednji Evropi.

Pojavljanje v Sloveniji: Pepelasti lunj je za rjavim druga najštevilčnejša vrsta lunja v Sloveniji. Pri nas se pojavlja predvsem v hladni polovici leta. Prvi pepelasti lunji se k nam priselijo v drugi polovici septembra, izjemoma že konec avgusta, in ostanejo pri nas do konca aprila. Posa-



2

2: Rjavi lunj (*Circus aeruginosus*) – spolno nezrel samec
foto: Matej Vranič

3: Rjavi lunj – samica
foto: Dejan Bordjan

4: Pepelasti lunj (*Circus cyaneus*) – samec
foto: Kristijan Zupančič

5: Pepelasti lunj – samec
foto: Piet Munsterman / Saxifraga

6: Pepelasti lunj – samica
foto: Uroš Potek

7: Močvirski lunj (*Circus pygargus*) – samec
foto: Derek in Melinnia Bibber / T3 Raptors Photography

8: Močvirski lunj – samica
foto: Jure Novak

9: Stepski lunj (*Circus macrourus*) – samec
foto: Sergey Pisarevskiy



3

mezne osebkke lahko opazujemo celo do konca maja. Pojavljajo se predvsem v odprti krajini po vsej Sloveniji, tudi na višje ležečih območjih, kot je Nanos. Število prezimujočih osebkov lahko med posameznimi leti močno niha in je predvsem odvisno od tega, kakšna je zima severno od nas. Največje število jih prezimuje na Ljubljanskem barju in Cerkniskem polju. Na slednjem se lahko na prenočišču zbere tudi več kot 40 osebkov. Manjše število pepelastih lunjev redno prezimuje na območju zadrževalnika Medvedce, kjer pa se jih več zbere med spomladanskim preletom. Nedavno štetje na spomladanski selitvi na tem območju je razkrilo, da spomladi območje preleti več kot 400 osebkov.

Močvirski lunj (*Circus pygargus*)

Močvirski lunj (39–50 cm) je gnezdilka večjega dela Evrope in osrednje Azije. V zahtevah glede življenjskega prostora je nekako med rjavim in pepelastim lunjem. Podobno kot pepelasti tudi močvirski lunj gnezdi tako v suhih kot vodnih okoljih. Uspešno gnezdi tudi na obsežnih njivskih površinah, posejanih z žitom. Slednje so naravovarstveni problem, saj jih pogosto požanjejo, še preden so mladiči sposobni poleteti iz gnezda. V ugodnih življenjskih razmerah lahko na razmeroma majhnem območju gnezdi več parov. V naši bližini je tak primer Malo blato na otoku Pag na Hrvaškem. V nasprotju z rjavim in pepelastim lunjem se jeseni skoraj vse ptice odselijo v Afriko, le izjemoma kakšen osebek ostane tudi v Sredozemlju.

Pojavljanje v Sloveniji: Močvirski lunj je izginul gnezdilec Slovenije. Še na polovici prejšnjega stoletja je bil gnezdilec Ljubljanskega barja, danes pa se pri nas pojavlja zgolj med preletom, spomladi od konca marca do konca maja ter jeseni avgusta in septembra. Kot pri drugih vrstah lunjev je tudi močvirski številčnejši spomladi. Posamezni osebkki so opazovani tudi zunaj omenjenega obdobja v začetku marca, v poletnih mesecih in v prvi polovici novembra, vendar so ta opazovanja še redkejša

od opazovanj med jesensko selitvijo. Močvirskega lunja lahko sicer opazimo po vsej Sloveniji. Opazovan je bil celo na Mangrskem sedlu, kar je nad 2000 metri. Največ opazovanj je s Cerkniskega polja, kjer v začetku maja niso nič nenavadnega opazovanja petih in več osebkov. Več opazovanj je bilo še na Ljubljanskem barju in Dravskem polju.

Stepski lunj (*Circus macrourus*)

Stepski lunj (40–50 cm) je najredkejša vrsta lunja v Evropi. Gnezdi v stehi med vzhodno Evropo in osrednjo Azijo, prezimuje pa v podsaharski Afriki in južni Aziji. V zadnjih desetih letih je bil zabeležen občuten porast opazovanj stepskega lunja v osrednji in zahodni Evropi, tudi na Finskem. S tem povečanjem so se pojavili tudi osebkki, ki prezimujejo v Sredozemlju, predvsem v Španiji. Stepski lunj je edina vrsta lunja v Evropi z neugodnim varstvenim statusom. Med gnezdenjem je izmed vseh naših lunjev vezan na najbolj suh življenjski prostor. Med selitvijo ga lahko opazujemo v raznolikih odprtih okoljih, pogosto skupaj z drugimi vrstami lunjev.

Pojavljanje v Sloveniji: Stepski lunj je bil pri nas do še pred nekaj leti izjemno redka vrsta. Leta 2002 je bilo zabeleženo njegovo prvo opazovanje po več kot petdesetih letih. Od leta 2009 dalje pa ga opazujemo vsako leto in kot kaže, se število opazovanih osebkov, podobno kot drugod po Evropi, povečuje. Glavnina opazovanj pri nas je v času spomladanske selitve konec marca in začetek aprila, le dve potrjeni opazovanji sta iz obdobja jesenske selitve v začetku septembra. Opazovanja stepskega lunja se ujemajo z območji, kjer je največje število opazovalcev, tako je bil največkrat opazovan na zadrževalniku Medvedce, Ljubljanskem barju ter Cerkniskem jezeru. Druga opazovanja pa so raztresena po Celjski kotlini, Dravskem polju, Pomurju, Vipavski dolini in pri Pivki. ●



4



5



6



7



8



9



10

10: Stepski lunj – mladosten osebek (je podoben samici, ki ima kremast trebuh in vidno črto na primarnih letalnih peresih) foto: Radha Rangarajan



Tivtska solila v Črni gori – prvi koraki na poti k učinkovitemu varstvu

// Borut Rubinić

1: Tivtska solila
foto: Borut Rubinić

2: V okviru projekta Orniba je bilo organiziranih nekaj delavnic, na katerih so udeleženci spoznali primere podobne prakse v tujini in kako odpraviti obstoječe težave doma.
foto: Ekipa projekta ORNIBA.

Prvi sivi odtenki zgodnjega jutra so se nad Lovćenom končno zarezali in trdo temo pretekle noči in svetla črta podolgovatega oblaka se je bolj jasno zazrcalila na črni vodni gladini Tivtskih solil, ko mi je z ozkega nasipa korak nerodno zdrsnil v plitvi blatni jarek, da sem skoraj izgubil ravnotežje in se le s težavo skobalil nazaj na zaraščeno pot. Polslušno sem zaklel in pljunil podse, obenem pa pomislil – kakšna sreča, da nisem ves zgrmel v blatno močvirje! Prijatelji za mano so zadušili smeh in eden izmed njih me je z blatnim škornjem pobalinsko brcnil v zadnjo plat, da sem spet skoraj izgubil ravnotežje. Ne pa tudi živcev. Pred nami je bilo le še 100 metrov in veselje se bo začelo, pomislim, kratka blatna dogodivščina pa bo hitro pozabljena. Prebedena noč se je začela s postavitvijo »izzivača«, ki še vedno monotono »pet-pedika« iz vse bližjega grma sredi posušenega zaraslega solinskega bazena, nadaljevala pa z nekoliko preveč cigaretami in pločevinkami piva v baraki »upravnika letališča«, kot sam sebi pravi znanec Pedja, ki se nam je po prekrokani noči iz radovednosti to jutro pridružil in zdaj caplja zadnji v vrsti štirih. Za trenutek pomislim, da zaradi »vasovanja« nisem dovolj zbran in da si bom pokvaril užitek, a že po dveh korakih se prepričam o nasprotnem. Adrenalin, ki me preplavi prav ko s prijatelji stopimo na suhi bazen in se drug ob drugem odpravimo zadnjih trideset korakov proti že oglušujoče glasnemu »izzivaču« ter nam izpod nog kot sproženi iz katapulte zletijo prvi trije »izstrelki«, v delčku sekunde zbistri duha in puška sproži prvi strel. Dve ptici padeta, a v tem trenutku iz zarasti pred nami zleti celotna jata. Strelji začnejo kositi in prepelice začnejo padati na tla kot zrele hruške. Sledi ognjemet strel, prvi jati sledi druga in drugi tretja, vsaj polovica ptic vedno obleži pod streli treh šibrovk. Bera bo polna, »izzivač« je dobro opravil delo. Ko se že popolnoma zdani in utihne še zadnji strel, pobe-

remo »pridelek«: 86 prepeličk, med njimi kar pet kraljevskih, prava sreča! Verjetno smo kakšno spustili, saj s sabo tokrat nimamo lovskih psov. Kakšna je gotovo v jarku ob nasipu, dve ali tri so se ranjene zatele v kakšen gost grm, kdo bi vedel. Pa saj jih je dovolj ... Česar ne bomo pojedli sami, bomo razdelili družini in prijateljem, za zamenjavo gotovo pade vsaj kakšna »gajbica« ali pa liter »domačega«.

Zgornja zgodba je izmišljena. Ni pa fantazija. Zelo podobni dogodki so zelo resnični, četudi doživljaj zaradi avtorjeve omejene sposobnosti vživljanja v opisane situacije verjetno ni ravno pristen. Namen opisa dogodka je bil »postaviti se v kožo« nekoga, ki naravo jemlje predvsem kot pogrnjeno mizo, polno plodov, ki jih je treba le pobrati. Pri tem pa se ne zaveda dejstva, da bo sadežev enkrat zmanjkalo, da je na mizo stopil v umazanih čevljih in za sabo pustil razdejanje ter vsem drugim pokvaril tek.

Da pa se ne bi izgubil v varljivi goščavi primerjav, se moram po tem dolgem uvodu vendarle lotiti konkretne teme.

Tivtska solila so manjše, 150 hektarov veliko mokrišče na severnem delu črnogorske obale Jadrana. V srednjem veku aktivne soline so poskusili ponovno obuditi pred 60 leti, a nikoli niso začele obratovati, zato območje po opustitvi pridelave soli vnovič postaja vse bolj podobno temu, kar je nekoč bilo – polslano močvirje na ustju rečice Koložun, ki se steka v plitvi in z vseh strani skoraj zaprti Tivtski zaliv. Poleg prepelic (*Coturnix coturnix*) in koscev (*Crex crex*), vrst, izposojenih za uvod, se na tem



3

območju bolj ali manj redno pojavlja vsaj še 110, verjetneje pa še precej več vrst ptic. Raziskave tega območja so precej skromne, v okolici namreč ni aktivnih poznavalcev ptic, zato so opazovanja plod naključnih obiskov in manjšega števila omejenih popisov. Edina organizacija, ki se ukvarja s spremljanjem biotske raznolikosti in stanja ohranjenosti tega območja je črnogorski Center za varstvo in proučevanje ptic (CZIP). V okviru čezmejnega projekta »ORNIBA – Varstvo ptičjih vrst na Balkanu, skupna akcija Črne gore in Bosne in Hercegovine«, se CZIP skupaj s partnerji iz Bosne in Hercegovine (Oxfam Italia, Novi val, Naše ptice) ter Črne gore (občina Tivat) trudi za nekaj pomembnih varstvenih ciljev.

Prav v duhu presejanja zmotne zavesti o neizčrpnosti naravnih virov, iz katerega izhaja način razmišljanja, kot sem ga skušal v grobih črtah orisati v uvodu, se omenjene organizacije trudijo dokazati, kako škodljiv je lahko nadzorovan lov na ptice. Na obeh projektnih območjih, Tivtskih solilah v Črni gori ter naravnem parku Hutovo blato v spodnjem delu reke Neretve v Bosni in Hercegovini, si projektni partnerji na vseh ravneh prizadevajo spremeniti pogled na naravo kot neizčrpen vir dobrin, človeka pa edinega, ki ima pravico te dobrine izkoriščati. Bolj formalno rečeno gre za dvigovanje zavesti glede potrebe po varstvu naravnih življenjskih okolij, škodljivosti nelegalnega lova na ptice ter možnosti, ki jih lokalnim skupnostim prinašajo eko-turistične dejavnosti. Velik poudarek projektnih aktivnosti je na delu z najmlajšimi. Poleg velikih in zelo opaznih plakatov, ki so v okviru projekta nameščeni v vzhodno-hercegovskih ter mestih črnogorskega primorja in širšo javnost opozarjajo o škodljivostih prekomernega lova, je bilo v teh krajih zadnji dve leti opaziti nekaj, kar v Sloveniji že jemljemo za precej samo po sebi umevno – na omenjeni dve mokrišči se je precejkrat zgrnilo precejšnje število mladine. Na organiziranih izletih so šolski otroci pod strokovnim vodstvom zgoraj omenjenih organizacij spoznavali vrednost in pomen Hutovega blata in Tivtskih solil ter vseh podobnih malošte-

vilnih krajev, ki mnogim živalim in rastlinam pomenijo edino možnost za preživetje. Poleg številnih redkih ptic, kakršne so na primer pritlikavi kormoran (*Microcarbo pygmeus*), žličarka (*Platalea leucorodia*), črnorepi kljunač (*Limosa limosa*) in kratkonogi skobec (*Accipiter brevipes*), območja sladke in brakične vode, ki so povsod po Evropi tako radikalno razredčene, potrebujejo tudi skadska žaba (*Rana squiperica*), močvirska sklednica (*Emys orbicularis*) ter mnoge druge slanoljubne živali in rastline.

Tivtska solila so na nacionalni ravni razglašena za posebni naravni rezervat flore in favne, kar je najstrožji kriterij varstva, ki ga lahko ima kakšno območje. Celo prestrogo, saj ta kategorija ne predvideva nikakršnega vstopa, ki pa je za območje ključno, saj lahko le tako še naprej gosti šolske otroke in ozaveščene obiskovalce. Zato v okviru projekta predlagajo spremembo režima na nekoliko bolj odprto raven varstva – kategorija spomenika narave. Obenem bo režim upravljanja, kakršen bo predlagan ob koncu projekta v pilotnem načrtu upravljanja s Tivtskimi solili, opredeljeval način in frekvenco obiskov ter druge dejavnosti, ki bodo seveda podrejene glavnemu cilju – varstvu naravnih vrednosti območja ter živali in rastlin, ki se tam pojavljajo. Na mednarodni ravni so Tivtska solila poleg Skadskega jezera edino Ramsarsko območje v Črni gori, obenem pa imajo še status Mednarodno pomembnega območja za ptice (IBA) ter območja, pomembnega po Bernski in Bonnski konvenciji. So tudi pomemben del Jadranskega selitvenega koridorja, pomembna kot počivališče in prezimovališče mnogih selivk.

Veliko zelo utemeljenih razlogov, ki dokazujejo, kako pomembno je, da zgodbe iz uvoda čim prej iz žanra dokumentarnih zapisov postavimo tja, kamor že davno spada – na police s fantastiko in zgodovino! ●

3: V Trebinju in nekaterih drugih mestih Hercegovine so partnerji projekta Orniba postavili nekaj zgornjih plakatov, ki dvigajo zavest glede nelegalnega lova ptic.
foto: Nermina Sarajlić



Vrbnice

// Ignac Sivec

1: Hladni, čisti in hitro tekoči potoki so tipično domovnje vrbnic.

2: Zgodnje vrbnice (Taeniopterygidae) najdemo na snegu ob vodah že v toplih januarjskih dneh.

3: Večino življenja preživijo kot ličinke v tekočih vodah.

4: Dolgokrili debe-loglavček (*Dinocras megacephala*) sodi med največje evropske vrbnice.

Ko smo pred desetletji govorili o številu živalskih vrst, med katerimi so seveda daleč najštevilčnejše žuželke, je bilo to dobre tri četrtine milijona vrst. Danes poznamo več milijonov vrst žuželk in kar nekajkrat toliko naj bi bilo do sedaj še neznanih in neopisanih vrst. Med te prav gotovo sodijo tudi vrbnice (Plecoptera), saj so s svojo pojavnostjo, bolj rečeno nevpadljivostjo in načinom življenja, večini tako rekoč nepoznane. Glavnina vrst je sivo rjava in neizrazito obarvana in kljub temu da so največje med njimi z razprtimi krili velike kot otroška dlan, jih v naravi ne srečamo prav pogosto. Izjema so le ribiči, ki so nekoč največje vrbnice uporabljali kot odlične vabe pri muharjenju. Razloga za takšno neopaznost sta vsaj dva. Vrbnice so izjemno občutljive za kakršne koli posege v naravne vodotoke, še posebej pa za onesnaženje. Prav zaradi tega so pomembni indikatorski organizmi pri ocenjevanju kvalitete voda, pomembne pa so tudi kot hrana ribam, saj so lahko ob času rojenja precej številne. Na žalost pa so pojavi takšne številčnosti zaradi vse obsežnejšega poseganja človeka v naravno okolje čedalje redkejši. Izjemno hitro namreč izumirajo in izginjajo iz velikega števila naših tekočih voda. Drugi razlog za neopaznost je njihov način življenja, saj so odrasli osebki dejavni že januarja in februarja ali celo že ob koncu leta, medtem ko jih poleti praktično ne vidimo. Najtoplejša obdobja leta preživijo kot jajčeca ali ličinke v mirovanju, ko se zarinejo globoko v podlago vodotokov. Pravimo, da so vrbnice dejavne takrat, ko večina žužkoslovcev še spi zimsko spanje.

Vrbnice večino življenja preživijo kot ličinke v tekočih vodah. Njihov razvoj traja od nekaj tednov oziroma mesecev pa tudi do več let pri največjih vrstah. Ko odrastejo, zlezejo na kopno in se preobrazijo v odrasle žuželke. Man-

jše vrste se prehranjujejo z glivami in algami, medtem ko se predvsem večje in plenilske vrste sploh ne prehranjujejo več. Le opravijo svoje biološko poslanstvo in po dnevu ali dveh poginejo. Ko zapuščajo vodo kot odrasli osebki, so lahko tudi zelo številni in pravimo, da rojijo. Ker so slabi letalci, jih najdemo le v neposredni bližini tekočih voda, kjer posedajo po obrežnem rastlinju ali kamnih. Vrbnice naseljujejo večinoma tekoče vode, redko pa jih najdemo tudi v nižinskih stoječih vodah, kakršno je Ljubljansko barje ali Cerkniško jezero. Izjemoma nekatere vrste srečamo v hladnih visokogorskih jezerih.

Izjemna pestrost v Sloveniji

Vrbnice so v primerjavi z metulji ali hrošči številčno dokaj skromna skupina vodnih žuželk. Na svetu jih poznamo le dobrih 3.500 vrst. Kljub temu pa živi na območju Slovenije 123 vrst vrbnic, kar je glede na velikost območja izjemno bogata zastopanost. Celotna severna Evropa s Skandinavijo premore komaj dobro tretjino te pestrosti in le redka, a precej večja območja oziroma dežele so nekoliko bogatejše po številu vrbnic.

Zgodovina raziskovanj te skupine žuželk pri nas sega v 18. stoletje, ko je Scopoli (1763) v svojem znamenitem delu *Entomologia Carniolica* opisal prve vrste vrbnic pri nas. Od več vrst se je do danes ohranilo le še eno ime vrste *Chloroperla tripunctata*, ki jo najdemo povsod po Sloveniji.

Najopaznejše vrste

V toplih januarjskih dneh lahko opazujemo predstavnike zgodnjih vrbnic (Taeniopterygidae), kako hodijo po snegu po obrežjih vodotokov. V srednjem toku reke Kolpe je dokaj pogosta vrsta zgodnje vrbnice (*Brachyptera*



monilicornis), ki je drugod po Evropi skoraj povsem izginila, tako da jo uvrščamo med izjemno redke in ogrožene vrste. Vrsta *Brachyptera tristis* je balkanski endemit, značilen za močnejše kraške izvire; živi v celotnem podzemnem toku reke Pivke. Slovenija je zahodna meja razširjenosti te vrste v Evropi.

Med najbolj zgodnje vrbnice, ki jih prav tako najdemo na snegu ob vodah, sodijo predstavniki iz družine zimskih vrbnic (Capniidae), ki jim drugod po svetu pravijo tudi snežne muhe. Največji predstavniki so iz družine bisernic (Perlidae). Bleda bisernica (*Perla pallida*) in dolgokrili debeloglavec (*Dinocras megacephala*) sta običajni vrsti, ki ju srečamo skoraj povsod po Sloveniji. Večino predstavnikov družine bisernic v Evropi so opisali že pred sto ali dvesto leti, le pred nekaj leti smo našli novo in za znanost nepoznano vrsto in jo opisali kot karantansko bisernico (*Perla carantana*). Še ne tako dolgo je živela kar na nekaj območjih po Sloveniji, danes pa jo lahko najdemo le še v srednjem toku reke Kolpe.

Naše najštevilčnejše vrbnice iz družine igličark (Leuctridae) so v Sloveniji zastopane z več deset vrstami, ki jih najdemo tako zgodaj spomladi kot pozno jeseni. Največja med njimi je orjaška igličarka (*Leuctra major*). Posebej zanimivi so tudi predstavniki spomladanskih vrbnic (Perlodiidae), denimo *Isoperla illyrica*, ki so jo opisali iz reke Pivke pri Postojni, itd.

Vsekakor je najmenitnejša jesenska vrsta Isteničina igličarka (*Leuctra istenicae*). Le dobre štiri milimetre velika vrbnica je povsem nekrilata in jo najdemo le v izviroh na Pohorju. Že nekaj metrov stran od izvira je ni več.

Tudi oglašajo se

Posebna zanimivost vrbnic je oglašanje odraslih osebkov. Niso tako glasni kot kobilice, pri oglašanju pa gre za sporazumevanje z drugimi osebki iste vrste prek podlage. Samčki večine vrst z zadkom udarjajo po podlagi, bodisi

po listih, vejah grmovja ali pa kar na tleh in na ograjah mostov in s takšnim bobnanjem iščejo samice, ki odgovarjajo na te signale. Tresenje podlage ima pri vsaki vrsti povsem edinstven vzorec, tako da je takšno oglašanje pri nekaterih vrstah pomemben določevalni znak.

Če smo še pred desetletji imeli vrbnice za eno najbolj poznanih in obdelanih skupin žuželk, pa danes ugotavljamo, da je poznavanje te skupine še daleč od popolnosti. V Evropi sicer res poznamo že skoraj tri četrtine vrst, medtem ko so na nekaterih območjih, kot na primer v jugovzhodni Aziji, še zelo slabo poznane. Ocenjujejo, da na takšnih območjih ne poznamo niti desetine tam živčih vrst. Ob dejstvu, da je marsikje v tropskih deželah vpliv delovanja človeka na tekoče vode vse bolj uničujoč, se sprašujemo, koliko od teh neopaznih bitij nam bo še uspelo prepoznati in opisati, preden bodo povsem izumrle in izginile iz vedno bolj onesnaženih voda. ●

5: Vrbnice so slabe letalke, nekatere vrste pa sploh nimajo razvitih kril.

6: Naša najmenitnejša vrbnica je Isteničina igličarka (*Leuctra istenicae*), ki živi v izviroh na Pohorju.

foto: vse Ignac Sivec

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Saxifraga je pripravila spletno stran www.saxifraga.nl, kjer lahko za namene predavanj brezplačno dobite slike ptic, rastlin, dvoživk, plazilcev, rib, žuželk, pokrajin ipd.



1



2

Žerjav

// Matej Gamsler, Dejan Bordjan

Spominjam se svojega prvega srečanja z žerjavi (*Grus grus*). Bile so krompirjeve počitnice leta 2008. Med delom na vrtu se mi je zazdelo, da v daljavi slišim neznano oglašanje, ki me je spominjalo na gosi. Zazrl sem se v nebo, a nič. Minila je minuta, dve, glasnost jate pa se je stopnjevala. To so opazili tudi domači, ki so se pričeli spraševati, kaj bi to lahko bilo. Vedel sem, da bo vsak hip izza dreves priletela jata ptic, ki jih pred tem še nisem poznal.

In res, kar stemnilo se je, ko je slabih sto metrov nad nami svojo pot nadaljevalo 130 žerjavov. Od veselja in sreče sem stekel v hišo do mame, ji v enem stavku razložil, kaj se je ravno zgodilo, in že v naslednjem trenutku sva sedela v avtu in se peljala v smer, kamor je odletela jata. Ker so bili žerjavi glasni in so pričeli na manjšem območju krožiti, sva jih lahko dohitela. Verjetno so iskali primerno mesto za počitek, saj jih je do prezimovališč v Sredozemlju in severni Afriki čakala še dolga pot.

Iz življenja žerjavov

Žerjav, včasih imenovan tudi sivi žerjav, je ena od treh vrst žerjavov, ki se pojavljajo v Evropi. Deviški žerjav (*Grus virgo*) gnezdi v stepah od vzhodne Evrope do Mongolije, kanadski žerjav (*Grus canadensis*) pa je izjemen gost, ki se pojavlja zelo redko. Žerjav je gnezdilec večjih močvirij ter visokih in nizkih barij borealnega pasu. V Evropi gnezdi od Nemčije in Velike Britanije na zahodu do Slovaške na jugu. Ločene populacije gnezdijo še na Anatolski planoti (Turčija), v Franciji in na Nizozemskem. Čeprav se je srednjeevropska populacija zaradi naravovarstvenih prizadevanj močno povečala in pomaknila proti jugu, pa je v preteklosti žerjav gnezdil še na primer v Bosni in Hercegovini na Livanjskem polju. Gnezdil pa je tudi na Madžarskem.

Žerjav je vsejeda vrsta, ki začne gnezdititi konec aprila oziroma v začetku maja. Pari gnezdiijo posamično. Gnezdo si spletejo na tleh na nedostopnem delu mokrišča. Par skupaj skrbi za mladiča, dokler ni sposoben leteti. Potem ta skupaj s starši zapusti gnezdišče.

Selitev žerjavov

Posamezni nesparjeni osebki se lahko selijo že julija, glavna osebka pa zapusti gnezdišča septembra. Žerjavi se nato zberejo na nekaj večjih skupinskih počivališčih, kjer se lahko združi več deset, tudi sto tisoč osebkov. Od druge polovice oktobra pa do sredine novembra skoraj hkrati odletijo proti prezimovališčem. Zaradi tega so značilna opazovanja velikega števila osebkov, ki se v razmeroma kratkem času preselijo čez neko območje. Tudi obdobje, v katerem lahko upamo na žerjave, je zato precej kratko, vendar so takrat možnosti za opazovanje toliko boljše. Gnezdišča žerjavi zapustijo v treh glavnih smereh. Glavnina evropske populacije iz Skandinavije, vzhodne Nemčije, Poljske in deloma tudi iz Baltskih držav se seli čez nižavje severne Nemčije, Nizozemsko in Francijo (glavna postojanka Lac du Der-Chantecoq v Franciji) do Španije in Maroka, kjer preživijo zimo. Večina populacije



3

iz Baltskih držav in Belorusije ter del populacije iz Finske in Švedske se odseli proti jugu s pomembno postojanko v osrednji stepi Madžarske – v Narodnem parku Hortobágy. V zadnjih letih se je oktobra tu zbralo več kot 100.000 osebkov. Od tod se žerjavi ločijo v več smeri. Del jih odleti proti jugu do prezimovališč v vzhodni Afriki. Drugi del jih odleti proti jugozahodu čez Balkanski polotok, Jadran, južni del Italije in Sicilije do prezimovališč na obalnih mokriščih severne Afrike. Za te žerjave so pomembne postojanke na selitvi poplavljeni kraška polja, predvsem v Bosni in Hercegovini. Tretji del žerjavov iz Madžarske pa se nameni čez Slovenijo proti severni Italiji ter proti Franciji in Španiji. Tretja selitvena pot poteka čez vzhodno Evropo in Ukrajino proti Izraelu (Hula Tal) in vzhodni Afriki.

Spomladi jih najlaže opazimo med drugo polovico februarja in začetkom aprila. Podobno kot jeseni se glavnina osebkov preseli v relativno kratkem času, večinoma sredi marca. Običajno je, da so skupine žerjavov jeseni številčnejše kot spomladi. Pri teh pticah je dobro tudi to, da jih lahko zabeležimo kjerkoli in kadarkoli – selijo se tudi ponoči!

Žerjavi se pojavljajo prek celega leta

Žerjavi se čez Slovenijo selijo praviloma v manjših jatah (manj kot 100 osebkov), vendar se z večanjem števila opaženih žerjavov v zadnjih letih veča tudi število opaženih večjih jat. Tako je bilo samo v jeseni 2014 med dobrimi 90 jata tudi petnajst takih, ki so bile večje od 200 osebkov, tri so jih šteje celo več kot 400. Največja jata žerjavov v Sloveniji je bila zabeležena leta 2010 na območju Cerkniškega jezera, ko je štela 722 osebkov. Pri nas ima žerjav status selivca. Ker jih le manjši del pristane tudi pri nas, so opazovanja žerjavov pri nas praviloma kratkotrajne narave. Zato je toliko bolj presenetljivo, da je kar nekaj jat videlo več opazovalcev, in to včasih več deset kilometrov narazen.

Kljub temu, da se pri nas žerjav pojavlja v glavnem med selitvijo, pa je v zadnjih letih vse več zimskih opazovanj te vrste. Tako je bilo doslej zbranih 20 januarskih opazovanj. Decembrskih opazovanj je sicer bistveno več, vendar so takrat žerjavi še na selitvi. Leto 2010 je bilo glede decembrskih opazovanj izjemno. V desetih dneh konec decembra je bilo na selitvi čez Slovenijo opazovanih več kot 5.000 osebkov, kar je več kot v katerem koli letu pred tem. Verjetno tudi glavnina januarskih opazovanj pripada osebkom na selitvi. Zabeleženih prezimovanj ali vsaj več opazovanj iste jate pozimi skoraj ni. Znan je primer iz Zbur (Dolenjska), kjer sta se dva osebka zadrževala na travnikih ves januar, ter iz dveh zim na Ljubljanskem barju, kjer je bila verjetno ista jata opazovana večkrat v obdobju enega tedna. Nekaj opazovanj (šest) je bilo zbranih tudi v poletnih mesecih, vendar so ta še redkejša kot pozimi.

Kot že omenjeno, nas žerjavi večinoma le preletijo. Posamezne jate, tudi zelo velike, pa lahko pristanejo marsikje po odprtih delih Slovenije. Še največ možnosti, da žerjave vidimo na tleh, bomo imeli na Cerkniškem jezeru, Ljubljanskem barju ter v okolici zadrževalnika Medvedce.

Srečanja z žerjavi so vsakokrat posebno doživetje. Zaradi njihove ogromne postave in lahko tudi prek dva in pol metra dolgih peruti jih težko zamenjamo s kakšno drugo vrsto ptic. To, da slišimo njihovo hrupno oglašanje, preden jih vidimo, pa je nekaj povsem običajnega zanje. Vabim vas, da z nami na forumu ali ljubiteljski skupini delite svoja opazovanja teh elegantnih selivcev. Tako bomo laže izoblikovali slovensko selitveno pot žerjavov in njihovo pojavljanje pri nas zunaj selitvenega obdobja. Zapišite si čas opazovanja (tako lahko povežemo različna opazovanja med seboj), število osebkov (če se jih ne vidi, je pomembna tudi ocena), območje opazovanja, smer leta (najboljše so smeri neba, lahko pa napišemo tudi, proti kateremu kraju letijo), višino leta (zgolj ocena) in ali sploh letijo ali so na tleh. ●

1: Žerjav (*Grus grus*), včasih imenovan tudi sivi žerjav, je ena od treh vrst žerjavov, ki se pojavljajo v Evropi. foto: Arie de Knijff / Saxifraga

2: Žerjavi se v času selitve zberejo na nekaj večjih skupinskih počivališčih. Od druge polovice oktobra pa do sredine novembra, odvisno od vremena, pa odletijo proti svojim prezimovališčem. foto: Bojan Škerjanc

3: Letijo podobno kakor gosi v značilni klinasti razporeditvi ali valoviti črti. Najpogosteje se hrupno oglašajo z globokimi trobentajočimi glasovi in letijo z iztegnjenimi vratovi. foto: Alen Ploj



Ali nadmorska višina odraža vplive podnebnih sprememb na ptice

// Žan Kuralt, Polona Sušnik

1: Visokogorska življenjska okolja so še posebej občutljiva za spreminjanje ustaljenih klimatskih razmer. Vpliv podnebnih sprememb na ptice se kaže predvsem pri spremembah v porazdelitvi, številčnosti, uspešnosti razmnoževanja in preživetju ptičjih populacij.

foto: Tomaž Mihelič

2: Planinski vrabci (*Montifringilla nivalis*) imajo na visokih nadmorskih višinah daljše peruti, kar naj bi bila prilagoditev na manjšo gostoto zraka, lahko pa tudi na močan veter.

foto: Dragana Stanojević

Podnebne spremembe imajo pomemben vpliv na biotsko raznovrstnost po vsem planetu. Za spreminjanje ustaljenih klimatskih razmer so še posebej občutljivi visokogorski življenjski prostori. Zaradi globalnega segrevanja pričakujemo višje temperature, tanjšo snežno odejo, sneg pa le v višjih predelih. Med vrstami v visokogorju je mnogo ogroženih vrst in specialistov, odvisnih od natanko takšnih razmer, v katerih so se razvili. Vpliv podnebnih sprememb na ptice se kaže predvsem pri spremembah v porazdelitvi, številčnosti, uspešnosti razmnoževanja in preživetju ptičjih populacij. Za zdaj imamo še premalo terenskih podatkov, da bi lahko prepoznali vedenjske vzorce ptic, ki so rezultat izključno podnebnih sprememb. Ob spremljanju dogajanja s pticami na velikih višinah pa se raziskovalci spopadajo s številnimi problemi, ki jih bova predstavila v nadaljevanju.

Bolj in manj priljubljeni življenjski prostori

V visokogorju povečanje populacije neke vrste ptic povzroči premik šibkejših osebkov v manj optimalna življenjska okolja, ki so navadno višje ležeča območja. Medtem močnejši del populacije ostaja v prvotnem, produktivnejšem življenjskem okolju. Ta učinek je treba prepoznati še preden premike populacij pripišemo podnebnim spremembam. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na vpliv človeške dejavnosti – urbanizacije, sprememb v pašnem režimu, turizma in rekreacije. Redno spremljanje stanja ptic prek višinskega gradienta raziskovalcem omogoča spremljanje dejanske spremembe porazdelitve in prostorskega razširjanja vrst. Določitev starostne struk-

ture populacije pa ponuja vpogled v to, kateri so manj priljubljeni življenjski prostori, saj se zanje odločajo predvsem mlajši osebki, ki so šibkejši tekmeči.

Segrevanje ozračja premika meje vegetacijskih pasov

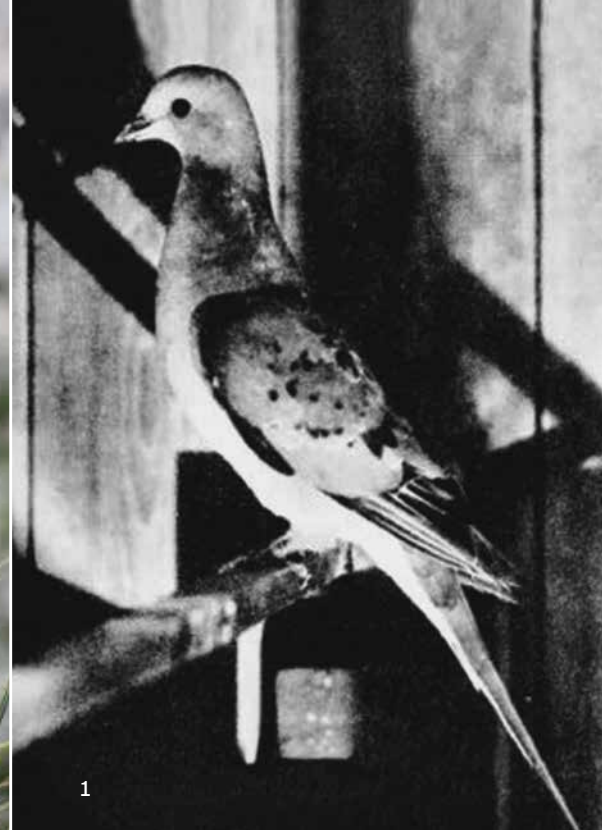
V visokogorju se na različnih nadmorskih višinah pojavljajo značilni življenjski prostori. Najnižje je gozd, višje so grmičevja s posameznimi drevesi, travniki, skalovja, najvišje pa območja s stalnim snegom in ledom. Na mejah med temi tipi je ugotavljanje porazdelitve živali še posebej pomembno. Upravičeno namreč lahko pričakujemo, da se bodo s segrevanjem ozračja meje vegetacijskih pasov premaknile navzgor.

Spreminjanje prsti in njenih procesov zaradi globalnega segrevanja

Prst je bistvena za strukturo in delovanje ekosistemov. V visokogorju je proces nastajanja prsti (pedogeneza) zelo počasen; v Alpah na nadmorski višini 2000 metrov vzpostavitev stabilnega substrata traja več kot 200 let. Sneg ima velik pomen za prst, saj deluje kot toplotni izolator. Globalno segrevanje ozračja krajša obdobja s snežno odejo, prst je zato hladnejša, kar ima negativen vpliv na procese, ki se v njej dogajajo. Prst je še posebej pomembna za plenilske vrste ptic, ki se prehranjujejo s talnimi živalmi. Stanje prsti vpliva na dostopnost plena, uspešnost lova plenilskih vrst ptic, njihovo geografsko porazdelitev in produktivnost.

Neposredni vplivi višine

Z naraščanjem višine se večja količina UV-sevanja, zračni tlak ter količina kisika pa se zmanjšujeta. Nekatere ptice so se temu prilagodile in so se sposobne na visokih nadmorskih višinah celo razmnoževati. Planinski vrabci (*Montifringilla nivalis*) imajo v višjih predelih daljše peruti, kar naj bi bila prilagoditev na manjšo gostoto zraka, lahko pa tudi na močan veter. Nekatere vrste, na primer andska gos (*Chloephaga melanoptera*), pa lahko v krvi veže-



jo večje količine kisika. Zaradi podnebnih sprememb se spreminja vegetacija v nižjih nadmorskih višinah, kar bi lahko vodilo do izgube življenjskih prostorov za številne nižinske organizme. Višjih predelov namreč ti organizmi ne bi zmogli poseliti zaradi ostrih visokogorskih razmer, kljub podnebnim spremembam.

Spremljanje stanja populacij ptic v visokogorju

Podatki o spremembah porazdelitve gorskih ptic so trenutno omejeni le na manjša geografska območja. Za večino visokogorskih območij manjkajo osnovne informacije o pojavljanju vrst na različnih višinskih pasovih. Prav zato je treba izboljšati monitoring populacij ptic v visokogorju. Močan vpliv na visokogorska okolja imajo tudi od podnebja neodvisni dejavniki (denimo opustitev paše) in pa tisti, ki se bodo verjetno spreminjali skupaj s podnebnimi vplivi, na primer zimski športi, ki so že pokazali negativen vpliv na ptice. Ker so temperature v nižjih nadmorskih višinah zaradi segrevanja ozračja višje, v prihodnje pričakujemo širjenje zimskih športov v višje gorske predele.

V prihodnosti bodo za lažje razumevanje odzivov ptic na podnebne spremembe potrebne številne intenzivne populacijske študije vzdolž višinskih pasov ter raziskave odnosov med talnimi živalmi in njihovimi plenilci. Le tako bomo lahko ovrednotili, kako klimatske spremembe vplivajo na te ne le čudovite, temveč tudi pomembne živali. ●

Vir:

- CHAMBERLAIN, D., ARLETTAZ, R., CAPRIO, E., MAGGINI, R., PEDRINI, P., ROLANDO, A., ZBINDEN, N. (2012): The altitudinal frontier in avian climate impact research. – *The International Journal of Avian Science* 154: 205-209.

100 let od izumrtja najštevilnejše ptice na Zemlji

// Al Vrezec

Z letom 2014 mineva 100 let od izumrtja goloba selca (*Ectopistes migratorius*), ki je še v 19. stoletju veljal za najštevilnejšo ptico na Zemlji in ga je človek v manj kot stoletju izbrisal z obličja tega planeta. Še v začetku 19. stoletja so se čez Severno Ameriko selile jate prek dveh milijard teh ptic, v državi Wisconsin pa so na območju, velikem 2.200 km², ocenili gnezdečo populacijo golobov selcev na kar 136 milijonov. Med selitvijo so se golobi selci raztepli po vsej Severni Ameriki, posamezne ptice pa so opazovali tudi v Evropi, v Veliki Britaniji, ki pa naj bi bile pravzaprav pobegle prinesene živali. Uničenje hrastovih gozdov, kjer je golob selec prebival, in neustavljivo pobijanje ptic na selitvi je načelo populacijo, ki se je strmo zmanjševala. Naravovarstveniki so že leta 1857 podali predlog za zavarovanje takrat že upadajoče populacije goloba selca, a je bila pobuda zavržena, češ da teh ptic res ni treba varovati, ko pa jih je toliko. Končno so ga leta 1897 zavarovali in lov nanj prepovedali. Ironično je bila zadnja velika jata opazovana le leto prej, 1896. V Ohio so leta 1900 zadnjič zanesljivo opazovali goloba selca v naravi, domnevna opazovanja pa so beležili še tja do leta 1907. Nekaj golobov se je ohranilo v živalskih vrtovih, a razmnoževanje ni bilo uspešno. Leta 1909 so bile žive le še ptice v živalskem vrtu v Cincinnatiju, en samec in dve samici.

Dne 1. septembra 1914 je v popoldanskih urah v starosti 29 let poginila Marta, zadnja golobica selka, z njo pa se je v zgodovino tragičnega spomina pogreznila tudi vrsta *Ectopistes migratorius*, ki so ji v 100 letih sledile še mnoge druge ptičje vrste, saj se pospešeno izumiranje vrst, tako ptic kot drugih organizmov, nadaljuje še danes.

1: Zadnji golob selec (*Ectopistes migratorius*)

foto: Wikimedia



1



2

Bogdan Lipovšek

// pogovarjal se je Damijan Denac

1: Bogdan Lipovšek – dolgoletni član DOPPS-a, izvrsten poznavalec ptic, odmeven slovenski gospodarstvenik in sociolog, pisec številnih kritik zoper tajkunizacijo in odkrit borec za socialne pravice
foto: Al Vrezec

2: Bogdana skrbi upad gnezditve rjavega srakoperja (*Lanius collurio*). Še pred desetimi leti si na Planinskem polju lahko v skoraj vsakem grmu našel gnezdo, danes pa žal ni več tako.
foto: Miha Podlogar

Bogdana Lipovška poznamo kot odmevnega slovenskega gospodarstvenika in sociologa, pisca številnih kritik zoper tajkunizacijo in odkritega borca za socialne pravice. Diplomiral je na Filozofski fakulteti v Ljubljani na Oddelku za filozofijo in sociologijo, nekaj let delal na Inštitutu za sociologijo, potem pa odšel v gospodarstvo, kjer je že trideset let. Bil je dolgoletni zelo uspešni direktor Grand hotela Union. Verjetno marsikdo sploh ne ve, da je Bogdan tudi dolgoletni član DOPPS-a in izvrsten poznavalec ptic.

Kako to, da ste se znašli med pticami?

Že v otroških letih so ptice v meni vzbudile zanimanje, posebno še, ko sem prihajal v času šolskih počitnic s Koroške na obisk v Ljubljano, k teti in stricu, ki sta oba poučevala biologijo in kemijo na viški gimnaziji in na takratnem učiteljskišču. To sta bila Helena (Jelica) in Peter Us, ki slovenskim biologom ne bosta neznana. Obiski Ljubljanskega barja s teto Jelico so me ptičarsko in naravovarstveno »zastrupili« za vedno!

Kje najraje opazujete ptice in katera so vaša zanimivejša opazovanja?

Ker živim v Logatcu, je to Notranjska, v tem delu pa seveda Planinsko polje. Za to območje si res drznem trditi, da ga podrobno poznam. Tu sem v vseh letnih časih in celo ob vsakem vremenu. Tudi moja najzanimivejša opazovanja so tu. Vsako pomlad sem z Igorjem Brajnikom in Tomažem Miheličem na štetju koscev. Lahko si pred-

stavljam naše navdušenje, ko ugotovimo, da ima prvi kosci, ki ga ulovimo, da bi ga obročkali, že naš obroček iz preteklega leta! Tu je bilo tudi moje drugo srečanje z belorepcem, v tem času pa smo postali tudi dobri znanci z velikim srakoperjem in pepelastim lunjem. Skrbi pa me upad gnezditve rjavega srakoperja na Planinskem polju. Še pred desetimi leti je skoraj vsak grm imel gnezdo. Če sem ga že zgrešil prek poletja, se mi je pokazalo na jesen, ko je odpadlo listje.

Kako ste spoznali DOPPS in kakšne izkušnje imate z DOPPS-om?

V začetku 90. let me je tovariš iz socioloških vrst Tomaž Mastnak seznanil z Borutom Mozetičem in od takrat dalje prijateljujem z Borutom in DOPPS-om, torej polnih dvajset let! Z DOPPS-om imam predvsem zelo dobre izkušnje. Izjemno moč kaže DOPPS tudi v tem, da se je vedno znal izviti iz pasti ozkih interesov in se vrniti na pota občje dobrega, tako za društvo samo kot tudi za ptice in naravovarstvo. Tako naj tudi ostane!

Nekoč ste za Finance napisali izvrstno kolumno o ekonomiji in kulturi. Ali lahko poveste kaj o ekonomiji in naravovarstvu?

To razmerje je tako kompleksno, da ga je težko v kratkem opisati. Z vso gotovostjo pa lahko trdim, da je trenutno prevladujoča ekonomska doktrina v Sloveniji naravi in ljudem sovražna in licemerna. Razglašuje gospodarski pomen naravovarstva, obenem pa ga označuje kot zaviralca napredka. Seveda ne gre za to, da bi razobesili prapor zele-



nega fundamentalizma, vendar slepo, fanatično hlastanje po vedno višjem dobičku za vsako ceno povzroča brezobzirno uničevanje vsega, narave in ljudi. Dominantni ekonomisti in politiki ne razmišljajo o alternativah, ne postavljajo si enostavnega vprašanja »Ali je mogoče tudi drugače?«. Kaj šele, da bi poskušali poiskati odgovore. Ti enostavni dogmatiki niso sposobni preprostega dvoma. Skrajni čas je za nove ekonomske paradigme, ki bodo pri načrtovanju in uresničevanju gospodarskih politik upoštevale pomembnost naravovarstva za visoko kakovost življenja.

Kje vidite glavne naravovarstvene probleme v Sloveniji?

Vseh ob tej priložnosti niti naštetih ni mogoče, od iracionalne kmetijske politike, prek škodljivih posegov v prostor, pa vse do nerazumljivega in nerazumnega ravnanja z najbolj pomembnim resursom, ki nam je na voljo, to je z velikimi zalogami pitne vode! Industrija niti ni tako zelo problematična, žal ne zaradi tega, ker bi se osvestili, temveč zaradi tega, ker je pretežno uničena! Za začetek bi bilo morda že dovolj, da bi razumeli, da živimo v izjemnem, vendar tudi izjemno občutljivem okolju, in ker kljub vsemu še nismo vsega zapravili, moramo sedaj pomisliti tudi na to, kaj bomo zapustili našim potomcem.

Ste velik poznavalec slovenske proze in poezije, mnogim avtorjem ste tudi pomagali pri izdaji njihovih del in ste torej tudi njihov mecen. Kaj vas pritegne v umetniških delih?

Literatura in tudi druge umetniške zvrsti so mi pomenile predvsem mentalno uravnoteženje do managerskih aktivnosti in zahtev. Če se potrudite ljudi in dogodke dojeti širše in globlje, razumeti medsebojne kompleksne povezave v družbi, ne morete brati samo bilanc in poslovnih poročil. Razgovori s prijatelji in znanci s področja literature, slikarstva, dramskih umetnosti, filma in glasbe mi pomenijo vstop v nove, drugačne svetove. Tu vladajo druga razmerja in merila o tem, kaj je pomembno. So odklop

od rutine. Z managerji in politiki sem se v prostem času zelo malo družil, odbijala me je njihova dolgočasnost, preprostost in mnogokrat tudi nadutost.

Letos ste začeli pisati blog »Lipov bog«, ki je dostopen na <http://lipovsek.eu/>. Nekatero teme, ki ste jih obdelali, kot denimo t.i. tajkunizacijo in tudi vašo prisilno odstavitev s položaja direktorja GHU, se berejo kot srhljivke. Kako daleč »smo zavozili« Slovenijo in kje vidite rešitve?

Bojim se, da smo Slovenijo že »zavozili«. S tem mislim, da smo zapravili svojo suverenost in postali posebne vrste vazalna tvorba, ki jo samo pogojno še lahko imenujemo »država«. Seveda nismo edini, ki se spopadamo s temi težavami. Znotraj Evropske unije se je razvila nova, posebna oblika neokolonializma med velikimi (Nemčija, Francija, deloma tudi Velika Britanija) ter drugimi članicami. Če ostanem na področju naravovarstva, imamo opraviti z absurdom, da načine ravnanja z velikimi zvermi, na primer tudi z volkom, določajo evropski birokrati, ki o volku vedo natančno toliko, kolikor so prebrali v Rdeči kapici. V teh okoliščinah se naša politika nikakor ne znajde. Kar se tiče nas Slovencev, pa nisem tako črnogled, čeprav me skrbi, kakšna bo naša usoda. Vendarle računam na ohranitveni refleks, ki nam je omogočil preživetje več kot tisoč let. Ta refleks pa lahko dobi svojo moč, ko prioritete ne bodo več ideološke, ampak narodne. Ne nacionalistične, ampak narodne.

Želite še kaj sporočiti članom DOPPS-a?

Vsem želim vse dobro v novem letu, mnogo užitek na opazovanjih z željo, da bi tudi naše delo v društvu prispevalo k ohranitvi naše lepe domovine in boljšemu življenju za vse! ●

3: Planinsko polje Bogdan dobro pozna, saj je tu v vseh letnih časih in celo ob vsakem vremenu. Od tod so tudi njegova najzanimivejša opazovanja. foto: Eva Vukelič

4: Vsako pomlad z Igorjem Brajnikom (na levi) in Tomažem Miheličem šteje kosce (*Crex crex*) in jih obročka. foto: Tomaž Mihelič



Gana - narava na razstavi

// Ines Kavgić

Površina: 238.533 km²

Št. prebivalcev: 25 milijonov (podatek za l. 2011), 27 milijonov (l. 2014)

Št. vrst ptic: 751

Zanimive vrste ptic: peščenec (*Calidris alba*), kraljeva čigra (*Thalasseus maximus*), črna prosenka (*Pluvialis squatarola*), komatni deževnik (*Charadrius hiaticula*), safirasti čebelar (*Merops muelleri*), rdečegri čebelar (*Merops bullocki*), gozdomce vrste *Halcyon senegalensis*

Varstveni problemi / dejavniki ogrožanja: Gana se spopada z mnogimi okoljskimi problemi. Naravni življenjski prostor se umika nasadom monokultur in se uničuje zaradi vedno večjega apetita zahodnega sveta po rudnih bogastvih, ki narekuje odpiranje ogromnih rudnikov in odprtih kopov. Globalizacija pa je s sabo prinesla tudi velik problem odpadkov, ki marsikatero mokrišče počasi, a vztrajno spreminjajo v deponijo.

Zanimive živali: žabi vrst *Hyperolius bobirensis* in *Arthroleptis krokosua*, bledičnik vrste *Cryptomys zechi* je na območju Gane endemični sesalec, metulja vrst *Mylothris atewa* in *Iridana agneshorvathae* sta dve, a ne edini endemični vrsti metuljev, prav tako pa je endemičen škorpion vrste *Butheoloides cimrmani*

Zanimive rastline: endemična orhideja vrste *Rhipidoglossum laticalar*, pandanovčevka vrste *Pandanus abbiwii*, broščevka vrste *Psychotria ankasensis*, *Ixora tenuis*

Priporočena literatura: Field Guide to the Birds of Ghana (Helm Field Guides): http://www.pbase.com/ianfulton/ghana_species (14. 10. 2014)

Podnapisi:

Zemljevid: Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

- 1: Cape Coast, zapuščina trgovine s sužnji
- 2: Kongoška zamorska mačka ali mona (*Cercopithecus mona*)
- 3: Kapucasti jastrebi (*Necrosyrtes monachus*) in pojedina
- 4: Slapovi Amedzofe v regiji Volta
- 5: Oranžni tkalec (*Ploceus aurantius*)
- 6: Pogled s trdnjave Fort Batenstein v obalni vasi Butre proti notranjosti Gane

foto: Sofia Getzin (5), Ines Kavgić (ostalo)



Gana je zagotovo država, ki popotnika preseneti s kulturno in naravno raznolikostjo. Več kot 560 kilometrov obale le nekaj stopinj nad ekvatorjem daje vpogled v temačno preteklost trgovanja s sužnji. Trdnjave, ki si jih je marsikje že prisvojila in prerasla narava, so tako danes dom ne le ljudi, marveč tudi mnogih rastlinskih in živalskih vrst. Z vrha trdnjave razgled na eno stran seže na obzorje, ki ga skriva Atlantski ocean, na drugo stran pa v neskončnost tropskih gozdov, ki tvorijo srce Gane, proti severu pa prehajajo v bolj suhe predele savane. Biotsko raznovrstnost Gane dopolnjuje več kot 100 etničnih skupin in približno toliko različnih jezikov.



Obalni predel

Obsežni obalni predel Gane moškemu delu tukaj živečega prebivalstva omogoča preživljanje z ribištvom, rodovitna prst pa kmetovanje, za katero morda še bolj pogosto popri- mejo tudi ženske. Med gručo ljudi so svoj dom našle tudi zanimive ptice: oazna grlica (*Streptopelia senegalensis*), oran- žni tkalec (*Ploceus aurantius*; slika 5) in dominikanska vdovi- ca (*Vidua macroura*; slika 7) iz reda pevcev. Ponekod je med sprehodom po plaži moč opaziti tudi kapucaste jastrebe (*Necrosyrtes monachus*; sliki 3 in 8), ki se preobjedajo nad naplavljenim truplom kakšne živali ali pa zavrženimi ostanki rib. Akra, glavno mesto Gane, je svoja obalna mokrišča zame- njala za odlagališča smeti in zdi se, da so tukaj živeče male bele čaplje (*Egretta garzetta*) obstale v času ali pa odšle v iska- nju nedotaknjenih obalnih lagun.

Nzulezu in mokrišče Amansuri

Od leta 2000 je Nzulezu (slika 9) na UNESCO-vem seznamu svetovne dediščine zaradi kulturnega pomena te »koliščar- ske« vasi, ki je dostopna samo s kanujem. Vseeno pa med enournim veslanjem pogled marsikdaj uide proti nebu in drevesom, saj je skupaj z jezerom Amansuri dom več kot 200 vrstam ptic in 600 vrstam metuljev. V območju Aman- suri lahko v določenem delu leta opazimo peščence (*Calidris alba*), kraljeve čigre (*Thalasseus maximus*), črne prosen- ke (*Pluvialis squatarola*), komatne deževnike (*Charadrius hiaticula*) in mnoge druge vrste. To je tudi edino območje ob obali Gane, kjer lahko redno opazujemo skupino tridesetih školjkaric (*Haematopus ostralegus*).

Naravni rezervat Kakum

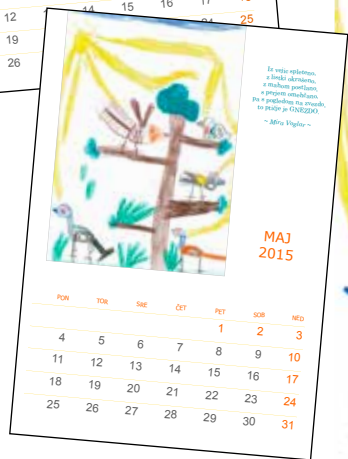
Ta del zaščitenega tropskega pragozda je dom več kot 200 vr- stam ptic. Kar ga dela posebnega, je t.i. »canopy walk« (slika 10), ki obiskovalcem omogoča, da se skozi gozd sprehodijo na nivoju krošenj, in tako poskrbi za prav posebno doživetje. V parku je mogoče tudi prespati in z nekaj sreče opazovati nočno posebnost območja iz družine pravih sov – malega vira (*Bubo poensis*). ●



8

9

10



Ptičji koledar

// Barbara Vidmar

1 in 2: Doma izdelane umetnine, zbrane in urejene v letni koledar, so lahko lepo božično ali novoletno darilo. ilustraciji: Gala (1) in Enej Vrezec (2)

Vsako leto je ponudba koledarjev večja, izbira med njimi pa vedno težja. Ste tudi vi že razmišljali o tem, da bi koledar rajši izdelali sami in ga podarili kot božično ali novoletno darilo? Nič lažjega!

V zadnjem času si lahko koledar hitro izdelamo s pomočjo spletnih aplikacij ali programov. Ponudnikov takšnih storitev je namreč na spletu zelo veliko. V program vnesemo le svoje slike – in koledar je že tu! Izdelavo takšnega koledarja pa lahko spremenite v zanimivo dejavnost za vso družino, pri kateri naj sodelujejo predvsem otroci. Ob tem se boste zabavali prav vsi, saj ne boste izdelali navadnega koledarja, temveč unikatni ptičji koledar.

Z izdelavo koledarja najlažje pričnete takrat, ko imate v bližini svojega doma nameščeno ptičjo krmilnico. Ptice takrat pridejo povsem blizu naših domov in jih je lažje opazovati. Otroci naj ptice opazujejo, opažene vrste poiščejo v priložniku o pticah in jih narišejo na list papirja. Tako se bodo naučili ločevati ptice med seboj ter tudi veliko drugega o njih in njihovem življenju.

Da bo koledar še bolj zanimiv, risbe za koledar zbirajte prek celega leta, saj boste tako prikazali ptice, ki jih vidimo po posameznih mesecih leta. Otroci naj vsak mesec narišejo več ptic, ki jih bodo videli na izletih, sprehodih ali v bližini doma. Če želite na koledarju uporabiti tudi fotografije, naj ptice poskusijo fotografirati kar otroci sami. Pri tem sploh ni pomembno, ali so fotografije vrhunske, pomembno je, da so otroci čim bolj kreativni in da sami

prispevajo svoje ideje in izdelke k izdelavi koledarja. Tako se vam bo hitro nabrala dovolj velika zbirka risb oziroma fotografij ptic.

Izbrane risbe skenirajte ali fotografirajte, tako risbe kot fotografije pa obdelajte v programu Photoshop ali katerem izmed podobnih programov, če je to seveda potrebno. Zatem jih naložite v eno izmed spletnih aplikacij za izdelavo koledarjev. Za vsak mesec posebej uporabite risbo ali/ in fotografijo ptice in zraven dopišite njeno ime. Koledar lahko popestrite še s kratkim opisom ali zanimivostjo o ptici, s pesmicami ali zgodbicami o pticah, nikakor pa ne pozabite napisati imen avtorjev in na naslovnico letnice koledarja.

Želim vam veliko zabave pri snovanju in ustvarjanju pisanih ptičjih koledarjev! ●

→ Novosti na spletni strani Pomlad prihaja!

kljub temu da so ptice selivke, katerih prva opazovanja smo spomladi beležili v raziskavi Pomlad prihaja!, ta trenutek daleč v Afriki, se na spletni strani www.springalive.net dogaja marsikaj novega. Prva novost je kratek animirani kviz o beli štorcljki, ki so ga ustvarili sodelavci češkega partnerja BirdLife (ČSO) in je zanimiv predvsem za otroke, saj lahko skozi listanje po fotografskem albumu bele štorcljke preverijo svoje znanje o tej dolgonogi ptici. Druga novost pa so napotki, ki vam bodo morda v pomoč pri skrbi za ptice v okolici vaših domov. Pod zavihkom *Kako lahko pomagataš pticam?* najdete krajše prispevke o krmljenju ptic, izdelavi in namestitvi gnezdilnic, ptičjih mladich, štorcljkinih gnezdnih in še o marsičem zanimivem. Vabljeni k ogledu!



foto: Ivan Petrič

IZ TUJEGA TISKA Elektronsko onesnaženje moti seleče se taščice

// prevedla in priredila Barbara Vidmar

Že desetletja potekajo razprave o tem, ali električna oziroma magnetna polja vplivajo na človekovo zdravje. Zadnja študija o tem pa razkriva močan vpliv elektronike na čutilni sistem živali. Mnogo ptic pevk, ki se selijo ponoči, se na selitvenih poteh orientira s pomočjo Zemljinega magnetnega polja. Težave pa povzročijo vse vklopljene naprave, ki povzročajo elektromagnetni hrup. Če so ptice med nočno selitvijo čez urbana območja izpostavljene šibkemu elektromagnetnemu polju, lahko izgubijo občutek za pravo smer selitve.

Da bi ugotovili, ali elektromagnetna polja naprav, ki jih je izdelal človek, vplivajo na ptičji magnetni kompas, je raziskovalec Henrik Mouritsen z Univerze Oldenburg s sodelavci naredil poskus. Taščice (*Erithacus rubecula*) je izpostavil elektromagnetnemu hrupu, ki so ga ustvarili v lesenih kočah kampusa Univerze Oldenburg. Ko so bile ptice izpostavljene šibkim poljem, kot so radijski AM-signali in različna elektronska oprema (npr. varovala na oblekah in trgovinah), se ptice niso mogle orientirati s pomočjo svojega magnetnega kompasa. Postale so zmedene in so pričele praskati svoje ograjene prostore v različnih smereh.

Potem so znanstveniki električno ozemljili koče in jih prekrili z aluminijastimi zastori, ki so elektromagnetni hrup preusmerili v zemljo. To je zmanjšalo umetno elektromagnetno onesnaženje in taščice so se ponovno pravilno orientirale. Raziskava je potekala sedem let.

Na srečo pa evropske taščice za orientacijo ne potrebujejo magnetnega polja, saj se lahko orientirajo s pomočjo sonca, zvezd ali razpoznavnih znakov na Zemljinem površju. Kljub temu pa se Mouritsen sprašuje: »Če ptice v mestih ne morejo uporabljati svojega najbolj pomembnega kompasa, kakšen vpliv bo to imelo na njihovo preživetje?«

Izvirni članek: <http://www.iflscience.com/plants-and-animals/electronic-pollution-disorients-migratory-robins>

Bushnell &



predstavljata ugodnost za člane

Komplet I. iz serije

ELITE



Daljnogled Elite
8x42, 620142ED:
650,00 EUR



Spektiv Elite
20-60x80, 784580:
1450,00 EUR

Cena kompleta (- 30%) znaša 1470 EUR

Komplet II. iz serije

LEGEND

ULTRA-HD



Daljnogled Legend UHD
8x42, 191042:
420,00 EUR



Spektiv Legend UHD
20-60x80, 786081ED:
800,00 EUR

Cena kompleta (- 30%) znaša 854 EUR

Komplet III. iz serije

NATUREVIEW



Daljnogled Nature View
8x42, 220142:
230,00 EUR



Spektiv Nature View
20-60x65, 786065:
420,00 EUR

Cena kompleta (- 30%) znaša 455 EUR

Pri nakupu vsakega posameznega artikla iz programa Bushnell in Tasco vam priznamo 20% popusta na MPC



Nakup in prevzem opreme v prostorih podjetja
Rodeo Team d.o.o.
Koroška cesta 53 c, Kranj / tel: 04 20 15 400
www.rodeoteam.si

Stem odrezkom dokazujete
članstvo
v DOPPS

Bushnell

Trd oreh

// Petra Vrh Vrezec,
ilustracija: Kristina Krhin

V ZGODNJEM JUTRU JE BLAGOZVOČNO PESEM SINIC IN KOSOV KAZILO HREŠČEČE KRAKANJE. SIVE VRANE. LE KAJ SO SI SPET IZMISLILE?

NA ULIČNI SVETILKI STA SEDELA SIVKA IN VRANKO. SIVKA JE BILA IZKUŠENA STARA VRANA, VRANKO JE ŠTEL SLABO LETO IN VEŠČINE, KI MU JO JE TO JUTRO KAZALA SIVKA, ŠE NI POZNAL.

»PRIHAJA! POČAKAJ, BOŠ VIDEL, KAKO GA BO ZMLEL!« JE KRAKALA V SREČEN IZID PREPRIČANA SIVKA.

»OH, ZGREŠIL GA JE,« JE RAZOČARANO

ODVRNIL VRANKO.

SIVI VRANI STA PRIČAKOVALI, DA BO AVTOMOBIL ZAPELJAL ČEZ TRD OREH, KI STA GA NASTAVILI NA CESTO, A GA JE ŽAL ZA LAS ZGREŠIL.

»GLEJ, PRIHAJA NASLEDNJI. TA GA BO ZADEL! TAKOOOOJ, ZDAJ!« STA NAVIJALA. TOKRAT STA RES IMELA SREČO. AVTO JE ZAPELJAL NARAVNOST ČEZ OREH IN GA STRL. KO SE JE SIVKA PREPRIČALA, DA JE CESTA PROSTA, JE ODLETELA PO SOČNO, ZDROBLJENO JEDRCE NA CESTO. Z VRANKOM STA GA S SLASTJO POMLJASKALA.

»KAJ KO BI NASTAVILA DVA OREHA? ČE NASTAVIVA DVA, BO AVTOMOBIL VSAJ ENEGA GOTOVO ZADEL!« JE PREDLAGAL VRANKO, KI MU JE POSTAJAL NOVO NAUČENI TRIK VŠEČ.

»DOBRO SE UČIŠ, MALI,« JE BILA ZADOVOLJNA SIVKA IN MU POMAGALA

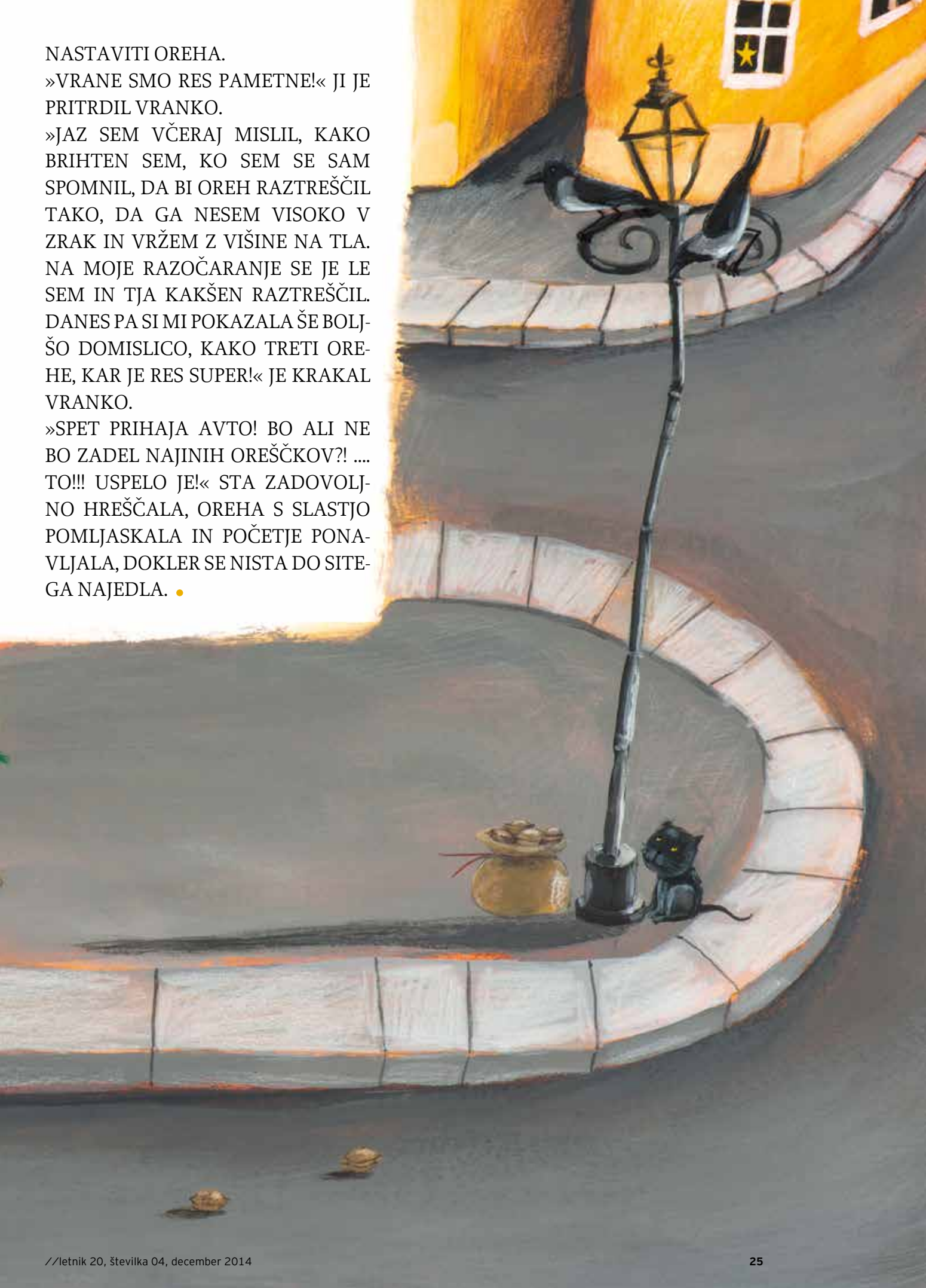


NASTAVITI OREHA.

»VRANE SMO RES PAMETNE!« JI JE PRITRDIL VRANKO.

»JAZ SEM VČERAJ MISLIL, KAKO BRIHTEN SEM, KO SEM SE SAM SPOMNIL, DA BI OREH RAZTREŠČIL TAKO, DA GA NESEM VISOKO V ZRAK IN VRŽEM Z VIŠINE NA TLA. NA MOJE RAZOČARANJE SE JE LE SEM IN TJA KAKŠEN RAZTREŠČIL. DANES PA SI MI POKAZALA ŠE BOLJŠO DOMISLICO, KAKO TRETI OREHE, KAR JE RES SUPER!« JE KRAKAL VRANKO.

»SPET PRIHAJA AVTO! BO ALI NE BO ZADEL NAJINIH OREŠČKOV?! TO!!! USPELO JE!« STA ZADOVOLJNO HREŠČALA, OREHA S SLASTJO POMLJASKALA IN POČETJE PONA-VLJALA, DOKLER SE NISTA DO SITE-GA NAJEDLA. •



Program predavanj, izletov in akcij DOPPS januar – marec 2015

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon 01/426 58 75 ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

PREDAVANJA

KOPER

**Osrednja knjižnica
Srečka Vilharja Koper,
Čevljarjska ulica 22, 6000
Koper
ob 18.00**

**20. januar 2015 (torek):
Pivška presihajoča jezera
(predava Špela Habič)**

Predavateljica bo predstavila dolino Pivke, kjer je kar sedemnajst presihajočih jezer. Najbolj poznani sta Palško jezero, ki je največje, ter Petelinjsko jezero, ki je najbolj trajno. Različna življenjska okolja so prebivališče zelo pestre množice živih organizmov, tudi ptic.

**17. februar 2015 (torek):
Označevanje ptic (predava
Dare Fekonja)**

Na predavanju boste izvedeli, zakaj ptice označujemo, kako jih označujemo, kako jih lovimo, kaj je najdba označene ptice in kaj storiti ob najdbi označene mrtve ali žive ptice.

**24. marec 2015 (torek):
Sredozemski vranjek –
ambasador slovenskega
morja (predava Iztok
Škornik)**

Predavatelj Iztok Škornik nam bo predstavil sredozemskega vranjeka - ambasadorja našega morja z rezultati projekta SL-MARINE (LIFE10NAT/SI/141).

**LJUBLJANA
Prostori DOPPS, Tržaška
cesta 2, 1000 Ljubljana
ob 19.00**

**8. januar 2015 (četrtek):
Zakaj v Sloveniji izginjajo
travniške ptice (predava
Tomaž Jančar)**

Travniške ptice so v Sloveniji skupina ptic, pri kateri beležimo najhitrejšo upadanje populacij. Predavatelj bo predstavil

zaskrbljujoče stanje in vzroke zanj ter razmislek o možnostih za zaustavitev trenda.

**5. februar 2015 (četrtek):
Napredek projekta
LIVEDRAVA (predava
Dominik Bombek)**

Leta 2012 smo na društvu začeli uresničevati projekt LIVEDRAVA ali Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji. Od pričetka projekta je minilo že kar nekaj časa, zato vam bomo v tem predavanju predstavili nekaj več o naših dosežkih in napredku. Predavanje bo potekalo v sklopu projekta LIVEDRAVA: Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji (LIFE11 NAT/SI/882).

**5. marec 2015 (četrtek):
Ris v Sloveniji (predava
Miha Krofel)**

Predaval nam bo eden vodilnih strokovnjakov za velike zveri pri nas. Med predavanjem bomo izvedeli vse o ekologiji, razširjenosti in stanju risa v Sloveniji ter tudi o načrtih za ohranitev te vrste v prihodnosti.

**LENART
Knjižnica Lenart, Nikova
ulica 9, 2230 Lenart
ob 19.00**

**27. februar 2015
(petek): Zlatovranka in
naravovarstveni ukrepi
za njeno ohranitev na
Goričkem (predavata
Robi Gjergjek in Gregor
Domanjko)**

Poleti 2014 smo bili prvič po devetih letih ponovno priče uspešnemu gnezdenju zlatovranke pri nas na Goričkem in v Sloveniji. Zlatovranka ali zlatovranka, kot so jo klicali domačini v Slovenskih goricah, je azurno modra ptica, malo manjša od srake, ki so jo v preteklosti po dolih pogosto

videvali na električnih žicah daljnovodov. Zakaj je izginila iz Slovenskih goric, kaj potrebuje za življenje in zakaj je par zlatovrank ponovno uspešno gnezdil na Goričkem, nam bosta pojasnila Robi in Gregor.

**MARIBOR
Fakulteta za naravoslovje
in matematiko, Koroška
cesta 160, 2000 Maribor
Predavalnica 0.80
ob 18.00**

**7. januar 2015 (sreda):
Tečaj prepoznavanja
vodnih ptic (predava Luka
Božič)**

V okviru priprav na zimsko štetje vodnih ptic (IWC) bomo organizirali predavanje, na katerem bomo spoznali race, gosi, čaplje in druge vodne ptice, ki jih v zimskih časih lahko opazujemo na naših vodah. Naučili se bomo, kako jih najlaže prepoznamo, ločimo samca od samice, kakšno je njihovo vedenje, hkrati pa bomo spoznali metodo in rezultate prejšnjih popisov.

**4. februar 2015 (sreda):
Zakaj v Sloveniji izginjajo
travniške ptice (predava
Tomaž Jančar)**

Travniške ptice so v Sloveniji skupina ptic, pri kateri beležimo najhitrejšo upadanje populacij. Predavatelj bo predstavil zaskrbljujoče stanje in vzroke zanj ter razmislek o možnostih za zaustavitev trenda.

**4. marec 2015 (sreda):
Raziskava o malem
deževniku na reki Dravi
(predava Luka Božič)**

V letu 2014 smo v okviru projekta LIVEDRAVA na prodiščih reke Drave pričeli z raziskavo o malem deževniku, majhni vrsti pobjeznika, ki se je prilagodil prav temu posebnemu življenjskemu okolju. Raziskava se osredotoča na

gnezditveno uspešnost ter medletno preživetje tako mladičev kot odraslih osebkov. Na predavanju vam bomo predstavili razloge, metode in cilje, ki so vodili do pričetka raziskave, ter rezultate preteklega leta. Predavanje je del evropskega projekta LIVEDRAVA (LIFE11 NAT/SI/882).

**MURSKA SOBOTA
Pokrajinska in študijska
knjižnica Murska Sobota,
Zvezna ul. 10, 9000
Murska Sobota
ob 17.30**

**15. januar 2015 (četrtek):
Maroko, kraljeva dežela
ob Atlantskem oceanu
(predavata Mojca
Podletnik in Gregor
Domanjko)**

Kraljevina Maroko popotnike in obiskovalce navduši s svojo raznovrstnostjo v kulturi in naravi. Kulturni presežki se kažejo v arhitekturi stavbne dediščine islamskih vladarjev in osrednjih delov kraljevih mest, medtem ko ljubitelje narave prevzame pestrost različnih življenjskih okolij, od visokogorskih vrhov Atlasa do puščav in mokrišč ob Atlantskem oceanu. Mokrišča in estuariji rek so življenjsko pomembni za številne ptice na njihovi selitveni poti ob obalah zahodne Afrike, obenem pa so bivališča za redke in v svetovnem merilu ogrožene vrste ptic, kot sta klavžar in afriška uharica. Maroko vam bosta predstavila Mojca in Gregor.

**19. februar 2015
(četrtek): Lunj,
skrivnostna ujeda
(predava Dejan Bordjan)**

V Sloveniji se pojavljajo štiri vrste lunjev in nekatere med njimi so si precej podobne. Lunji so ene redkih ujed, ki jim z daljnogledom dokaj enostav-

no lahko določimo tudi starost in spol. Predavatelj se bo ob napotkih za ločevanje vrst, spola in starosti dotaknil tudi statusa posameznih lunjev v Sloveniji ter kje in kdaj jih bomo najlaže opazovali.

**19. marec 2015 (četrtek):
Označevanje ptic (predava
Dare Fekonja)**

Na predavanju Daret Fekonje, zaposlenega v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, boste izvedeli, zakaj ptice označujemo, kako jih označujemo, kako jih lovimo, kaj je najdba označene ptice in kaj storiti ob najdbi označene mrtev ali žive ptice.

**RADOVLJICA
Knjižnica Antona Tomaža
Linharta, Gorenjska cesta
27, 4240 Radovljica
ob 19.30**

**10. februar 2015 (torek):
Južnoafriška republika
(predava Blaž Blažič)**

Južnoafriška republika ponuja širok spekter življenjskih okolij, od polpuščav in visokogorja pa do travnišč in priobalnih subtropskih gozdov. Na predavanju se bomo osredotočili predvsem na njen severovzhodni del, kjer prevladujejo travnišča in gozdna savana. Tu so tudi največje gostote nekaterih vrst velikih sesalcev v državi. Nič kaj nenavadnega ni, da se v Narodnem parku Kruger srečamo z množičnimi čredami rastlinojedcev, ki jih spremljajo številni plenilci. Nič kaj manj pester pa ni tudi ptičji svet. V tem delu Afrike bomo našli nacionalno ptico Južnoafriške republike kot tudi najtežjo letečo ptico na svetu.

IZLETI

**3. januar 2015 (sobota):
Spoznavanje vodnih ptic
na Soboški kamenšnici,
priprave na zimsko štetje
vodnih ptic – IWC (vodi
Gregor Domanjko)**

Poleg različnih vrst galebov, vodomca, zelenonoge tukalice, ponirkov in kormorana

se v zimskih mesecih na Kamenšnici zadržujejo ptice iz severne in vzhodne Evrope, kot so polarni slapnik, čopasta črnica, sivka, velika bela čaplja, žvižgavka, krehelj in druge vrste. Izlet je namenjen predvsem mladim ornitologom iz Pomurja, drugim začetnikom in družinam. Izlet šteje kot priprava na zimsko štetje vodnih ptic v Pomurju.

Dobimo se ob 9.00 na parkirišču pri Kamenšnici. Več informacij dobite pri vodji izleta (031 340 399). Za izlet se prijavite na gregor.domanjko@gmail.com.

**4. januar 2015 (nedelja):
Spoznavanje ptic v parku
Tivoli (vodi Dare Fekonja)**

V mestnem parku se v zimskem času ptice povsem približajo ljudem, še posebej, če jim ponudimo kakšen »posladek« (semena, orehe in podobno). Ptice se večinoma zadržujejo ob krmilnicah, ki so tam nameščene, mi pa si bomo ogledali, katere vrste jih obiskujejo. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Za izlet se prijavite pri vodji izleta na 041 513 440.

**4. januar 2015 (nedelja):
Šaleška jezera (vodi
Boštjan Deberšek)**

Šaleška jezera so nastala zaradi izkopavanja premoga v Šaleški dolini. Kmalu po nastanku so postala dom številnih vodnih ptic. Tudi okolica jezer je zanimiva za ptice, saj so zaradi ugreznanja nastale gole, ruderalne površine, ki so prepuščene naravnemu zaraščanju. V zimskem času lahko redno opazujemo sivke, čopaste črnicice, žvižgavke, polarne slapnike in vodomce, če omenimo samo nekatere najzanimivejše vrste. V bližino jezer prileti prezimovat tudi veliki srakoper.

Dobimo se ob 9.00 na parkirišču ob čolnarni na Velenjskem jezeru. Več informacij dobite pri vodji izleta (051 306 333).

**11. januar 2015 (nedelja):
Gramoznice v Vrbini
(koordinira Gregor
Bernard)**

Vrbina je poplavno območje, ki se razteza na bregovih Save med Krškim in Brežicami. Sprehodili se bomo med gramoznicami pri Brežicah in Krškem. Kaj več o Vrbini nekoč in danes pa nam bo povedal Branko Brečko.

Dobimo se ob 8.00 na parkirišču pred Qlandio v Novem mestu ali ob 8.30 pred gradom v Brežicah. Več informacij dobite pri koordinatorju izleta (041 830 463). Za izlet se obvezno prijavite koordinatorju na telefon 041 830 463 ali na gregor.bernard@siol.net.

**31. januar 2015 (sobota):
Spoznavanje ptic na
Mariborskem otoku (vodi
Matjaž Premzl)**

Na tradicionalnem izletu na Mariborski otok bomo opazovali ptice, ki so pri nas na prezimovanju. Na izletu lahko vidimo vse pogostejše obiskovalce z daljnega severa, ki preživijo zimo na reki Dravi. Ogledali si bomo tudi zanimivosti otoka in tam živeče gozdne ptice. Izlet posebej priporočamo začetnikom, otrokom in njihovim staršem.

Dobimo se ob 9.00 pred gostilno v Koblarjevem zalivu. Za izlet se prijavite vodji izleta (051 379 495).

**1. februar 2015
(nedelja): Spoznavanje
ptic v parku Tivoli (vodi
Dare Fekonja)**

Ptičje čebljanje nas že spremlja na vsakem koraku, mi pa bomo na tokratnem sprehodu po mestnem parku opazovali in spoznavali ptice, ki so tu ostale čez zimo in prve pričenjajo z označevanjem svojih območij. Ker teh vrst ni veliko, se bomo lažje naučili prepoznavati njihovo petje in oglašanje. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Za izlet se prijavite pri vodji izleta na 041 513 440.

**1. februar 2015 (nedelja):
Pohod ob Muri ob
Svetovnem dnevu mokrišč
WWD 2015, Razkrižje**

Društvo Tabrih od leta 2000 organizira pohode ob reki Muri na Svetovni dan mokrišč skupaj z drugimi organizacijami iz Slovenije, Avstrije, Hrvaške in Madžarske. Namen pohodov je ozaveščanje ljudi o pomenu mokrišč za človeka in naravo ter uvrstitev mokrišč ob Muri na seznam mednarodno pomembnih mokrišč konvencije Ramsar. V letu 2015 bomo obiskali reko Muro v okolici Razkrižja.

Podrobnejše informacije dobite pri Darku Lorenčiču (041 642 128).

**7. februar 2015 (sobota):
Spoznavanje vodnih ptic
na Soboški kamenšnici
(vodi Gregor Domanjko)**

Poleg različnih vrst galebov, vodomca, zelenonoge tukalice, ponirkov in kormorana se v zimskih mesecih na Kamenšnici zadržujejo ptice iz severne in vzhodne Evrope, kot so polarni slapnik, čopasta črnica, sivka, velika bela čaplja, žvižgavka, krehelj in druge vrste. Izlet je namenjen predvsem mladim ornitologom iz Pomurja, drugim začetnikom in družinam.

Dobimo se ob 9.00 na parkirišču pri Kamenšnici. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (031 340 399). Za izlet se prijavite na gregor.domanjko@gmail.com.

**1. marec 2015 (nedelja):
Spoznavanje ptic v parku
Tivoli (vodi Dare Fekonja)**

Na gregorjevo naj bi se ptički ženili, mi pa bomo ljudski praznik malo prehiteli in se sprehodili skozi park že malo prej. Na izletu boste lahko izvedeli, kdaj se ptički zares ženijo, ter opazovali ptice, ki se že skrbno pripravljajo na to, da bodo v parku vzgojile svoj zarod. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Za izlet se prijavite pri vodji izleta na 041 513 440.

Zelena žolna (*Picus viridis*)

foto: Dejan Rocner





**7. marec 2015 (sobota):
Spoznavanje vodnih ptic
na Soboški kamenšnici
(vodi Gregor Domanjko)**

Poleg različnih vrst galebov, vodomca, zelenonoge tukalice, ponirkov in kormorana se v zimskih mesecih na Kamenšnici zadržujejo ptice iz severne in vzhodne Evrope, kot so polarni slapnik, čopasta črnica, sivka, velika bela čaplja, žvižgavka, krehelj in druge vrste. Izlet je namenjen predvsem mladim ornitologom iz Pomurja, drugim začetnikom in družinam.

Dobimo se ob 9.00 na parkirišču pri Kamenšnici. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (031 340 399). Za izlet se prijavite na gregor.domanjko@gmail.com.

**15. marec 2015 (nedelja):
Ptice Mestnega parka
Maribor (vodi Tilen Basle)**

Ob prihajajočem ljudskem prazniku gregorjevo - ptički se ženijo vas vabimo na voden ornitološki izlet po Mestnem parku Maribor. Na izletu boste lahko izvedeli, kdaj se ptički zares ženijo, ter opazovali ptice, ki se že skrbno pripravljajo na to, da bodo v parku vzgojile svoj zarod. Izlet je še posebej primeren za začetnike.

Dobimo se ob 9.00 pred mestnim akvarijem Maribor. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (051 636 224).

**15. marec 2015 (nedelja):
Ptice poplavnega gozda
ob reki Muri (vodi Željko Šalamun)**

Izlet je namenjen spoznavanju gozdnih ptic, ki marca že začnejo gnezdit. To so predvsem

žolne, detli in sinice. Prav tako pa bomo spoznali nekatere vrste ptic, ki se ta čas zadržujejo na ribnikih in ob Muri. S seboj prinesite daljnogled, priročnik za določanje ptic ter bodite primerno obuti in oblečeni. Ob slabem vremenu izlet odpade.

Dobimo se ob 8.00 pri ribnikih v Zgornjem Konjišču. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (041 712 396). Za izlet se prijavite na zeljko.salamun@dopps.si.

**21. marec 2015 (sobota):
Šobec (vodi Blaž Blažič)**

V spomladanskem času je v kampu Šobec možno opazovati številne vrste ptic. V borovem gozdičku se zadržujejo ščinkavci, sinice, drozgi in kraljički, ob manjšem bajerju pa lahko poleg običajnih mlakaric in labodov opazujemo tudi kakšno redkejšo vrsto race. Sprehodili se bomo tudi do Save Dolinke, kjer bomo opazovali povodne kose in pastirice, z nekaj sreče pa celo vodomca.

Dobimo se na parkirišču pred kampom Šobec ob 9.00. Za izlet se najkasneje do četrтка, 19. marca 2015, prijavite pri Bii Rakar (031 269 811 ali bia.rakar@dopps.si).

AKCIJE

**17. in 18. januar 2015
(sobota in nedelja):
Zimsko štetje vodnih ptic
(IWC) (koordinira Luka Božič)**

Tudi letos bomo sodelovali pri mednarodnem popisu prežimajočih vodnih ptic. Gre za

eno najbolj množičnih akcij, pri kateri združi moči mnogo prostovoljcev z namenom, da v enem koncu tedna preštejejo vodne ptice, ki se pozimi zadržujejo pri nas. Če želite sodelovati tudi vi, se najkasneje do 12. januarja 2015 javite koordinatorju akcije na luka.bozic@dopps.si.

**26. januar - 1. februar
2015 (ponedeljek -
nedelja): Ptice okoli nas
(koordinira Tilen Basle)**

Tudi letos vas vabimo k opazovanju ptic, ki se pozimi pojavljajo v naši okolici. Z akcijo »Ptice okoli nas« želimo spodbujati k boljšemu zavedanju narave ter spremljati, kaj se dogaja s pticami v naseljih. Pri tem nam lahko pomagate tako, da si enkrat v tednu, ko traja akcija, vzamete pol ure in v tem času opazujete in preštete vse ptice, ki jih vidite v okolici svojega doma, šole ali vrtca. Opazujete lahko skozi okno, ob krmilnici, ali pa se sprehodite po okolici. Zabeležite si največje število vsake izmed vrst ptic, ki jih boste opazili v okviru izbrane pol ure. Svoja opažanja nam do konca februarja sporočite prek obrazca na spletni strani <http://ptice.si/ptice-okoli-nas/> ali www.ptice.si. Če nimate te možnosti, jih pošljite na e-naslov spletnik@dopps.si ali na naslov DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana.

**8. marec 2015 (nedelja):
Ptički se ženijo
(koordinira Nataša Bavec)**

Pomurska sekcija društva ob gregorjevem v mestnih parkih

v Murski Soboti, Beltincih, Ljutomeru in Radencih organizira akcijo spoznavanja ptic ali »Ptički se ženijo«. Med 8.00 in 12.00 bodo na omenjenih lokacijah postavljene stojnice, kjer bodo člani društva obiskovalce seznanjali s pestrostjo ptic pri nas in informacijami o izdelavi primernih gnezdilnic, delili revije *Svet ptic* in *Acrocephalus*, plakate s pticami ter zloženke. Vsako polno uro bo voden izlet po parku, kjer bodo obiskovalci s pomočjo izkušenih ornitologov spoznavali pernate prebivalce. Podrobnejše informacije dobite pri koordinatorici Nataši Bavec (040 294 845). Zbirališča: Murska Sobota: za gledališčem Park, Beltinci: pri trgovini Mercator, Ljutomer: Glavni trg, Radenci: pred hotelom Radin.

**6. marec 2015 (petek):
Gugalnica - skupinski
popis velike uharice
(koordinira Tomaž Mihelič)**

Tako kot vsa leta doslej bo tudi letos eden prvih spomladanskih terenov skupinski popis velike uharice na Krasu. V tem prijetnem dogodku nam uspeva združevati raziskovalni, varstveni, izobraževalni in družabni duh. Za popis se prijavite na e-mail tomaz.mihelic@dopps.si ali po telefonu na številko 031 438 545. Ob slabem vremenu bo Gugalnica teden dni kasneje, v petek, 13. marca 2015.

**13. marec 2015 (petek):
Rezervni termin za
Gugalnico (koordinira
Tomaž Mihelič)**

→ Vabljeni na Zimski mladinski ornitološki raziskovalni tabor Drava

Letos bomo v začetku zimskih počitnic organizirali mladinski ornitološki tabor. Nanj ste vabljeni mladi med 10. in 20. letom, ki si želite poglobiti znanje na področju ornitologije in naravovarstva, se izpopolniti v prepoznavanju ptic na terenu ter se ob tem družiti in izmenjevati izkušnje z vrstniki in mentorji.

Tabor bo potekal na območju reke Drave med Mariborom in Središčem ob Dravi predvidoma **od sobote, 14. februarja, do srede, 18. februarja 2015**. Na taboru bo delovalo pet skupin, ki jih bodo vodili izkušeni mentorji – ornitologi. V skupini bodo največ štirje udeleženci. Vsaka skupina se bo lotila raziskovanja določene teme. Poleg bolj specializiranih bodo

delovale tudi skupine za začetnike. Tabor bo potekal v okviru projekta LIVEDRAVA: Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji (LIFE11 NAT/SI/882).

Kako se prijaviti

Če se želiš udeležiti tabora, nam to čim prej sporoči pisno ali po elektronski pošti na naslov tilen.basle@dopps.si ali DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana in poslali ti bomo prijavnico. Prijave zbiramo do **20. januarja 2015** oziroma do zapolnitve prostih mest. Število udeležencev je omejeno. Za več informacij pokliči na številko 051 636 224 ali piši na zgornji naslov.

JANUAR

1	če	
2	pe	
3	so	Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici, priprave na zimsko štetje vodnih ptic-IWC (Gregor Domanjko)
4	ne	Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja) Saleška jezera (Boštjan Deberšek)
5	po	
6	to	
7	sr	MARIBOR Tečaj prepoznavanja vodnih ptic (Luka Božič)
8	če	LJUBLJANA Zakaj v Sloveniji izginjajo travniške ptice (Tomaž Jančar)
9	pe	
10	so	
11	ne	Gramoznice v Vrbini (Gregor Bernard)
12	po	
13	to	
14	sr	
15	če	MURSKA SOBOTA Maroko, kraljeva dežela ob Atlantskem oceanu (Mojca Podletnik in Gregor Domanjko)
16	pe	
17	so	Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) (koordinira Luka Božič)
18	ne	Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) (koordinira Luka Božič)
19	po	
20	to	KOPER Pivška presihajoča jezera (Špela Habič)
21	sr	
22	če	
23	pe	
24	so	
25	ne	
26	po	Ptice okoli nas (koordinira Tilen Basle)
27	to	Ptice okoli nas
28	sr	Ptice okoli nas
29	če	Ptice okoli nas
30	pe	Ptice okoli nas
31	so	Spoznavanje ptic na Mariborskem otoku (Matjaž Premzl) Ptice okoli nas

FEBRUAR

1	ne	Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja) Pohod ob Muri ob Svetovnem dnevu mokrišč WWD 2015, Razkrižje Ptice okoli nas (koordinira Tilen Basle)
2	po	
3	to	
4	sr	MARIBOR Zakaj v Sloveniji izginjajo travniške ptice (Tomaž Jančar)
5	če	LJUBLJANA Napredek projekta LIVE-DRAVA (Dominik Bombek)
6	pe	
7	so	Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici (Gregor Domanjko)
8	ne	
9	po	
10	to	RADOVLJICA Južnoafriška Republika (Blaž Blažič)
11	sr	
12	če	
13	pe	
14	so	
15	ne	
16	po	
17	to	KOPER Označevanje ptic (Dare Fekonja)
18	sr	
19	če	MURSKA SOBOTA Lunj, skrivnostna ujeđa (Dejan Bordjan)
20	pe	
21	so	
22	ne	
23	po	
24	to	
25	sr	
26	če	
27	pe	LENART Zlatovranka in naravovarstveni ukrepi za njeno ohranitev na Goričkem (Robi Gjergjek in Gregor Domanjko)
28	so	

MAREC

1	ne	Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja)
2	po	
3	to	
4	sr	MARIBOR Raziskava o malem deževniku na reki Dravi (Luka Božič)
5	če	LJUBLJANA Ris v Sloveniji (Miha Krofel)
6	pe	Gugalnica – skupinski popis velike uhariče (koordinira Tomaž Mihelič)
7	so	Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici (Gregor Domanjko)
8	ne	Ptički se ženijo (koordinator Nataša Bavec)
9	po	
10	to	
11	sr	
12	če	
13	pe	Rezervni termin za Gugalnico (koordinira Tomaž Mihelič)
14	so	
15	ne	Ptice Mestnega parka Maribor (Tilen Basle) Ptice poplavnega gozda ob reki Muri (Željko Šalamun)
16	po	
17	to	
18	sr	
19	če	MURSKA SOBOTA Označevanje ptic (Dare Fekonja)
20	pe	
21	so	Šobec (Blaž Blažič)
22	ne	
23	po	
24	to	KOPER Sredozemski vranjek - ambasador slovenskega morja (Iztok Škornik)
25	sr	
26	če	
27	pe	
28	so	
29	ne	
30	po	
31	to	

PROGRAM DOPPS januar – marec 2015

PREDAVANJA

KOPER

Kraj: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Čevljarjska ulica 22, 6000 Koper
Čas: ob 18.00

LJUBLJANA

Kraj: Prostori DOPPS, Tržaška cesta 2, 1000 Ljubljana
Čas: ob 19.00

MARIBOR

Kraj: Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160, 2000 Maribor
Prostor: Predavalnica o.80
Čas: ob 18.00

LENART

Kraj: Knjižnica Lenart, Nikova ulica 9, 2230 Lenart
Čas: ob 19.00

MURSKA SOBOTA

Kraj: Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ul. 10, 9000 Murska Sobota
Čas: ob 17.30

RADOVLJICA

Kraj: Knjižnica Antona Tomaža Linhart, Gorenjska cesta 27, 4240 Radovljica
Čas: ob 19.30



Zimska opazovanja v naravi

// Blaž Blažič, Ivan Esenko, Iris Petrovič, Dare Šere, Metka Škornik, Rudi Verovnik, Petra Vrh Vrezec

v gozdu



Krivokljun (*Loxia curvirostra*)

Krivokljun je eden tistih posebnih, ki ob zadostni ponudbi hrane gnezdi sredi zime. S prekrizanim kljunom spretno beza smrekova semena in semena drugih iglavcev iz storžev. S kljunom razpre luski na storžu in seme izvleče z jezikom ali zgornjim delom kljuna. Če smo na sprehodu po gozdu dovolj pozorni, lahko na tleh pod iglavci najdemo odstranjene luske ali storže s preščipnjenimi luskami. Kadar je hrane na pretek, živordeči samec in olivno zelena samica gnezditja že decembra, pa celo tja do septembra. V drugi polovici zime prihaja tudi na krmilnice, nameščene ob gozdnem robu.

foto: Ivan Esenko

ob vodi



Dolgorepa raca (*Anas acuta*)

Dolgorepa raca se v Sloveniji pojavlja prek celega leta, vendar jo bomo pri nas najlaže opazovali v času preleta ter prezimovanja. V tem času bomo iz nepregledne jate rac z lahkoto izločili samca, ki ga prepoznamo po suličasto podaljšanih repnih peresih. Nekoliko več preglavic nam lahko povzroči določanje samice, ki pa je bistveno vitkejša od samice mlakarice (*Anas platyrhynchos*) in ima sivomodro obarvan kljun. Dolgorepa raca se v mesecih, ki so pred nami, na naših vodnih površinah pojavlja v majhnem številu ter naključno, zato bi se z njo lahko srečali na marsikaterem vodnem telesu po Sloveniji.

foto: Jan van der Straaten / Saxifraga



Jerebika (*Sorbus aucuparia*)

Jerebika je rastlina svetlih rastišč od nižin do visokogorja, vse do gozdne meje. Pogosto je kultivirana, najdemo jo v parkih, sadovnjakih in drevoredih. Raste kot drevo ali grm. V času cvetenja je dobra čebelja paša, vonj njenih cvetov večini ljudi ni prijeten. Ko proti jeseni zažarijo njeni rdeči plodovi, si jih delijo številne živali, posebej radi jih imajo kosi. Tudi ljudje se jih ne branijo, saj so bogat vir vitaminov C in A. Vrstni pridevnik *aucuparia* izhaja iz latinskega izraza *aucupor*, kar pomeni loviti ptice, ki se zaradi plodov v jeseni res rade zadržujejo v njeni bližini.

foto: Tomaž Mihelič



Navadna krastača (*Bufo bufo*)

Navadna krastača je naša največja vrsta brezrepe dvoživke in je v Sloveniji pogosta ter splošno razširjena. Njena bradavičasta koža je izredno tanka in zaradi tega zelo občutljiva za zunanje razmere. Zato si pred mrzlimi zimami poišče prostor na kopnem, pogosto v opuščeni rovih glodavcev. V zimskem mirovanju sta njen srčni utrip in presnova počasnejša, telesna temperatura pa nižja. Po prvem deževju po krajšem toplem obdobju se predrami iz zimskega spanja in se napoti tudi do pet kilometrov oddaljene globlje vode z obilico vodnega rastlinja, kjer poteka mrestenje. Navadna krastača večino leta preživi na kopnem in lahko dočaka tudi 20 let. foto: Iris Petrovič

na travniku



Mali sokol (*Falco columbarius*)

Mali sokol jeseni prileti v Slovenijo iz severnih predelov Evrope in se pri nas zadržuje tja do začetka pomladi. Rad ima odprto krajino, kjer z izredno spretnostjo lovi manjše ptice. Navadno preži na plen na drevesu, lahko pa tudi dobro skrit na kakšnem štrclju tik nad tlemi. Lovi »na presenečenje«, ko se nenadoma znajde med jato številnih ptic, ki se nato panično razkropijo na vse strani. Malega sokola je težko opaziti. Velikokrat predvsem samca zamenjujejo s samcem skobca (*Accipiter nisus*). Iščite ga na travnikih, poljih, barju! Kjer so na tleh jate ptic, se bo zanesljivo pojavil tudi mali sokol.

foto: Erick Manuel Hernandez

okoli našega doma



Kos (*Turdus merula*)

Če je zima mila, konec januarja že poslušamo milozvočno žvrgolenje kosa, kar nam pričara občutek, da je pomlad že skoraj tu. Zgodnejši prvoletni samci, pozneje pa tudi izkušeni samci, v poznem zimskem obdobju z območnim petjem na vrhovih dreves, antenah ali strehah hiš pričnejo vzpostavljati svoja območja. Kos je običajen prebivalec vrtov tako v mestih kot na deželi, sicer pa še vedno naseljuje gozdove, ki so njegov prvotni življenjski prostor. Zaradi svoje pogostosti in prepoznavnosti je priljubljena ptica v ljudskih pesmih, njegovo »žlobudranje« pa navdihuje marsikaterega skladatelja.

foto: Darinka Mladenovič



Mali koprivar (*Aglais urticae*)

Med prvimi pomladnimi metulji poleg citrončka zbuja največ pozornosti mali koprivar, saj se v sončnih in ne preveč mrzlih dneh prebudi že konec januarja. Je namreč eden izmed redkih metuljev pri nas, ki prezimi kot odrasel. Samci so teritorialni in vsak brani svoj kos poti ali gozdnega roba, kjer ne smejo manjkati kamni, na katerih lovi toploto zimskih žarkov, in izpostavljene veje, na katerih čaka mimo leteče samice. Njihove gosenice se hranijo z veliko koprivo in sprva na njih tvorijo velika in opazna gnezda. Pri nas se vrsta pojavlja večinoma v dveh generacijah in leta od nižin do najvišjih vrhov.

foto: Rudi Verovnik



Navadna veverica (*Sciurus vulgaris*)

Hrana v ptičji krmilnici privabi tudi nepernate goste, denimo navadno veverico, če živimo v bližini gozda. Obišče jo lahko več teh navihanih gostij in takrat bomo ugotovili, da se med seboj razlikujejo v barvi kožuha. Lahko so rjave, sive, črne ali rdeče, in to celo v istem kraju. V krmilnici se rade hranijo s sončničnimi semeni, obožujejo pa tudi orehe, lešnike, mandlje in arašide, ki jih lahko nastavimo na posebnem, njim odmerjenem mestu. Veverice obiščejo krmilnico šele v drugi polovici zime in vztrajajo do rane pomladi. Rade imajo drevesne nasaditve, zato bo obisk pogostejši tam, kjer je krmilnica nameščena v bližini drevesa ali pa kar na njem. foto: Ivan Esenko



foto: Wikipedia

IZ TUJEGA TISKA

Ali smemo ptice hraniti s kruhom?

// Ross Michaels, prevod Petra Vrh Vrezec

Za mnoge je hranjenje ptic na ribnikih ali v parkih lep spomin na otroštvo, ki ga radi obudijo s svojimi vnuki ali celo pravnuki. Redko kdo pa ve, da zaradi bolezni, ki jih ljudje s to priljubljeno dejavnostjo ne vedo povzročajo pticam, na leto pogine na tisoče ptic.

Kaj je angelska perut

To je deformacija peruti, ki jo pogosto najdemo pri racah, goseh, labodih in drugih vodnih pticah. Poglavitni vzrok za to je nezdrava prehrana, ki temelji na ogljikovih hidratih in/ali visoki vsebnosti beljakovin. Motnja povzroči, da se sklepi v eni ali obeh perutih nenaravno zvijejo navzven, tako da peruti nista poravnani ob telo ptice kot bi morali biti. To onemogoči ptico za letenje. Prizadete ptice ne morejo pobegniti plenilcem in so pogosto pohabljene ali ubite. Če se vremenske razmere zaostrijo, jim ne morejo ubežati in zato stradajo, podlegajo poškodbam ali zmrzali.

Kako nastanejo angelske peruti

Angelske peruti so najpogostejša motnja ptic, ki prebivajo v parkih, na ribnikih ali drugod, kjer jim ljudje ponujajo

nezdruvo hrano. Ko mlade ptice rastejo, se jim kosti ob nepravilnem prehranjevanju ne razvijajo pravilno. Ker ptice rastejo veliko hitreje kot ljudje, ima taka vsakodnevna hrana nepopravljiv vpliv na njihov razvoj.

Kako lahko pomagamo

Delež ptic z angelskimi perutmi se lahko občutno zmanjša, če ptic ne hranimo s človeško hrano, predvsem z belim kruhom, kokicami ali krekerji. To ne pomeni, da je prijetno dejavnost hranjenja ptic treba odpraviti, pač pa pticam ponuditi hrano za ohranitev njihovega zdravja in življenja. Zdrava hrana so denimo narezan ohrovt, blitva ali zelena solata, zrna pšenice, ječmena, ovska ipd. Naj bo vsa hrana v velikosti »ptičjega ugriza«, da bi se izognili nevarnosti zadušitve.

Hranjenje prostoživečih ptic s pravilno prehrano bo še naprej ohranjalo dragoceno družinsko tradicijo, ki spodbuja lepe vezi med človekom in živaljo. Tako bodo mlajše generacije spoznavale nujnost odgovornega skrbništva in spodbujale vrednost sočutnega sobivanja s prosto živečimi živalmi.

Izvorni članek: <http://www.onegreenplanet.org/animal-sandnature/feeding-white-bread-to-wild-birds-is-killing-them/>

→ Spoznajmo »Ptice okoli nas«

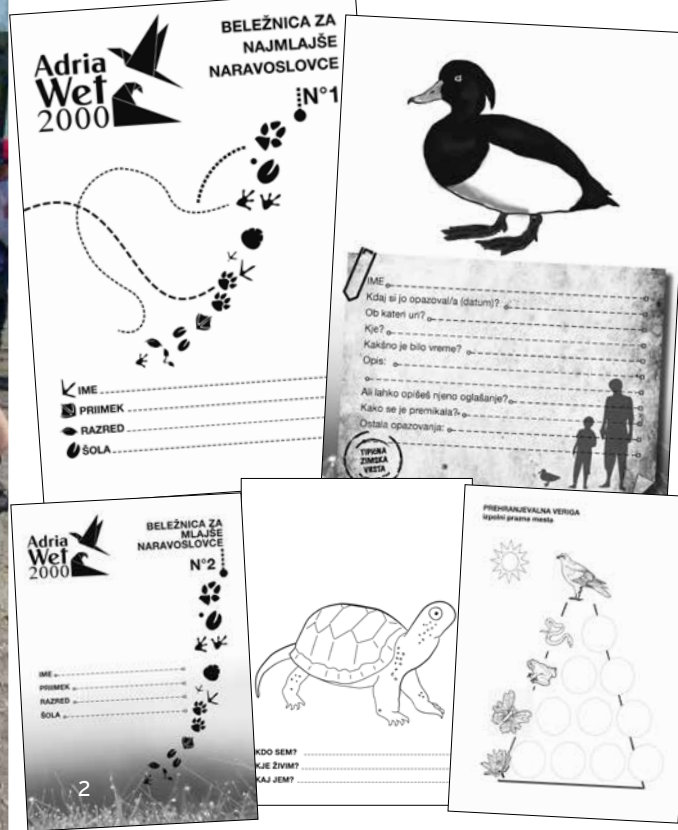
Ptice so živa bitja, ki jih srečamo na vseh kontinentih in v skoraj vseh življenjskih okoljih. Lahko bi rekli, da jih najdemo za vsakim vogalom. Prav zaradi tega so najboljše raziskana skupina živali, med ljudmi pa dobro poznana in priljubljena. Vsak izmed nas pozna domačega vrabca (*Passer domesticus*), veliko sinico (*Parus major*), plavčka (*Cyanistes caeruleus*), kosa (*Turdus merula*) ali domačega goloba (*Columba livia domestica*). Tako kot spremljanje številčnosti redkih vrst je zelo pomembno spremljati tudi te, ki so pogostejše. V Veliki Britaniji, denimo, je v zadnjem času število domačih vrabcev upadlo za več kot dve tretjini!

Slednje je tudi eden izmed razlogov, da se za pomoč pri pridobivanju teh podatkov obračamo na vas. Z akcijo »Ptice okoli nas« želimo prešteti pogostejše vrste ptic, hkrati pa spodbuditi ljudi k boljšemu poznavanju ptic in jim na preprost način približati naravo. V letošnjem letu smo v akciji skupaj opazili več kot 5.500 ptic, ki so pripadale 43 vrstam. Najštevilčnejši so bili domači vrabci, domači golobi in sive vrane (*Corvus cornix*), med zanimivejšimi pa srednji detel (*Dendrocopos medius*), kalin (*Pyrrhula pyrrhula*), siva pevka (*Prunella modularis*) in povodni kos (*Cinclus cinclus*). V akciji je sodelovalo 945 opazovalcev.

V akciji »Ptice okoli nas« lahko sodelujete tudi to zimo

Tudi v prihodnjem letu bomo nadaljevali z akcijo opazovanja ptic okoli nas, zato vas vabimo, da se nam pri tem množičnem dogodku pridružite. Opazovanje je preprosto, tako da lahko pri tem sodelujete prav vsi, tudi če menite, da niste dobri poznavalci ptic. Ptice lahko beležite v mestu ali na vasi, okoli doma, službe, šole ali vrtca. Pomembno je, da vsi sodelujoči opazujemo na enak način in da vsak opazovalec ali skupina, ki opazuje, izpolni svoj obrazec. Za pomoč pri štetju opaženih ptic in ugotavljanju, katerim vrstam pripadajo, smo na društvu pripravili letak, na katerem je tabela za vpisovanje opazovanj, ter slike najpogostejših ptic, ki se pojavljajo v naseljih.

- To zimo bo akcija potekala v tednu od **ponedeljka, 26. januarja, do nedelje, 1. februarja 2015**.
- Enkrat v tem tednu si izberite pol ure in si v tem času zabeležite vse ptice, ki jih opazite.
- Zabeležite samo največje število ptic, ki jih vidite hkrati (tako preprečite večkratno štetje istih ptic).
- Nato nam svoja opazovanja sporočite, najbolje prek obrazca na spletni strani http://ptice.si/ptice_okoli_nas/ ali www.ptice.si. Če nimate te možnosti, jih pošljite na naslov DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana ali na elektronski naslov splet-nik@dopps.si.



Skupni vzgojno - izobraževalni program AdriaWet 2000

// Bojana Lipej

Otroci doživljajo in prihajajo v stik z naravo že zelo zgodaj, zato je zelo pomembno, da jim ta stik omogočimo čim večkrat, saj jim tako pomagamo razvijati lasten in odgovoren čut za naravo in živa bitja. Naloga staršev, vzgojiteljev in učiteljev je, da otroke spodbujamo k opazovanju in raziskovanju narave in naravnih pojavov ter jih pri tem vzgajamo v smislu, da skrb za okolje in naravo postane del njihovega življenja. Takšna oblika vzgoje, ki se imenuje okoljska vzgoja, postaja vse bolj pomemben del šolskega kurikulumu. Je interdisciplinarna, saj povezuje naravoslovne, tehnične in družboslovne predmete.

Da bi nadgradili znanje, ki ga otroci osvojijo pri pouku okoljske vzgoje v šoli, smo se upravljavci nekaterih zavarovanih območij v Italiji in Sloveniji odločili pedagoškim delavcem v šolah približati možnosti, ki jih dajejo zavarovana območja. Tako je s sodelovanjem v okviru projekta AdriaWet 2000 nastal skupni vzgojno-izobraževalni program, katerega glavni cilj je naravovarstveno in okoljsko ozaveščanje mladih za razumevanje ranljivosti narave, za življenje v sožitju z naravo ter za boljše poznavanje evropskega omrežja Natura 2000.

Skupni vzgojno-izobraževalni program vključuje naslednje učne dejavnosti:

1. pripravljajno srečanje z učitelji, katerega namen je predstavitev programa in izmenjava mnenj o vsebini učnih dejavnosti;
2. predavanje za učence v razredu kot predpriprava za dobro izvedbo terenske ekskurzije;

3. ekskurzija na terenu je najbolj pomemben del programa, saj omogoča vzbujanje zanimanja in navdušenja za naravo pri učencih;
4. zimski ornitološki tabor, v okviru katerega se učenci intenzivneje seznanijo z različnimi raziskovalnimi metodami, se naučijo prepoznavati različne vrste ptic, njihove določevalne znake in osnovne ekološke značilnosti, poleg tega pa se tudi seznanijo s problematiko varstva narave.

Za učinkovit potek učnih dejavnosti smo izdelali plastificirane učne liste, ki predstavljajo deset različnih živalskih vrst (pet vrst ptic, kačji pastir, metulj, plazilec, dvoživka in sesalec) ter raziskovalne beležnice za zapisovanje terenskih podatkov.

Za učence od šest do sedem let je beležnica pripravljena kot pobarvanka, za starejše pa je razdeljena na štiri različne tematske sklope. Uvodni del predstavlja omrežje Natura 2000, sledi predstavitev značilnih vrst ptic v jesensko-zimskem in nato v spomladansko-poletnem obdobju, zaključni del pa vsebuje preproste naloge in vprašanja. Beležnice učenci po terenski ekskurziji odnesejo domov, kot nekaj, kar jih bo spominjalo na doživeto ekskurzijo in pridobljeno izkušnjo, ki jim bosta kasneje pomagali pri učenju in nadaljnjem izobraževanju.

Želimo si, da bi vzgojno-izobraževalni program pomagal zanetiti v učencih iskro, ki jih bo spodbudila, da bi postali mladi ornitologi, naravovarstveniki ali kaj tretjega, ter da se bodo zavedali pomena ohranjanja narave za naše zanamce.

1: V okviru projekta AdriaWet 2000 je nastal skupni vzgojno-izobraževalni program, v okviru katerega mlade spodbujajo k življenju v sožitju z naravo.
foto: Bojana Lipej

2: Za učinkovit potek učnih dejavnosti so nastali učni listi ter raziskovalne beležnice. Za učence od šest do sedem let je beležnica pripravljena kot pobarvanka, starejšim otrokom pa so ponujeni delovni zvezki, razdeljeni na štiri različne tematske sklope.

Raziskovalne beležnice in učni listi so dostopni na spletni strani projekta AdriaWet 2000 <http://www.adriawet2000.eu/sl/news/media>.



1



2

Dolga pot do objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok

// Nataša Šalaja

1: Osrednja opazovalnica valjaste oblike bo umeščena v osrednji del Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Z nje se bodo odpirali pogledi po vsem naravnem rezervatu, pa tudi podvodni pogled v sladkovodno močvirje. Po klančini bo omogočen dostop tudi z invalidskimi vozički. arhiv: Ravnikar Potokar d.o.o.

2: Dvojno opazovališče z brvjo je bilo kot osnovna infrastruktura za obisk naravnega rezervata s še tremi opazovališči postavljeno spomladi 2007. foto: Igor Brajnik

Pred skoraj natančno desetimi leti, 3. novembra 2004, sem nekaj pred 13. uro sedla v avto pred pisarno DOPPS v Ljubljani in odbrzela proti Štanjelu na Krasu. Ob 14. uri tega dne se je iztekel rok za zbiranje vlog za sofinanciranje iz Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija – Italija 2000-2006. Ko sem pri Sežani zavijala z avtoceste, se mi je ob pogledu na uro kar oddahnilo: pravočasno bom prispela in oddala vlogo z naslovom »Škocjanski zatok – učilnica v naravi za vsakogar«, ki smo jo pripravili s sodelavci. Za nas je bila nadvse pomembna, saj je vsebovala uvodne aktivnosti za načrtovanje in graditev objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok: izvedbo javnega natečaja za pridobitev arhitekturne rešitve objektov, pripravo projektne dokumentacije ter izvedbo prvih opazovališč ob krožni učni poti na Bertoški bonifiki. Naša prijava je bila uspešna in v nekaj mesecih smo prejeli potrditev sofinanciranja iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj ter februarja 2005 pričeli z uresničevanjem projekta.

Natečaj, projektna dokumentacija in postavitve prvih opazovališč

V sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije smo leta 2005 pripravili javni natečaj, predviden v ureditvenem načrtu, katerega namen je bil pridobiti najustreznejšo arhitekturno rešitev za oblikovanje objektov in dopolnitev že načrtovane krajinske ureditve kot tudi izvajalca projektne dokumentacije. Med vnaprej določ-

nimi merili za ocenjevanje prispelih rešitev (elaboratov) smo glede na umeščanje objektov v občutljivo okolje naravnega rezervata na prvo mesto postavili okoljska merila, usmerjena v doseganje naravovarstvenih ciljev in okoljske primernosti in učinkovitosti objektov, ki so jim sledila funkcionalna in oblikovalska merila. Na razpis je prispelo sedem natečajnih elaboratov, ki jih je natančno pregledala in ocenila ocenjevalna komisija ter izbrala prvonagrajeni elaborat, ki ga je pripravila ekipa sodelavcev arhitekturnega biroja Ravnikar Potokar d.o.o. Strokovna komisija je v zaključnem poročilu o konceptu rešitve zmagovalnega elaborata navedla: »Rešitev prepozna Škocjanski zatok kot krajinsko območje, kjer je poseganje in prisotnost človeka podrejena zagotavljanju ustreznih življenjskih prostorov številnim rastlinskim in živalskim vrstam. Poudarjen je odnos objektov s krajino, kar elaborat dosega z izbiro materialov in oblikovanjem tako objektov kot ureditev ob njih. Vodilni prijem pri oblikovanju vseh objektov je vidna lesena konstrukcija vertikalnih nosilcev - pilotov, ki z zunanje strani nosijo fasade (analogija gnezda v trstičju).«

Na podlagi zmagovalne natečajne rešitve smo z arhitekturnim birojem Ravnikar Potokar d.o.o. sklenili pogodbo za pripravo projektne dokumentacije, ki je nastajala v letih 2006 in 2007, skupaj z vsemi potrebnimi raziskavami na terenu. Simpatični leseni objekti z zelenimi strehami so tako postajali vedno bolj resnični. Za izvedbo prvih štirih opazovališč, od katerih je eno dvojno, je bila dokumentacija pripravljena ločeno, da smo spomladi 2007 ob zaključevanju obnovenih del na Bertoški bonifiki lahko izbrali izvajalca (Stavbarstvo Žerjal) za postavitve zastiralne stene z opazovalnimi linami skupaj z brvjo in klopmi. Maja 2007 je bila tako pot okoli novonastalega sladkovodnega močvirja na bonifiki opremljena s preprosto infrastrukturo za obisk. Le-ta je ključna, ker preprečuje vizualni stik med obiskovalci na učni poti in živimi organizmi v narav-



nem rezervatu in s tem motenje živega sveta zaradi obiska, po drugi strani pa prav zaradi tega obiskovalcem ponuja odlične priložnosti za opazovanje in doživljanje narave.

Oktobra 2014 so spet zabrnili stroji

Po uspešni postavitvi prvih opazovališč so se začele težave: od velikih zamud pri oprostitvi plačila komunalnega prispevka, neurejenega lastništva zemljišč, spremembe finančno-računovodske zakonodaje, zaradi katere DOPPS ni mogel več nadaljevati v vlogi investitorja objektov in je to vlogo prevzelo Ministrstvo za okolje in prostor, do težav z zagotavljanjem nacionalnega sofinanciranja po začetku javno-finančne krize. Vse to nas je pripeljalo v september 2014, ko se je leta 2010 izdano gradbeno dovoljenje že iztekalo, kot v vseh napetih zgodbah pa je bil izvajalec za graditev glavnih objektov izbran šele v danjem trenutku.

Izvajalec del Adriaing d.o.o. iz Kopra je tako začel graditi objekte v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok v začetku oktobra 2014. V približno desetih mesecih naj bi bili zgrajeni vsi načrtovani objekti, in sicer informacijski center za obiskovalce s spremljevalnimi površinami (parkirišče, igrišče ...), hlev z oboro, osrednja in mala opazovalnica ter dodatna tri opazovališča. Ker pa bo graditvi sledilo še notranje opremljanje objektov, ocenjujemo, da bodo lahko predani v uporabo jeseni 2015. Za strokovni nadzor je bilo z javnim razpisom izbrano podjetje Lokainženiring d.o.o., projektantski nadzor pa opravljajo projektanti iz biroja Ravnikar Potokar d.o.o. Odgovorni projektant Robert Potokar je ob začetku graditve zapisal, da je za njihov biro projektiranje objektov v Škocjanskem zatoku pomenilo svojevrsten izziv: »Že ob natečaju leta 2005 smo namreč razmišljali o sonaravnem oblikovanju objektov, vklapljanju v krajino in uporabi lesa kot osnovnega konstrukcijskega in hkrati vizualnega gradiva. Les postane skozi leta

siv in se tako še bolj vklaplja v krajino, se zlije s trstičjem, kar se je že pokazalo na izvedenih lesenih opazovalnih stenah. In izkazuje se, da smo se pred desetimi leti odločili za pravilen sonaraven pristop, kakršen je v današnjem času postal nekaj povsem običajnega.«

Celotna vrednost investicije skupaj z dokumentacijo in opremo je na podlagi odločbe o dodelitvi sredstev ocenjena na 3.373.380 EUR. Delno jo financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Preostala sredstva prispevata Republika Slovenija in DOPPS iz presežka sredstev Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS, ki smo jih prejeli v ta namen. Operacija poteka v okviru Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013 (razvojne prioritete Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov, prednostne usmeritve Dvig konkurenčnosti turističnega gospodarstva).

Objekti so namenjeni in prilagojeni opazovanju živega sveta naravnega rezervata in bodo obiskovalcem omogočili še bolj zanimive in doživete obiske Škocjanskega zatoka. Načrtovani so tako, da bosta dostop in uporaba prilagojena tudi skupinam s posebnimi potrebami, saj je rezervat v celoti naravnian na doseganje enakih možnosti za vse obiskovalce. Če povzamemo glavne prednosti objektov, bo po njihovi predaji v uporabo Škocjanski zatok dokončno urejen in bo kot tak lahko zaživel kot izobraževalni center – učilnica v naravi – s pestrim programom aktivnosti spoznavanja in doživljanja narave. Zaposleni se bodo lahko preselili v nove prostore in tako svoje delo opravljali bolj učinkovito, hkrati pa bo boljše poskrbljeno tudi za varnost obiskovalcev in pašne živine. Vizija izpred desetih let tako vendarle postaja resničnost.

3: Hlev z oboro je v naravnem rezervatu nujno potreben za redno oskrbo in varnost pašnih živali.
arhiv: Ravnikar Potokar d.o.o.



1



2



3

V Veržeju in okolici je potekal 4. Pomurski ornitološki vikend

// Gregor Domanjko

1: Otroci in mentorji 4. Pomurskega ornitološkega vikenda z imenom »Prleški ftiči«

2: Vsaka skupina udeležencev je z mentorjem prehodila določen del naselja Veržej in njegovo okolico ter pri tem spoznavala in določala ptice. Skupaj so videli ali slišali 61 različnih vrst ptic.

3: Predstavitve ptic in njihovih življenjskih okolij na zaključni prireditvi

foto: vse Gregor Domanjko



Člani Pomurske sekcije DOPPS smo med 24. in 27. oktobrom v Veržeju in okolici organizirali 4. Pomurski ornitološki vikend z imenom »Prleški ftiči«. Ornitološkega vikenda se je tudi letos udeležilo 20 osnovnošolcev, starih od 10 do 15 let, ki obiskujejo pet osnovnih šol v Pomurju, vodilo pa jih je sedem mentorjev (Nataša Bavec, Gregor Domanjko, Robi Gjergjek, Larisa Gregur, Mojca Podletnik, Željko Salamun in Barbara Vidmar).

Osnovni namen Pomurskega ornitološkega vikenda, ki ga člani DOPPS vsako leto organiziramo v Pomurju, je spoznavanje ptic na določenem območju, telesna aktivnost udeležencev in druženje otrok s podobnimi interesi. Poleg tega se otroci na ornitoloških vikendih učijo skupinskega dela, spoštljivega odnosa do sovrstnikov ter okolja.

V petek, po prihodu in nastanitvi v prostorih OŠ Veržej, so se otroci in mentorji najprej spoznali. Sledila je kratka predstavitev programa za naslednje tri dni in seznanitev z aktivnostmi ter poslanstvom DOPPS. Otroci so spoznali projekt Upkač, v okviru katerega smo v društvu izpeljali več naravovarstvenih aktivnosti in popisov za ohranitev smrdokavre (*Upupa epops*) ter velikega skovika (*Otus scops*) na Goričkem. Z zanimanjem so prisluhnili predstavitvi o Frančku – črni štorlji (*Ciconia nigra*), ki so mu poleti člani DOPPS namestili GPS-oddajnik, ki omogoča, da ga še vedno spremljamo na njegovi selitveni poti v Afriko.

Sobotno jutro smo kot običajno začeli s skupinskim razgibanjem, po zajtrku pa smo se razdelili v štiri skupine.

Vsaka skupina je pod vodstvom mentorja prehodila določen del naselja Veržej in njegovo okolico ter pri tem spoznavala in določala vrste ptic. Posebno doživetje za vse udeležence je bilo obročkanje ptic v poplavnem gozdu ob Muri. Dan smo zaključili z večernim izzivanjem sov v Veržeju. Žal se sove niso odzvale. Kljub temu nismo bili razočarani, saj smo male uharice (*Asio otus*) čez dan videli na enem izmed veržejskih dreves.

V nedeljo, tretji dan ornitološkega vikenda, so otroci v skupinah ponovno spoznavali ptice različnih življenjskih okolij in utrjevali osvojeno znanje za popoldansko Ptičariado. Osnovna naloga udeležencev Ptičariade je bila v dveh urah na določenem območju slišati ali videti čim več različnih vrst ptic. Zaključili smo jo na učni poti Mrtvice reke Mure z druženjem ob pečenih kostanjih, ribah, hrenovkah in »pajanem« kruhu ob brunarici Francija Kosija.

Udeleženci smo v dveh dneh skupaj opazili ali slišali 61 vrst ptic. To je odličen rezultat glede na podatek, da so ornitologi v preteklosti na območju reke Mure zabeležili 220, v Veržeju in okolici pa 78 vrst ptic. Med vsemi temi vrstami, ki smo jih opazili, bi posebej omenil velikega srakoperja (*Lanius excubitor*), plašico (*Remiz pendulinus*), pinože (*Fringilla montifringilla*), pribe (*Vanellus vanellus*), vodomca (*Alcedo atthis*) in konopnice (*Anas strepera*).

V ponedeljek, zadnji dan, so otroci izdelovali plakate in predstavitve svojih opazovanj ter terenskega dela, vse to pa popoldne na zaključni prireditvi predstavili svojim staršem in drugim zbranim gostom v OŠ Veržej.

Larisa Gregur, vodja ornitološkega vikenda, je strnila svoje vtise takole: »V tako kratkem času je otroke težko navdušiti in jim predstaviti celotno zgodbo o pticah. Da smo na pravi poti, nam povedo obrazi nasmejanih otrok in pozdrav v slovo: »Se vidimo naslednje leto!« Največja nagrada za vsakega organizatorja je, ko vidi, da so njegov vloženi trud, energija in čas obrodili sadove.«



Člani DOPPS-a se iskreno zahvaljujemo OŠ Veržej, Tovarni bovdenov in plastike d.d. iz Lenarta in podjetju TEO-TEN d.o.o. iz Ljutomera, ki so nas finančno podprli pri uresničitvi 4. Pomurskega ornitološkega vikenda.

Evropski dan opazovanja ptic - letos že 21. zapored

// Tilen Basle

Med vikendom (4. in 5. oktobra 2014) je v 40 državah Evrope in centralne Azije potekal Evropski dan opazovanja ptic, ki ga organizirajo nacionalni partnerji organizacije BirdLife International. Letos smo k dogodkom pritegnili širšo javnost in tako spremljali selitev več kot 2,5 milijona ptic, ki se v iskanju toplejših krajev odpravljajo na jug.

Z različnimi dogodki ob Evropskem dnevu opazovanja ptic želijo naravovarstvene organizacije ljudi vseh starosti spodbuditi k oddihu v naravi, kjer bodo lahko opazovali, raziskovali ali preprosto občudovali naše pernate prijatelje. Poudarek letošnjih dogodkov je bila biotska raznovrstnost z vse večjo potrebo po njenem varovanju. Ptice selivke potrebujejo za preživetje dobre razmere za gnezdenje na severu, varne in ohranjene postojanke na poti ter bogata prezimovališča na jugu.

Zanimanje za ptice je v Evropi veliko

Letošnji Evropski dan opazovanja ptic je na 895 dogodkih združil več kot 23.000 ljudi, vse od Portugalske do Kazahstana in od Malte do Norveške. Na Nizozemskem so organizirali kar 150 dogodkov in ob tem opazili več kot milijon ptic, medtem pa se je v Švici dogodkov udeležilo

več kot 5.000 ljudi. Skupaj smo zabeležili nekaj izjemnih opazovanj tako po številu ptic kot po opazovanjih nekaterih redkejših vrst.

Evropski dan opazovanja ptic obeležili tudi pri nas

Na DOPPS-u smo v okviru Evropskega dneva opazovanja ptic pripravili devet dogodkov na vseh koncih države. Ljudje so se nam tako lahko pridružili pri opazovanju ptic v parkih in naravnih rezervatih ali pa celo spremljali, kako poteka obročkanje ptic selivk.

Dogodkov se je skupaj udeležilo 300 ljudi, ki so opazili malo manj kot 2.000 ptic. Tudi zanimivih vrst ni manjkalo.

Nekaj utrinkov dogodkov po Sloveniji

Člani Pomurske sekcije DOPPS so skupaj z Javnim zavodom Krajinski park Goričko Evropski dan opazovanja ptic organizirali ob Ledavskem jezeru na Goričkem. Osem udeležencev je opazilo več kot 500 ptic. Na Štajerskem so se v soboto sprehodili po nabrežju reke Drave med Lentom in Mariborskim otokom ter si ogledali nekatere značilne vodne ptice. V nedeljo pa so se odpravili na že tradicionalni izlet v Mariborski mestni park. V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok so na ta dan opazili veliko posebnost – modro taščico (*Luscinia svecica*). Dogodek so obeležili tudi v Zdravcih na Dolenjskem. Tudi tokrat so v prvih vrstah obročkanje pozorno spremljali najmlajši. Dogodek dneva je bila najdba obročkane sive pevke (*Prunella modularis*), ki je priletela s Češke.

Dogodki pa niso bili namenjeni zgolj opazovanju ptic, temveč tudi druženju in izmenjavi mnenj ter izkušenj. Nastojnico na Ljubljanski tržnici in opazovalno točko ob Koseškem bajerju je prišlo skupaj skoraj 150 obiskovalcev. Zastavljali so številna vprašanja o pticah in varstvu narave, DOPPS pa je bil deležen številnih pohval na račun svojega dela. ●

1: Mokrišče v Zdravcih je bilo zaradi poplav večinoma poležano. Pokonci so stali le deli trstičja in posamezni večji grmi, kar je bilo idealno za postavitev mrež, v katere so se na Evropski dan opazovanja ptic lovile ptice.
foto: Gregor Bernard

2: Dogodek, ki je združil 300 ljudi po vsej Sloveniji, je potekal tudi na Ledavskem jezeru.
foto: Gregor Domanjko

3: V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok so na ta dan opazili veliko posebnost – modro taščico (*Luscinia svecica*).
foto: Tone Trebar



1



2



3

Ptičariada 2014

// Gregor Bernard

1// Na Dolenjskem je 11. oktobra potekala že 6. Ptičariada. Območje tekmovanja je bilo omejeno na dolino Radulje, Šentjernejsko polje, Krakovski gozd in del Gorjancev do Hrvaške meje. Tekmovalnega dela Ptičariade se je v lepem, sončnem in toplen vremenu udeležilo 44 ljubiteljev ptic, razdeljenih v devet ekip.

2// Tekmovalni del je bil, kot navadno, razdeljen na dve kategoriji; v prvi je bilo treba opaziti ali slišati čim večje število različnih vrst ptic, v drugi pa jih čim več fotografirati. Samo tekmovanje je bilo tudi omejeno na čas med četrto uro zjutraj in drugo popoldan. Večina ekip je resnično začela tekmovati sredi noči, in sicer s poslušanjem nočnih ptic. Izkazalo se je, da je bilo območje primerno veliko, saj so ekipe do druge ure opravile večino svojih zastavljenih poti. Po tekmovalnem delu smo se vsi skupaj zbrali v gostilni Pri Pavletu v Zburah, kjer nas je čakalo zasluženo kosilo.

3// Skupno je bila zabeležena 101 vrsta, med katerimi nam jih je 73 uspelo tudi fotografirati. Največja zanimivost je bil pričakovano belorepec (*Haliaeetus albicilla*). Med ujedami smo se razveselili tudi obiska rjavega lunja (*Circus aeruginosus*) in predvsem rjavega škarnika (*Milvus milvus*; na sliki). Na Gorjancih nas je v zgodnjih jutranjih urah pozdravil koconogi čuk (*Aegolius funereus*), v Krakovskem gozdu je Štajerke zbudila kozača (*Strix uralensis*). Po Šentjernejskem polju so se podile različne vrste ščinkavcev in druge stalne in seleče vrste, v Zdravcih pa je med škrjanci zbujal pozornost hribski škrjanec (*Lullula arborea*). Opazili smo tudi vse pričakovane žolne in detle, le belohrbtega (*Dendrocopos leucotos*) žal ni bilo med njimi.



4



5

Tudi letos je prepričljivo zmagala Štajerska ekipa Štajerski woodcock-si v sestavi Dejan Bordjan, Matej Gamser, Jure Novak in Alen Ploj. Zmagali so v obeh kategorijah. Zabeležili so 77 ptičjih vrst in fotografirali 57 različnih vrst. Za ostala mesta je bil boj zelo tesen, saj so bile razlike zelo majhne.

foto: Gregor Bernard (1, 2), Dare Fekonja (3)

Vtisi udeležencev Ptičariade

Letošnja Ptičariada je bila res izvrstna v vseh pogledih! Lepo območje, »fajn« ptiči, izjemna selitev ... Rjavi škarnik (*Milvus milvus*) in obročkani veliki srakoper (*Lanius excubitor*) nam bodo še dolgo ostali v lepem spominu, prav tako tudi lepo vreme, odlična družba, super organizacija ...

Matej Gamser, ekipa Štajerski woodcock-si

Tudi nam bo ta Ptičariada ostala v zelo lepem spominu. Vreme je »služilo«, ptiči sodelovali, družba in vzdušje izjemna. Hvala vam, vsem, ki ste pripomogli k temu. Posebna zahvala organizatorjem.

Tomaž Mihelič, ekipa Ptičkarji

Slokarji smo bili na terenu brez fotoaparata, na slikanje z mobilnikom pa se tudi spomnili nismo, saj so nas vrste čisto okupirale. Kot navadno nam je tudi letos zmanjkalo časa. Sicer pa smo uživali v spanju zunaj, na vrhu Gorjancev, spoznali dva prijazna gorjanska policista, ki ju je skrbelo, da nas bodo napadle divje svinje ali medvedi ... Zelo veseli smo bili sloke (*Scolopax rusticola*) v Krakovskem gozdu. Tudi zato, ker smo si z njeno pomočjo končno le izbrali ime. Na koncu smo bili morda malo razočarani, da nam ni uspelo ubraniti lanskega tretjega mesta, tolaži pa nas dejstvo, da smo bile skupine od drugega do četrtega mesta zelo izenačene, tako da bomo drugo leto napadli z vso silo! Skratka, imeli smo se zelo lušno, spoznali smo nekaj novih koticov v tem delu Slovenije in se že zdaj veselimo prihodnjega leta!

Katarina Denac, ekipa Slokarji



6

Prav je, da se oglasi tudi naša skupina in napiše nekaj besed, kako smo doživeli, preživeli in zasedli častno zadnje mesto (zato se tudi oglašamo med »ta zadnjimi«). Torej, bili smo prvi z zadnjega konca. Kljub temu pa smo nekaj minut nad seboj opazovali kroženje belorepca (*Haliaeetus albicilla*) med njivami koruze in travniki na Dobravi.

Predsednik Dolenjske sekcije DOPPS, Gregor Bernard, se je zelo potrudil pri organizaciji. V gostilni v Zburah je potekal sklepni del druženja. Najprej pijača, potem jedi, nekaj dela s popisom skupin, štetjem po beležkah in razglasitev rezultatov ter podelitev simboličnih nagrad. Vsi udeleženci pa smo bili prijetno presenečeni, ko smo dobili majico z napisom Ptičariada 2014 – Dolenjska sekcija DOPPS.

Robert Rožaj in Tereza Potočar Korošec, ekipa Vodomci ●

4: Obročkani veliki srakoper (*Lanius excubitor*) je bil v središču pozornosti udeležencev.

foto: Gregor Bernard

5: Slika kormorana (*Phalacrocorax carbo*) je nastala med tekmovanjem.

foto: Jure Novak

6: Siva čaplja (*Ardea cinerea*) za »fotografsko kategorijo«

foto: Tomaž Mihelič

Račje vragolije

Gotovo so izživ skoraj vsakega naravoslovnega fotografa mlakarice (*Anas platyrhynchos*) v letu, ob pristajanju in med umivanjem. Sam sem te trenutke večkrat podživiljal med opazovanjem na Kočevskem jezeru, kjer se je še posebno v zimskem času zadrževalo več deset rac. V moji bližini so vzletale in pristajale, še posebej, če sem prinesel kaj za njihove vedno lačne kljune. Če vztrajaš in jih opazuješ dalj časa, je posebne trenutke lažje uloviti, saj že ob opazovanju njihovega vedenja veš, katera ptica se bo dvignila in katera bo škropila z vodo.

Vse fotografije sem posnel s fotoaparatom Canon 7D ter z objektivom SIGMA 120-300/2,8, na fotoaparatu pa sem imel nastavljeno sledenje.

Janez Papež, Kočevje







1



2

20 let poljudnega društvenega glasila - 4., zadnji del

1: Barbara Vidmar je bila urednica letnika 16 (2010).
foto: Barbara Vidmar

2: Naslovnica Barbarine prve številke

Svet ptic, letnik 16 (2010)

// Barbara Vidmar

Neizmerno sem bila presenečena, ko sem oktobra 2009 izvedela, da me je Petra izbrala za svojo namestnico za čas, ko se je sama posvečala materinskim radostim. Pravzaprav niti nisem imela večjih pomislekov o tem, da zapane naloge ne bi zmogla izpeljati, kljub temu, da po izobrazbi nisem biologinja, temveč ekonomistka, in da je bilo treba poskrbeti tudi za vse druge delovne naloge, ki sem jih opravljala dotlej. Petra je namreč že prav lepo »pripravila teren«, saj sem prejela seznam z večino predlogov prispevkov za prihajajoči letnik in natančna navodila, kako poteka delo urednika revije. Novost letnika 2010 je bila le rubrika *Določevalni kotiček*, saj je Alena Klvaňová, urednica češke revije *Ptačí Svět*, privolila, da lahko ilustracije Jana Hoška objavimo tudi v reviji *Svet ptic*. Krajše uvodne tekste za to rubriko pa so napisali slovenski pisci.

Moje delo je potekalo tekoče, saj so se tako pisci kot avtorji fotografij pozitivno odzivali na moje prošnje po prispevkih in fotografijah. Ob strani pa mi je ves čas prijazno stala tudi članica uredniškega odbora Katarina Denac, predvsem pri pregledu končnih tekstov, saj oko biologa velikokrat vidi napake, ki jih ekonomistovo z lahkoto spregleda. K temu, da je bila zadnja številka revije veliko boljša, pa je pripomogel Al Vrezec, tudi član uredniškega odbora.

Kar me je ves čas mojega urednikovanja navduševalo, je bila pripravljenost ljudi, da prispevajo tako tekste kot fotografije za revijo brezplačno. Tudi zato sem bila toliko bolj ponosna na vse štiri številke, ko so se iz tiskarne, še dišeče po tisku, znašle na moji mizi. Moja zahvala, ki sem jo v zadnji številki revije napisala vsem sodelujočim, je bila resnično iskrena. Vem, da je bila revija *Svet ptic* tisto leto, ko je nastajala pod mojo taktirko, malce drugačna zaradi svobode pisanja, ki sem jo puščala avtorjem, kljub temu pa upam, da to ni nikogar odvrnilo od branja in da je prav vsak v njej našel tudi kaj zase.

Najstniška leta revije *Svet ptic*

// Petra Vrh Vrezec

Pred šestimi leti sem sprejela lepo in odgovorno nalogo urednice revije *Svet ptic*. Že v študentskih letih sem jo rada prebirala, se navduševala nad napisanim, občudovala delo urednikov ipd. A na kraj pameti mi ni prišlo, da bi si ne samo predstavljala, marveč dejansko nekega dne tudi postala »capo di banda« tako odlične revije! Kot strela z jasnega me je v drugi polovici leta 2007 presenetilo vabilo moje predhodnice, Urše Koce, da postanem njena naslednica. Seveda se je takrat v meni porajalo marsikatero vprašanje in dvom, a izjemno čuteča Urša je zaznala mojo stisko. Ob predaji materialov revije je imela arhiv slik naših fotografov zgledno urejen, pripravila mi je seznam imen vseh do takrat sodelujočih avtorjev, njihove poštno in elektronske naslove in celo seznam z idejami, kaj lahko pripravim za svoje začetne številke. Tako sem bila hočeš nočeš postavljena pred izziv!

Za urejanje prve številke sem imela po Uršini zaslugi veliko časa, tako da sem se reviji lahko posvetila brez naglice in preganjanja. Prvo številko sem začela urejati že konec leta 2007, in februarja 2008 mi je uspelo urediti svojo prvo številko. Prvo leto sem po posvetovanju z uredniškim odborom uvedla rubriko *Portret ornitologa*. Želeli smo, da



3



4

člani DOPPS in drugi bralci spoznajo vplivne slovenske in tuje ornitologe, ki so ne le pomemben zgled, marveč lahko iz njihovih življenjskih zgodb in del črpamo ideje za raziskovalne ali naravovarstvene dosežke še danes. Al je predlagal, da uvedemo tudi rubriko *Določevalni kotiček*. Pisali smo o določevanju svojih mladičev, določali starost pri galebih, prepoznavali ptičje sledove v skalnih stenah ipd. V vsaki številki pa smo kar nekaj let predstavljali tudi načrte in navodila, kako narediti gnezdilnice za različne vrste ptic. Ker se mi je izobraževanje v reviji zdelo izjemno pomembno, sem leta 2009 začela oblikovati rubriko *Ornitologija v učnem načrtu*. Prispevki so temeljili na učnih načrtih, namenjeni pa so bili učiteljem in učencem. V istem letu smo uvedli tudi rubriko *Ptičje zgodbe za otroke*. Zdelo se mi je pomembno, da ptice in naravovarstvo približamo tudi najmlajšim in to na njim bližji način. Kljub temu, da so to pravljice, ki temeljijo na resničnih dejstvih iz narave, mi je kar nekaj bralcev reklo, da jih vedno preberejo, saj so zgodbe poučne tudi za odrasle. Rubrika je na kvaliteti pridobila leta 2012, ko se je vabilu k oblikovanju ptičjih pravljic odzvala izvrstna akademska ilustratorka Kristina Krhin. Zvrstilo se je še veliko drugih rubrik, denimo *Nasveti za opazovanje*, *Kam na izlet* (prenovljena rubrika), *Leto gozdov*, *Naj fotoulov ...*

Letnik 16 je bila med mojim porodniškim dopustom pripravljena prevzeti Barbara Vidmar, za kar sem ji neizmerno hvaležna. Urednikovanje revije in delo s člani in drugimi mi je bilo res v veselje in nisem ga bila še pripravljena kar tako predati naprej, saj sem imela še kopicu idej za nadaljnji razvoj revije.

V vseh teh letih sem se trudila k sodelovanju povabiti širok krog piscev – čim več članov DOPPS, profesorje z različnih fakultet, raziskovalce in druge, ki so s svojim znanjem in delom, nekateri celo z drugačnim pogledom na ptice in naravo, bogatili številke. K pisanju sem vabila in še vedno vabim mlade, ki jih skušam z dobrimi recenzijami in dobronamernimi pripombami piliti v poljudnem

pisanju in tako vzgajati nove, kvalitetne pisce, ki bodo oblikovali prihodnje številke. Kdo ve, morda bo ravno kdo izmed njih nekoč prevzel uredniške vajeti revije.

Že ves čas svojega urednikovanja stremim k temu, da so fantastične fotografije, ki jih delajo naši res izvrstni fotografi, večje in bolj izpostavljene, da bi kar najlepše zažarele na straneh *Sveta ptic*. Zato raje objavljam manj slik, ki pa naj bi bile kar se da izpovedne. Naslovnice vedno želim imeti čim bolj »zgovorne« – ni pomemben le portret ptice, pač pa je za normalno delovanje narave potrebno precej več; poleg ptice tudi okolje, njena hrana, način življenja ipd. Torej ptica v svojem okolju, s čimer želim v sliki slediti sedaj že dolgoletni DOPPS-ovi viziji po ohranjanju ptic in njihovih življenjskih okolij.

Ves čas mi ob strani stojijo nepogrešljivi člani uredniškega odbora. Prav vsak je pomembno prispeval k nastajanju številke; z recenzijami, idejami, pisanjem besedil, ko je kdo odpovedal tik pred zdajci, s pregledi besedil pred tiskom, pripombami ipd. Res so moja pomembna desna roka! Še posebej bi želela omeniti Barbaro Vidmar, ki pridno piše ali daje ideje za marsikateri prispevek v rubriki *Skupaj rastemo*, prevaja večino člankov *Iz tujega tiska* itd. Seveda pa revije sploh ne bi bilo, če ne bi imela ob sebi množice predanih prostovoljnih piscev in fotografov! Vsem iskrena hvala!

Z zadnjo številko letošnjega letnika smo prišli h koncu s prispevki o zgodovini razvoja društvenega glasila *Novice* oziroma *Svet ptic*. Naj zaključim s statistiko, ki veliko pove o društvenem duhu in delu. Na DOPPS-u smo izdali 59 številke revije *Svet ptic*, v vseh teh 15 letih je pri reviji sodelovalo 331 piscev, ki so napisali 1.335 prispevkov in prispevali okoli 2.000 slik. Nepredstavljive številke, ki povedo veliko, saj so plod prostovoljnih prispevkov tako naših članov kot drugih sodelavcev, ki nam je skupna skrb narava in naši pernati prijatelji! ●

3: Sedanja urednica Petra Vrh Vrezec
foto: Al Vrezec

4: Naslovnica Petrine prve številke



Luknje v fasadi - življenje ali materialna lastnina

// Cveta Erman

1: Vztrajni veliki detel (*Dendrocopos major*) si je našel streho nad glavo v fasadi.

foto: Janez Papež

Fasada na naši hiši je bila stara manj kot dva meseca, ko se je prikazal veliki detel (*Dendrocopos major*) in vztrajno poskušal predreti mrežico pod površjem izolacije. Bilo je konec avgusta in najprej sem mislila, da išče žuželke, ki so morda ostale v steni. Svoje delo je začel na južnem vogalu hiše. Ker sem detla nekajkrat »uspešno« preganjala, so bili njegovi sledovi na fasadi le površinski. Malo dodane barve je rešilo problem. Prišel je dan moje celodnevne odsotnosti, pa je bil falot že pod površino in mrežico fasade. Luknjo smo sanirali in prebarvali. Na telefonsko žico pred južnim vogalom hiše sem obesila več rabljenih CD-jev. In je delovalo ... dokler ni ugotovil, da tudi drugi zahodni vogal ni tako slab. Poskušal je večkrat in hiša je bila okrašena kot božično drevo. Neko noč je veter zapletel in snel CD-je. Ko sem se vrnila iz službe, sem opazila, da je vztrajnejš vidno napredoval – iz nove luknje je občasno pogledal le dolg kljun. Okoli hiše se je zaradi izključevanja stiropora belilo, kot bi snežilo. Po kratkem premisleku sem si rekla: »Vsak ima lahko pred hišo mercedes, ne more pa gostiti ptice v hiši. Če so lahko lastovke na fasadi, naj bo pa še detel v fasadi,« in sem opustila vsakršno idejo, da bi ga še preganjala.

Ker sem že kar nekaj let članica DOPPS-a, sem se odločila, da bom raje opazovala njegove navade. Zanimiv je bil detlov izbor lokacije za njegove luknje – na vogalu hiše, kar mu je omogočilo gibanje pod površjem v katerekoli smeri. Druga zanimivost – spat je hodil v času sončnega zahoda (preverila sem čase vzhoda in zahoda sonca), vstajal pa ob sončnem vzhodu. V gnezdu je pred počitkom še malo

»postiljal« in vrtal – slišala sem ga iz notranjosti hiše. To je počel vso zimo, dokler ni bil čas ženitve in je z bližnjega droga klical družico. Čez poletje se v zimsko bivališče ni vračal, tudi mladičkov ni pokazal.

Vrnil se je ponovno konec avgusta in izdolbel novo luknjo na južnem vogalu hiše. Spet sem sledila njegovemu zimskemu vstajanju in prihajanju. Čez dan se je le včasih, če je bilo vreme neugodno, zatekel v luknjo. Bivališče iz prejšnje zime je le občasno in na hitro pregledal, spal je raje v novem rovu. Spomladi je ponovno odšel. Kljub novemu poletnemu domu v bližnjem gozdu in verjetno tudi »družinskim obveznostim« je še vedno preletaval svoje zimsko območje, sedal na bližnja drevesa in preganjal konkurenco ali se jezil, če sem bila na vrtu. V fasado se ni vračal.

Kar malce razočarana sem bila, ko je konec avgusta tretje jeseni izbral sosedovo hišo in vanjo v lesenem podstrešnem delu navrtal luknjo. To je bilo zanj očitno usodno! V začetku septembra se je še oglašal, nato pa za vedno utihnil. Morda je bila temu kriva kuna, morebiti podlasica ali pa dvonožni sovražnik.

Luknje v naši fasadi sem pustila. Lani so v njih uspešno gnezdili velike sinice (*Parus major*) in plavček (*Cyanistes caeruleus*). Letos se je v rovu neprevidno naselil pogorelček (*Phoenicurus phoenicurus*), ki pa je klonil pred škorci (*Sturnus vulgaris*). Izbežali so mu gnezdo in tri modra jajčeca. Škorci niso ostali, saj niso marali moje navzočnosti. V drugi luknji je brglez (*Sitta europaea*) zazidal vhod in v njej uspešno gnezdil. Sedaj komaj čakam, da vidim, kdo bo moj gost naslednjo pomlad!

In kaj svetovati oškodovanim lastnikom hiš? Odvisno od tega, kako razumejo naravo in kaj jim je bolj dragoceno in pomembno – materialna lastnina ali pa življenje – pa čeprav »samo življenje« nekega drobnega ptiča.



Nevestica ali karolinska rasa

// Rudolf Tekavčič

Sredi septembra lani me je iz Kranjske Gore poklicala vnukinja in mi sporočila, da je na jezerih Jasna med mlakaricami (*Anas platyrhynchos*) opazila zelo lepo raco in naredila nekaj posnetkov. Komaj sem čakal, da mi na fotografijah pokaže to zanimivo vrsto. Ni je bilo težko prepoznati! S to raco sem se namreč prvič srečal daljnega leta 1994 v Londonu – bila je nevestica (*Aix sponsa*). Njeno sorodnico mandarinko (*Aix galericulata*) že kar nekaj let opazujemo na Ljubljani in nam je bolj poznana. Nevestici pa sem se bolj posvetil v zadnjem letu.

V začetni stopnji spoznavanja z nevestico sem prebral nekaj zanimivosti o njej. Izvira iz Severne Amerike. Leta 1870 je bila naseljena tudi v Evropi, natančneje v Angliji. Zaradi pretiranega lova je vrsti leta 1880 grozilo izumrtje. Zato so v začetku 20. stoletja v Ameriki sprejeli zakon za zaščito selečnih se ptic, lov je bil nadzorovan in njeni življenjski prostori zaščiteni. Danes jo ponekod po Evropi gojijo v ujetništvu. Posamezni primerki pobegnejo in med njimi je verjetno tudi ta, o katerem danes pišem pripevek.

Prvič sem nevestico fotografiral 23. septembra 2013. Pred novim letom sem bil pri jezerih Jasna še nekajkrat. Samec je bil sprva boječ, sčasoma pa se je človeške navzočnosti navadil in je v družbi mlakaric prihajal po ponujeno hrano. Mlakarice ga niso preganjale. Po novem letu sem ga po zasneženi zimi ponovno fotografiral 22. februarja 2014. Jezero je bilo skoraj v celoti zamrznjeno, le v iztočku je ostala majhna površina brez ledu, v kateri je samec

prezimiral z drugimi racami. Okrog 10. marca je skupaj z mlakaricami odletel na gnezdišče, zato ga do 29. junija nisem več videl. Z manjšo skupino samev mlakaric se je ponovno vrnil in pričel z vsakoletno menjavo perja. Posamezne stopnje golitve sem spremljal vse do 1. novembra 2014 in naredil precej zanimivih posnetkov. Ob tem sem ugotovil, da je z menjavo svatovskega perja zaključil vsaj 10 do 14 dni pred mlakaricami.

Z zanimanjem bom samca spremljal tudi v prihodnje in ob vsem tem me prav nič ne preseneča, da so tej lepi gozdni drevsni raci dali ime *Aix sponsa*, kar pomeni ptica vode v poročni obleki. ●

→ Razpis za nagrado ZLATI LEGAT 2013

Zlati legat je nagrada, ki jo DOPPS podeljuje slovenskim ornitologom za najboljše delo s področja ornitologije, objavljeno doma ali na tujem. Nagrado sestavljata pisno priznanje in denarna nagrada. Za nagrado lahko kandidirajo dela, katerih prvo navedeni avtor je državljan Republike Slovenije ali zamejski Slovenec. **V poštev za izbor za nagrado bodo vzeta strokovna in znanstvena dela s področja ornitologije, ki so bili objavljena v letu 2013.** Žirija bo izbirala med vsemi objavljenimi deli v tem letu. Avtorje prosimo, naj kopije svojih del pošljejo na naslov DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana ali dopps@dopps.si, s pripisom »Za nagrado Zlati Legat« do 1. 2. 2015. Zmagovalca bomo razglasili in mu podelili nagrado na zboru članov DOPPS 2015.

1: Na jezercu Jasna se je med mlakaricami (*Anas platyrhynchos*) skrivala nevsakdanja rasa.

2 in 3: Zanimivo je bilo spremljati posamezne stopnje golitve samca nevestice (*Aix sponsa*), slikano 29. junija (2) in 17. avgusta 2014 (3).

4: Svatovsko perje je samec nevestice menjal skupaj z mlakaricami, a ga je zaključil vsaj 10 do 14 dni pred njimi, slikano 7. septembra 2014.

5: Tej lepi raci so dali ime *Aix sponsa*, kar pomeni ptica vode v poročni obleki, slikano 1. novembra 2014.

foto: vse Rudolf Tekavčič



Zelo visoko gnezdo kmečke lastovke

Tako velikega gnezda kmečke lastovke (*Hirundo rustica*) še nisem videl! V višino meri 25, premer pa je 22 centimetrov. Gnezdo je staro približno 20 let in vsako leto ga lastovke v višino dogradijo za kak centimeter. Letos je bil rob gnezda dobrih pet centimetrov pod stropom hleva, tako da ga v višino gotovo ne bodo več dograjevale.

Aleksander Pritekelj, 18. avgust 2014



Neprevidni skobec

Prestrašil me je »pok« ... Ko sem obrnil pogled v smeri zvoka, sem opazil, da se je »srečal« s steklom hišnega okna nihče drug kot skobec (*Accipiter nisus*). Pustil mi je ravno še toliko časa, da sem stekel po fotoaparatus in ga trikrat poslikal, potem pa je, očitno nepoškodovan, odletel. Vesel sem bil, da sta ju steklo in skobec odnesla cela. Neprevidneža je tisti dan verjetno bolela glava, saj ni tako kot navadno preganjal ptic na krmilnici.

Jani Vidmar, 18. november 2014



Previdna postovka

Z vami bi želel deliti presenetljiv dogodek! V enem od gnezd postovk (*Falco tinnunculus*) na sosednji stolpnici sta bila že kar precej živahna mladiča. Oba še v puhastem perju. Ko sem ju opazoval, se je na balkonu nenadoma prikazal možakar in si ju od blizu natančno ogledoval. Mama postovka je ta čas nemirno preletavala pred balkonom. Ko se je gospod le vrnil v stanovanje, je samica nekaj časa posedela, nato pa skočila v nišo nad balkonom ter iz »hladilnika« potegnila že prej uplenjeno miš. Končno je lahko mirno nahranila naraščaj, saj je bil čas za kosilo.

Miha Podlogar, 29. junij 2014



Priprava na zimo in pomlad

Vse je v pripravi na bližajočo se zimo! Cevaste mrežaste krmilnice za arašide, lešnike in orehe sem razkužil in predhodno opral z detergentom. Veliko krmilnico sem izpihal s kompresorjem, opral in razkužil. Prijateljka sta mi prinesla nekaj suhih buč »zajemalk«, ki bodo dopolnile zbirko gnezdilnic. Popravil sem kakih 10 gnezdilnic, jim namestil novo streho iz izotekta in iz vseh gnezdilnic odstranil ostanke gnezditvenega materiala. Pustil sem le gnezdilnice poljskih vrabcev (*Passer montanus*), ki so bučno obiskane in niso deležne obnov. Vrabci so pač nekaj posebnega! Kupil sem tudi proso zanje, saj so me gledali že nekoliko postrani. Sončnic pa imam nekaj vreč še od lanske mile zime.

Ivan Esenko, 26. september 2014



1

1// Slovenske gorice so obiskali člani društva za ohranjanje zlatovrank iz Avstrije

V nedeljo, 9. novembra, so Slovenske gorice obiskali člani društva Lebende Erde im Vulkanland, ki se na avstrijskem Štajerskem ukvarjajo z varstvom in ohranjanjem zlatovrank. Osnovni namen njihovega obiska je bil ogled nekdanjega območja Natura 2000 Slovenske gorice - doli, kjer so do leta 2005 gnezstile zlatovranke. Avstrijci se zavedajo, da bodo brez izboljšanja življenjskih razmer in ohranitve zlatovrank, ki bi gnezstile v Sloveniji, v prihodnje težko ohranili zadnje zlatovranke tudi na svojem območju. Člani DOPPS smo jih vodili v dolino Velke, kjer je zlatovranka nazadnje gneztila v Slovenskih goricah, se z njimi sprehodili po Jurovskem dolu in Malni ter izlet končali v Zgornji Velki. Avstrijskim kolegom smo predstavili razloge za njeno izumrtje, ki so podobni tistim pri njih – pretirana uporaba fitofarmaceutskih sredstev, melioracije in komasacije kmetijskih zemljišč. Ljudje so travnike po dolinah povečini preorali v njive ali jih z drenažo osušili, zaradi lažjega obračanja z velikimi traktorji pa posekali mejice ter posamezna drevesa v visokodebelnih sadovnjakih. Posledično je zlatovranka izgubila mesta za gnezdenje, drastično pa se je zmanjšalo tudi število žuželk. Z namenom, da predstavimo problematiko zlatovrank domačinom v Slovenskih goricah, bomo člani DOPPS februarja v knjižnici v Lenartu predstavili uresničene naravovarstve-

ne ukrepe za ohranitev zlatovrank na Goričkem. GD

2// Je Franček že na cilju?

Sredi oktobra smo na naši spletni strani poročali o Frančku, slovenski črni štoroklji z GPS- oddajnikom, ki je 10. oktobra preletel Sredozemsko morje in dosegel Afriko, natančneje Tunizijo. Njegova pot se je v naslednjih tednih seveda nadaljevala. Prek Alžirije, Malija in Nigra je 8. novembra dosegel severni del Nigerije. Okrog 2.500 kilometrov dolgo pot prek Sahare, ki ga ni vedno vodila le v smeri sever-jug, je opravil v približno 20 dneh. Vmes je obiskal tudi nekaj narodnih parkov, na primer Tassili N'Ajjer National Park in Ahaggar National Park na jugu Alžirije. Zanimivo je, da se je tudi v na videz negostoljubni puščavi ponekod zadrževal več dni (npr. med 31. 10. in 5. 11. na jugu Malija) – na satelitskih posnetkih so tam vidne struge rek, ki so bile očitno v času Frančkovega postanka vsaj deloma napolnjene. Zadnja lokacija, ki smo jo prejeli, je bila zabeležena 8. 11. ob 13. uri v pasu Sahela. Glede na »podatkovni mrk«, ki smo ga deležni od takrat, domnevamo, da bo Franček prezimil na kakšnem bolj odročnem in redko poseljenem predelu, ki ni pokrit s signalom GSM. Slednjega namreč potrebuje Frančkov oddajnik, da nam lahko na vsake štiri zbrane lokacije pošlje SMS s koordinatami. Seveda si vsi želimo, da bi se nam Franček oglasil čim prej, drugače pa bomo morali počakati na naslednjo pomlad, ko se bo začela njegova povratna pot v



3

Evropo. Takoj ko bomo prejeli kakšne nove lokacije, bomo informacijo o tem objavili tako na naši spletni strani kot tudi na spletni strani Migration map <http://birdmap.5dvision.ee/index.php?lang=en>. KD

3// Ekipa NRŠZ je tudi letos sodelovala z Mestno občino Koper pri promociji okoljskih dni

V okviru javnega razpisa za sofinanciranje programov dela društev in drugih ustanov, katerih namen je spodbujanje promocije varstva okolja v Mestni občini Koper, smo v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok v preteklih mesecih opravili več različnih aktivnosti. V mesecu maju, ob Dnevu biotske raznovrstnosti, smo za otroke iz vrtca Smedela (enota Ankaran) pripravili delavnico, kjer so otroci s pomočjo barvanja, rezanja in lepljenja spoznavali značilne vrste ptic, ki živijo v okolici njihovih domov ali vrtca. Septembra smo ob Evropskem tednu mobilnosti za širšo javnost organizirali voden izlet po območju sladkovodnega dela rezervata in pripravili ponatis plakata s slikami najpogostejših ptic, ki se pojavljajo v urbanih območjih. Zadnja aktivnost, ki smo jo pripravili v okviru tega razpisa, pa je bila obeležitev Evropskega dneva opazovanja ptic, ko smo v Škocjanskem zatoku pripravili opazovalno točko, na kateri so obiskovalci lahko s pomočjo teleskopov in daljnogledov opazovali ptice ter pašno živino (poldolsko govedo). Pripravili smo tudi kotiček z informativnimi publikacija-

avtorji:

- Tilen Basle
- Damijan Denac
- Katarina Denac
- Gregor Domanjko
- Ekipa NRŠZ
- Jernej Figelj
- Primož Kmecl
- Urša Koce
- Bia Rakar



4



5

fotografi:

- 1: Mojca Podletnik
- 3, 4, 5: Bojana Lipej
- 6: Bia Rakar
- 11: Damijan Denac
- 12: Sara Ušnik
- 13: Tilen Basle

mi ter osveščali obiskovalce o pticah in njihovih selitvah kot tudi o vlogi in pomenu mokrišč. Dogodka se je udeležilo prek 70 ljubiteljev ptic in narave ter ključnih obiskovalcev rezervata. Najzanimivejše opažene vrste ptic so bile modra taščica, veliki srakoper in kravja čaplja, slednja se na območju rezervata redno pojavlja šele od leta 2009. Redno pojavljanje kravjih čapelj lahko pripišemo dejstvu, da smo konec leta 2008 na območje Bertoške bonifike naselili prve pašne živali, ki nam s pašo pomagajo pri upravljanju z vegetacijo sladkovodnega dela rezervata. EN

4// Delavnica za deležnike (AdriaWet 2000)

V ponedeljek, 20. oktobra 2014, smo v okviru projekta AdriaWet 2000 skupaj z WWF (World Wildlife Fund) v okviru projekta Parki Dinarskega loka organizirali delavnico za pripravo ocene prednosti Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Na delavnici so strokovnjaki WWF MedPO (»Mediterranean Programme«) iz pisarne v Zagrebu seznanili zaposlene v rezervatu, različne deležnike in ostale zainteresirane, kako vrednotiti zavarovano območje s pomočjo metodologije PA-BAT (Protected Area Benefits Assessment Tool). Metodologija je organizacijam za varstvo narave v pomoč pri zbiranju in primerjavi informacij o skupnih prednostih ter koristih zavarovanih območij na naslednjih področjih: biotska pestrost, upravljanje z zavarovanimi območji, kulturne in duhovne vrednosti, vrednosti za zdravje in rekreacijo,

znanje, materiali in okoljske storitve itn. Med delavnico so bile analizirane in poudarjene priložnosti nadgradnje in razvoja rezervata v skladu z osnovnim ciljem varstva narave. Naravni rezervat ponuja številne ekosistemske storitve okolici, hkrati pa je tudi odlična priložnost za izobraževanje. Zgodba o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok ni zgolj zgodba majhnega obalnega mokrišča, saj rezervat uspešno združuje svoje poslanstvo ohranjanja narave, podajanja znanja novim generacijam ter hkrati uspešno krmari med urbanim okoljem, Luko Koper in naselji v zaledju. EN

5// Srečanja in izobraževanja v okviru projekta AdriaWet 2000

Konec leta 2014 se izteka triletni čezmejni projekt AdriaWet 2000, pri katerem DOPPS sodeluje kot partner. V preteklih mesecih smo se udeležili več zaključnih srečanj in izobraževanj, organiziranih v okviru projekta. Septembra se je v Naravnem deželni rezervatu na izlivu Soče še zadnjič sestala projektna skupina, odgovorna za program monitoringa in ohranjanja biotske pestrosti. Na sestanku so se strokovnjaki osredotočili na rezultate, pridobljene z uresničevanjem Protokola skupnega monitoringa prostoživečih živalskih vrst in na favnistično podatkovno zbirko za shranjevanje in upravljanje s pridobljenimi podatki. Podatkovna zbirka se je že med projektom izkazala kot zelo učinkovita in uporabna tudi pri izmenjavi z drugimi podatkovnimi zbirkami in aplikaci-

jami za upravljanje s favnističnimi podatkovnimi zbirkami. V okviru zadnjega srečanja delovne skupine za pripravo in razvoj izobraževalnih dejavnosti, ozaveščanja in skupno promocijo smo oktobra obiskali Didaktični center »Il Pendolino« v Italiji. Center, ki deluje že četrto stoletje, upravlja prostovoljno in neprofitno društvo Associazione Naturalistica Sandonatese. Posebnost centra je v preprostem in učinkovitem načinu prikaza vsebin, z uporabo naravnih materialov in brez modernih tehnologij (virtualnih predstavitev, animacij ipd.). Principa interpretacije, ki temelji na spoznavanju narave prek fizičnega kontakta, se dosledno držijo že 25 let. V začetku novembra smo z delavnico s področja priprave in uresničevanja načrtov upravljanja naravnih rezervatov zaključili tudi izobraževalne aktivnosti za zaposlene na območjih Natura 2000. Glavnino delavnice je pripravila dr. Vivienne Booth z RSPB, pristope, ki jih na tem področju uporabljajo v Morskem naravnem rezervatu Miramar (Italija), pa sta predstavila Saul Ciriaco in Carlo Franzosini. Več na www.adriawet2000.eu. EN

6// Jesenski sadovi projekta SIMARINE-NATURA

V okviru projekta SIMARINE-NATURA smo v začetku novembra gostili že drugo delavnico za deležnike, ki je bila namenjena predstavitvi rezultatov ekoloških raziskav sredozemskega vranjeka ter protokola za ukrepanje ob pojavu zaoljenih ptic v primeru naftnih razliti v slovenskem morju.





Gre za osrednji temi projekta, ki postavlja nove temelje za varstvo morskih ptic v Sloveniji in s tem povezano celostno ohranjanje morskega okolja.

Del ekoloških raziskav smo zaključili že lansko leto, ko je bila opravljena analiza prehrane sredozemskih vranjekov. Rezultate analize je na tokratni delavnici predstavil dr. Lovrenc Lipej, vodilni avtor omenjene raziskave. V letošnji jeseni pa smo se izdatno posvetili analizi podatkov o številčnosti in razširjenosti vranjekov v našem morju, ki smo jih v preteklih letih pridobili z zahtevnim terenskim delom. Konec oktobra smo prišli do ključnih rezultatov, na katerih bo temeljila opredelitev morskih IBA in s tem območij Natura 2000. Udeleženci delavnice so bili tako že seznanjeni s potencialnimi IBA, ki pa jih bomo širši javnosti predstavili potem, ko jih bo uradno potrdil BirdLife International. To se bo predvidoma zgodilo še pred koncem tega leta.

Pomemben del projekta je tudi priprava protokola za ukrepanje ob pojavu zaoljenih ptic v primeru naftnih razliti v našem morju. Bojana Lipej, koordinatorica za pripravo protokola, o katerem smo v reviji Svet ptic že večkrat pisali, je tudi na tej delavnici poudarila, da si želimo, da protokola nikoli ne bi bilo treba uporabiti. Posledic naftnih razliti namreč tudi v primeru odličnih reševalnih akcij, ki vključujejo tako profesionalce kot številne prostovoljce, nikoli ni mogoče v celoti odpraviti.

Omenjena delavnica je potekala v multimedijški dvorani Krajinskega parka Sečoveljske soline. Od številnih

povabljenih deležnikov z najrazličnejših področij je dogodek tokrat pritegnil predvsem predstavnike ohranjanja narave in ribištva, t.j. Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Zavoda RS za varstvo narave, Agencije RS za okolje, Krajinskega parka Strunjan, Krajinskega parka Sečoveljske soline, Mestne občine Koper, Morske biološke postaje – NIB ter društva Morigenos. Upamo, da se bo krog udeležencev na naslednji delavnici, ki bo potekala konec januarja in bo namenjena predvsem pregledu smernic za upravljanje novih morskih območij Natura 2000, še razširil.

Delavnice v okviru projekta SIMARINE-NATURA namreč organiziramo z namenom, da stroki, politiki in drugi javnosti, ki so povezane z dejavnostmi v slovenskem morskem prostoru, omogočimo spremljanje celotnega procesa opredelitve novih morskih območij Natura 2000. Pričakujemo, da bo tak pristop, ki je pri opredeljevanju Nature 2000 pri nas novost, pripomogel k boljši prepoznavnosti in pozitivnemu sprejemanju novih območij na morju ter obenem h kvalitetni pripravi smernic za njihovo upravljanje. **UK, BR**

7// Srečanje Morske delovne skupine BirdLife

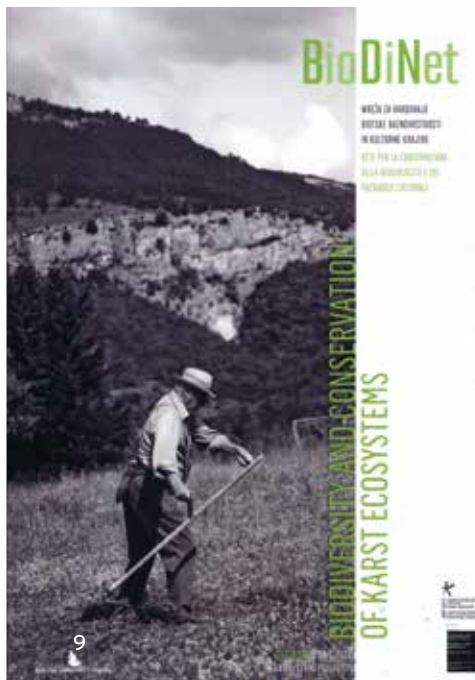
V prvih dneh decembra je na sedežu BirdLife International v Bruslju potekalo letno srečanje Morske delovne skupine (ang. Marine Task Force). Skupina deluje z namenom, da se poveže prizadevanje partnerjev BirdLife,

ki imamo v svojih programih tudi ohranjanje morskih ptic in njihovega življenjskega okolja. Prav morske ptice so namreč najbolj ogrožena skupina ptic, saj se številne uničujoče dejavnosti v njihovem življenjskem okolju dogajajo daleč stran od naših oči, zaradi logistično zahtevnih raziskav pa so slabo poznana tudi območja, ki so ključnega pomena za ohranjanje njihovih populacij.

Program srečanja je bil natrpan, saj se skupina srečuje le enkrat letno. Osrednje varstvene teme so se dotikale zlasti inventarizacije morskih IBA, evropske politike ohranjanja morskega okolja in celostne pomorske politike, Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo, pa tudi konkretnih varstvenih problemov, kot sta denimo prilov ptic v ribiške mreže in onesnaženost morij z odpadki. Vse predstavitve in diskusije so bile zelo spodbudne, saj so se osredotočale na konkretne predloge in ideje za naše nadaljnje delo na področju varstva morskih ptic. Kar nekaj pozornosti smo namenili tudi medsebojni predstavitvi prioritet posameznih partnerjev, pri čemer se je izkazalo, da so naše usmeritve za varstvo morskih ptic zelo podobne, obenem pa so naši varstveni programi v zelo različnih fazah uresničevanja.

V skupini, kjer smo se srečali predstavniki partnerjev iz 14 evropskih pomorskih držav, smo prepoznali tudi veliko potrebo po regijskem sodelovanju, saj so naša morja in oceani naravne enote, ki jih le navidezno delijo politične meje. Tako si številne države z vsaj eno sosedo »delijo« IBA, prek katerih poteka državna meja. Kot kaže, bo kos





takšne pogače tudi del slovenskega morja. Ohranjanje ptic na teh območjih bo povečini še nekoliko večji izziv kot na »nerazdeljenih« območjih, obenem pa ga lahko sprejmemo tudi kot vezivo za medsebojno povezovanje s kolegi iz sosednjih držav, kar nas bo v prizadevanjih za ohranjanje narave le še okrepilo. **UK**

8// Slovenski indeks ptic kmetijske krajine v letu 2014

Popis ptic za določitev Slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine (SIPKK) je letos potekal že sedmo leto (obdobje 2008–2014). Rezultati niso najbolj spodbudni. SIPKK v letu 2014 znaša 78,1, kar je za 0,8 % slabše kot leta 2013 in za 21,9 % slabše kot leta 2008. Travniške vrste imajo za isto obdobje indeks 62,8. Večina travniških vrst očitno doživlja upad, repnik ima denimo indeks le 26,4 glede na leto 2008 (100 bi pomenilo, da ni spremembe populacije oziroma da smo prešteli enako število repnikov). Razlogi za upad travniških vrst ptic so zmanjševanje obsega travnikov, njihovo intenziviranje ter izsekavanje mejic. Z upadom populacij ptic kmetijske krajine se spopada celotna Evropa; od leta 1980 do 2012 so upadle za 54 %. Treba bo seveda nadaljevati s popisi v naslednjih letih, le tako bomo lahko z večjo gotovostjo razlagali in računali trende. Popis ne bi bil mogoč brez angažiranja naših prostovoljcev, sofinanciralo pa ga je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. **PK**

9// Zbornik projekta BioDiNet

Oktobra 2014 se je zaključil projekt BioDiNet – Mreža za varovanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine. Eden izmed rezultatov projekta je tudi zbornik z naslovom *Biodiversity and Conservation of Karst Ecosystems* (Biotska raznovrstnost in ohranjanje kraških ekosistemov), ki sta ga uredila Elena V. Bužan z Univerze na Primorskem in Alberto Pallavicini z Univerze v Trstu. V zborniku so v obliki strokovnih prispevkov predstavljeni rezultati raziskav, ki so jih partnerji opravljali v okviru projekta. Zbornik spremljata dve manjši knjižici; ena opisuje park avtohtonih rastlin in živali v Hrastovljah, druga pa smernice za ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine na Krasu. DOPPS-ov prispevek k zborniku je peto poglavje, v katerem smo predstavili rezultate raziskav ptic suhih kraških travišč nad Kraškim robom, prispevali pa smo tudi poglavje v spremni knjižici zbornika, ki govori o smernicah za ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine na Krasu. **JF**

10// 25. Mišičev vodarski dan

Dne 4. decembra 2014 je v veliki dvorani Narodnega doma Maribor potekal jubilejni 25. Mišičev vodarski dan. Tega srečanja se je udeležilo 250 udeležencev iz vse Slovenije in sosednje Hrvaške in je bilo namenjeno vsem strokovnjakom vodnogospodarskih, projektantskih, raziskovalnih in narčtvalskih organizacij, javnih in

upravnih služb in vsem, ki se kakorkoli ukvarjajo z upravljanjem, urejanjem in varovanjem voda. Skupaj je bilo pripravljenih 34 pisnih referatov, ki so dostopni na spletni strani Vodnogospodarskega biroja Maribor – VGB (<http://www.vgb.si/p/si/domov.php>). Od teh je bilo 15 referatov predstavljenih tudi na srečanju. Glavni sklopi letošnjega vodarskega dne so bili: strategija upravljanja z vodami, poplave v letu 2014, financiranje vodarskih projektov in aktualni projekti s področja upravljanja z vodami in urejanje voda. V slednjem sklopu je imel predstavitev tudi DOPPS – predstavili smo dosedanje rezultate projekta LIVEDRAVA. Organizatorja dogodka – Vodnogospodarsko podjetje DRAVA, Ptuj in VGB Maribor – sta ponovno opravila odlično delo in omogočila, ne le da udeleženci samo slišijo novosti z omenjenih področij, temveč da se tudi v živo srečajo, izmenjajo poglede in ideje za prihodnost. **DD**

11// Obisk partnerja BirdLife s Cipra

Izmenjavanje izkušenj med BirdLife-partnerji je ena največjih prednosti članstva v tej največji naravovarstveni zvezi na svetu. Brez izjeme so nam na voljo izkušnje in znanje katerekoli partnerske organizacije. Velja seveda tudi obratno, naše izkušnje z veseljem posredujemo drugim partnerjem. Tako nas je oktobra obiskala Melpo Apostolidou z BirdLife Ciper z željo, da si podrobneje ogleda naša renaturacijska dela v lagunah, saj



12



13

sami opravljajo podobne aktivnosti v svojem projektu LIFE, zanimali pa so jo tudi rezultati projekta LIFE Kosec. Drug od drugega smo se veliko naučili. DD

12// Terenske vaje

V petek, 24. oktobra 2014, je 12 študentov smeri Varstvo narave na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem opravilo terenske vaje na Štajerskem. Ogleдали so si aktivnosti projekta LIVEDRAVA, še posebno pa akcije za varstvo navadne čigre na Ptujskem jezeru, akcije odpiranja rečnih rokavov in renaturacijo lagun. Študentje so bili nad videnim navdušeni. Zanimale so jih številne podrobnosti za ustrezno uresničitev naravovarstvenih ukrepov in praktični napotki glede paše živine za nego življenjskih prostorov, pa tudi namigi za prijavo velikih naravovarstvenih projektov, kot so projekti LIFE. Dež, veter in mraz na terenu niso zmanjšali vneme mladih po znanju, kar izkazuje veliko motivacijo skupine in nas navdaja z upanjem v nove generacije. Po ogledu Ptujskega jezera, rokava v Markovcih pri Ptujju ter bazenov Ormoških lagun smo ekskurzijo končali z zanimivo skupno diskusijo v začasni, a zelo topli pisarni bodočega naravnega rezervata. Organizirani obiski študentov na območju zdaj postajajo že stalnica. DD

13// Predstavili smo se na 45. sejmu Narava - zdravje

Med 13. in 16. novembrom 2014 je na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani potekal že 45. sejem Narava – zdravje. Sejem promovira zdrav življenjski slog, kar je v lanskem letu pritegnilo 22.000 obiskovalcev, ki so si lahko ogledali več kot 300 razstavljalcev. Tudi letos ni bilo nič drugače, razstavljalci pa so se predstavili v šestih sklopih – Prehrana, Zdravje, Naravna kozmetika, Gibanje, Wellness in Zeleno sobivanje. V slednjem se je skupaj z drugimi naravovarstvenimi organizacijami predstavil tudi DOPPS.

V ospredje sklopa Zeleno sobivanje so bila letos postavljena mokrišča v Sloveniji, ki jim veliko pozornost namenjamo tudi v našem društvu. Za njihovo varstvo si med drugim prizadevamo tudi z upravljanjem nekaterih od teh edinstvenih območij, med katere lahko štejem tudi naše tri naravne rezervate, zato smo na stojnici v okviru sejma poseben poudarek dali prav tem. Na stojnici so bile na voljo predstavitvene brošure za obiskovalce, hkrati pa so jim z veliko dodatnimi informacijami postregli tudi naši prostovoljci.

Drugi dan sejma se je društvo predstavilo tudi v multimedijški obliki, saj so se v predstavitvenem prostoru odvrteli štirje kratki dokumentarni filmi z utrinki z naših društvenih aktivnosti. Občinstvu smo prikazali dokumentarce Mokrišča v plamenih, Sredozemski vranjek, UPKAČ in Urejanje gnezdišč breguljke. TB

14// Popisi gnezdil v letu 2014

V letu 2014 smo na društvu s pomočjo številnih prostovoljcev opravili 666 terenskih dni monitoringa 18 izbranih kvalifikacijskih vrst ptic na Mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA), oziroma območjih Natura 2000 za ptice (SPA). Spremljanje populacij izbranih vrst ptic na IBA poteka od leta 2004. Vanj je vključenih okoli 30 kvalifikacijskih vrst ptic območij Natura 2000, ki se popisujejo različno intenzivno. V shemi monitoringa vsako leto sodeluje med 100 in 200 prostovoljcev.

V letu 2014 smo v okviru Monitoringa populacij izbranih vrst ptic popisali 18 vrst gnezdil. Na podlagi podatkov večletnih monitoringov smo ugotovili, da so populacije številnih vrst doživele zmeren ali strm upad, pri populacijah nekaterih vrst smo opazili tudi zmeren porast. V Sloveniji je prvič po devetih letih ponovno gnezdila zlatovranka. Pri populaciji vrtnega strnada smo v obdobju 2005–2014 zabeležili negativen populacijski trend. Strmi upad, ki ga je vrsta doživela, je jasen znak, da je treba nemudoma pričeti z uresničevanjem varstvenih ukrepov in opraviti dodatne ekološke raziskave, s katerimi bi lahko ukrepe še izboljšali in prilagodili ekologiji vrste. V nasprotnem primeru bo vrtni strnad v Sloveniji v nekaj letih izumrl! Podrobnejše informacije o populacijah izbranih vrst gnezdil so dostopne v poročilu na spletni strani DOPPS. BR



Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) 2015 v soboto, 17. in nedeljo, 18. januarja 2015

Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) je najboljšejši sistematični in organizirani popis ptic v Sloveniji. Od leta 1997 naprej v okviru štetja ob pomoči 300 popisovalcev uspešno preštujemo vodne ptice na vseh večjih rekah, celotni slovenski obali in večini pomembnejših stoječih vodnih teles v državi. Osnovni cilj štetja vodnih ptic je spremljanje zimskih populacij vodnih ptic in zbiranje informacij, ki prispevajo k varovanju njihovih populacij in mokrišč.

Štetje v tako velikem obsegu ne bi bilo mogoče brez vloženega truda množice predanih popisovalcev. Prispevek vsakega je zelo dragocen, saj prav vsak s sodelovanjem pri štetju prispeva kamenček v mozaik čez tisoč kilometrov dolge mreže rečnih odsekov in drugih voda, ki jih pregledamo vsako leto. Pri obdelavi podatkov upoštevamo vsak pravočasno prispeli obrazec! Kot izziv novim popisovalcem naj povem, da nam kljub vsakoletnemu velikemu trudu še ni uspelo v celoti pokriti posameznih odsekov Savinje, Kolpe, Sotle in še kakšne srednje velike oziroma manjše reke. Vodne ptice se pojavljajo tudi tam!

Veselim se ponovnega sodelovanja z vami v letu 2015, obenem pa se vsem že vnaprej zahvaljujem za opravljeno delo!

Luka Božič, nacionalni koordinator IWC

Štetje vodnih ptic bo leta 2015 potekalo v **soboto 17. in nedeljo 18. januarja**. Vodne ptice bomo tako kot vsako leto šteli na osmih števnih območjih, na vseh najpomembnejših vodnih površinah po Sloveniji. Vsako števno območje ali njegov del ima svojega lokalnega koordinatorja, ki vas bo razporedil na odsek, kjer boste šteli, vam priskrbel karte z vrisanimi odseki štetja in obrazce ter skrbel za skladno opravljanje popisa.

Navodila za štetje vodnih ptic in popisni obrazec bodo dostopni tudi na spletni strani DOPPS www.ptice.si.

eVnos - novost tudi letos

Lansko leto smo eVnos napravili poskusno, in ker se je odlično obnesel, vas letos prijazno prosimo, da ga uporabite v čim večjem številu. eVnos je enostaven, obenem pa zmanjšuje možnost napak in hitro omogoči dostopnost podatkov celotni družini popisovalcev.

eVnos in navodila zanj so dostopna na stani: <http://atlas.ptice.si>



Napotki za štetje vodnih ptic (IWC)

- Še pred štetjem preberemo priloženi obrazec.
- S štetjem pričnemo v soboto ob jutranjem svitu (okoli 7. ure). Štejemo ne glede na vremenske razmere, ovira je lahko le gosta megla; takrat se štetje ponovi naslednji dan (v tem primeru nemudoma stopite v stik s svojim lokalnim oz. nacionalnim koordinatorjem štetja).
- Štejemo na vseh vodnih površinah; če so vodne ptice preštete na njivi, travniku ipd., je to treba vpisati v obrazec pod rubriko »sporočilo koordinatorju«.
- Med vodne ptice v grobem sodijo vse vrste slapnikov, ponirkov, kormoranov, čapelj, labodov, gosi, rac, tukalic, pobrežnikov, galebov in čiger ter belorepec, vodomec in povodni kos.
- Kjer vodne ptice bežijo na razdalji več kot 100 metrov, se nanje z veliko verjetnostjo strelja ali pa se jih namenoma preganja; to vpišite na obrazcu v rubriko »sporočilo koordinatorju štetja«.
- Da bo štetje vodnih ptic resnično naravovarstveno sprejemljivo, se je treba zlasti vzdolž rek v loku izogniti večjim jatam ptic, ki bi jih s pretirano bližino opazovanja preplašili.

- Posebej bodimo pozorni na skupinska prenočišča galebov, gosi, kormoranov, zvoncev ipd.; na takšnih prenočiščih se navadno zbere celotna populacija neke vrste ptic celotnega območja. Skupinska prenočišča lokaliziramo že pred štetjem (npr. ob večernem ali jutranjem letu na ali s prenočišča).
- Vse velike in večina večjih slovenskih rek je za namen štetja razdeljena na odseke; za vsak odsek reke izpolnimo svoj obrazec (če nimate kart z vrisanimi rečnimi odseki, se nemudoma javite lokalnemu ali nacionalnemu koordinatorju štetja!). Stoječe vode, npr. barje, ribnike, akumulacije, jezera, obravnavamo kot eno lokaliteto in izpolnimo en obrazec.
- Štetje opravimo s terenskim obhodom. V Sloveniji je nekaj manjših odsekov rek, kjer je vodne ptice možno temeljito prešteti iz avtomobila (npr. deli Kolpe, Drave); če ste šteli tako, to vpišite na obrazcu v rubriko »sporočilo koordinatorju štetja«.
- Če je kaj nejasno, nemudoma pokličite svojega koordinatorja štetja.
- Čim prej izpolnite in odpošljite obrazec – do 8 obrazcev v priloženo kuverto.
- **Pošljite tudi obrazce odsekov, kjer vodnih ptic niste zabeležili, z izpolnjenimi vsemi osnovnimi podatki in pripisom »brez vodnih ptic«.**
- **Obrazce s pripisom »IWC« pošljite na naslov društva: DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana.**
- Svetujemo vam, da se ne izpostavljate nevarnostim; nikar ne hodite po ledu; ne prečkajte sumljivih brvi in izogibajte se konfliktom z vsemi, ki jim ptice niso ljube.

Naslovi lokalnih koordinatorjev:

- **za števno območje Obale:**
 - Borut Rubinič, 041 703 282, e-pošta: borut.rubinic@dopps.si
- **za števno območje Notranjske in Primorske:**
 - Jernej Figelj, 031 716 789, e-pošta: jernej.figelj@dopps.si
- **za števno območje zgornje Save:**
 - Sava od izvira do Naklega:
 - Tomaž Mihelič, 031 438 545, e-pošta: tomaz.mihelic@dopps.si
 - Sava od Naklega do Litije, Sora:
 - Katarina Denac, 041 316 740, e-pošta: katarina.denac@dopps.si
 - Ljubljana:
 - Vojko Havliček, 041 651 917, e-pošta: vojko.havlicek@gmail.com
- **za števno območje spodnje Save:**
 - Krka: Andrej Hudoklin, 041 893 740, e-pošta: andrej.hudoklin@zsrsvn.si
 - Sava od Zidanega mosta navzdol:
 - Dušan Klenovšek, 041 593 929, e-pošta: dusan.klenovsek@kp.gov.si
- **za števno območje Kolpe:**
 - Borut Rubinič, 041 703 282, e-pošta: borut.rubinic@dopps.si
- **za števno območje Savinje:**
 - Luka Božič, 031 307 993, e-pošta: luka.bozic@dopps.si
- **za števno območje Drave:**
 - Luka Božič, 031 307 993, e-pošta: luka.bozic@dopps.si
- **za števno območje Mure:**
 - Željko Šalamun, 041 712 396, e-pošta: zeljko.salamun@dopps.si
- **Nacionalni koordinator IWC:**
 - Luka Božič, 031 307 993, e-pošta: luka.bozic@dopps.si

Na fotografiji zgoraj je labod grbec (*Cygnus olor*) in liske (*Fulica atra*)
foto: Ivan Petrič

ZAHVALA AVTORJEM ZA SODELOVANJE V LETU 2014

Leto je spet hitro naokoli. Upam, da ste uživali ob prebiranju prispevkov v reviji Svet ptic in gledanju čudovitih fotografij. Iskrena hvala vsem, ki ste lahko pomagali pri snovanju naše revije. Prijazno vabljeni k sodelovanju tudi v prihodnje, ravno tako vabljeni vsi tisti, ki se še niste opogumili dejavno vključiti med nas!

Še enkrat lepa hvala, da smo lahko ustvarjali skupaj!
Uredništvo

Pisci letnika 20

(sodelovalo je 89 avtorjev,
napisali so 246 prispevkov)

Al Vrezec
Alen Ploj
Aleksander Pritekelj
Aleš Verlič
Anamarija Žagar
Andrej Hudoklin
Andrej Kapla
Andreja Ramšak
Barbara Bric
Barbara Vidmar
Bia Rakar
Blaž Blažič
Bogdan Lipovšek
Bojana Lipej
Boris Kryštufek
Borut Mozetič
Borut Rubinič
Branko Brečko
Cveta Erman
Damijan Denac
Dare Fekonja
Dare Šere
Dejan Bordjan
Dominik Bombek
Ekipa NRŠZ
Eva Vukelič
Gregor Bernard
Gregor Domanjko
Hanka Kuchova – Breburdova
Ignac Sivec
Ines Kavgič
Iris Petrovič
Ivan Esenko
Ivan Petrič
Ivica Kogovšek
Iztok Škornik
Jakob Smole
Janez Grad
Janez Papež
Jani Vdimar
Jernej Figelj
Jurij Hanžel
Katarina Denac
Katarina Prosenč Trilar
Katja Kalan
Kazimir Tarman
Katja Logar
Klemen Čandek
Luka Božič
Maarten De Groot
Maja Jankovec
Maja Ondračka
Matej Gamser
Mateja Deržič
Mateja Mavec
Matija Križnar
Matjaž Bedjanič
Metka Škornik
Miha Krofel

Miha Podlogar
Mojca Podletnik
Nataša Šalaja
Nina Erbida
Polona Sušnik
Primož Kmecl
Primož Presetnik
Robert Rožaj
Robi Gjergjek
Rok Rozman
Rudi Verovnik
Rudolf Tekavčič
Sarah Robič
Sava Osole
Slavko Polak
Tadeja Kozjek
Tanja Šumrada
Tereza Potočar Korošec
Tilen Basle
Tinka Bačič
Tomaž Berce
Tomaž Jančar
Tomaž Mihelič
Tomi Trilar
Urša Koce
Vanesa Bezlaj
Zvonko Kokalj
Žan Kuralt

Fotografi letnika 20

(sodelovalo je 142 avtorjev)

Al Vrezec
Aleksander Čufar
Aleksander Kozina
Aleksander Pritekelj
Alen Ploj
Aleš Jagodnik
Aleš Verlič
Alex Kotnik
Alina Ryazanova
Andrej Hudoklin
Andrej Kapla
Andrej Sovinc
Andy Hay (RSPB images)
Arie de Knijff (Saxifraga)
Barbara Vidmar
Bia Rakar
Bojan Bratož
Bojan Škerjanc
Bojana Lipej
Bor Mihelič
Borut Kumar
Borut Mozetič
Borut Rubinič
Branko Brečko
Bruno Maia
Chris Gomersall (rspb-images.com)
Damijan Denac
Dare Fekonja
Dare Šere
Darinka Mladenovič
Davorin Tome
Dejan Bordjan

Dejan Grohar
Dejan Rocner
Derek in Melinnia Bibber
(T3 Raptors Photography)
Domen Stanič
Dominik Bombek
Dragana Stanojevič
Dragomir Taborin
Duša Vadnjal
ECDC
Ekipa projekta ORNIBA
Erick Manuel Hernandez
Erik Šinigoj
Eva Vukelič
Fabrice Schmitt
Franc Bračko
Franco Moselli
Gaber Mihelič
Geoff Campbell
(www.gcampbellphoto.co.uk)
Gorazd Golob
Gregor Bernard
Gregor Domanjko
Gregor Prevec
Henrique Oliveira Pires
Ian N. White
Ignac Sivec
Igor Brajnik
Ines Kavgič
Iris Petrovič
Ivan Esenko
Ivan Petrič
Ivo Božič
Iztok Škornik
Iztok Vreš
Jan van der Straaten (Saxifraga)
Janez Grad
Janez Papež
Jani Vidmar
Joaquim Antunes
Joachim S. Müller
Jolyon Troscianko
Jullie Larguier
Jure Novak
Jurij Hanžel
Jurij Perša
Kajetan Kravos
Katja Kalan
Katja Logar
Krajinski park Ljubljansko barje
Kristijan Malačič
Kristijan Zupančič
Lee Hoy
Lisa Tekavčič
Ljubica Zemljak
Luka Božič
Luka Esenko
Luka Poljanec
Marjan Jerele
Mark Zekhuis (Saxifraga)
Marko Gorišek
Matej Kovačič
Matej Kurinčič

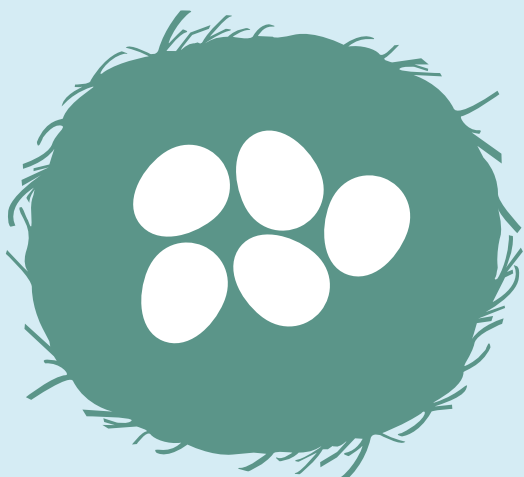
Matej Gamser
Matej Vranič
Matevž Lenarčič
Matjaž Bedjanič
Matteo de Luca
Miha Krofel
Miha Podlogar
Milan Cerar
Mirko Kastelic
Mojca Podletnik
Nena Taljat
Nermina Sarajlić
Nigel Blake (rspb-images.com)
Nikos Samaritakis
Notranji regijski park
Peter Legiša
Peter Meininger (Saxifraga)
Peter Strgar (www.petersfoto.si)
Petra Hladnik
Piet Munsterman (Saxifraga)
Primož Kmecl
Primož Presetnik
Radha Rangarajan
Richard Dumoulin
Robi Gjergjek
Rudi Verovnik
Rudolf Tekavčič
Sara Ušnik
Sergey Pisarevskiy
S. Nikolov (www.LifeNeophron.eu)
Simona Strgulc Krajšek
Simon Kovačič
Slavko Polak
Sofia Getzin
Štefka Krivec
Tihomir Makovec
Tilen Basle
Tim Faasen
Tomaž Mihelič
Tomi Trilar
Tone Trebar
Universal museum Joanneum
Uroš Poteko
Urša Koce
Vanesa Bezlaj
Vesna Trup
Vincenzo Penteriani
Vlado Jehart
Vojko Havliček
www.conservationindia.com

Ilustratorji letnika 20

Kristina Krhin
Arhitekturni biro Ravnikar Potokar
Vanesa Bezlaj

Drugi sodelavci

Henrik Ciglič
Metka Ciuha (Camera d.o.o.)
Mojca Pipan
Uredniški odbor



Kako lahko pomagate

Članstvo

Pridružite se nam in uživajte številne članske ugodnosti in aktivnosti.

Donacija

Namenite svojo podporo neposredno izbranemu projektu in našemu delu.

Postanite prostovoljec

Pridružite se več kot 300 aktivnim prostovoljcem društva.

Čudovito darilo

Razveselite najdražje z darom, ki bo v pomoč naravi.

Posebno za vas: Vseživljenjska članarina

Postanite član za vse življenje in podarite svoj prispevek k ohranjanju narave. Prestižna oblika članstva za vse, ki se zavedate velikega pomena dolgoročne podpore delovanju društva.



ptice.si

T 01 426 58 75



www.facebook.com/pticeDOPPS

Pridružite se nam!

Naše delo ni mogoče brez sodelovanja in radodarnosti ljudi, kot ste vi. Uspešne zgodbe lahko pišemo le skupaj, zato potrebujemo vaš glas in podporo. Vsakdo lahko prispeva in soustvarja. Veselimo se, da vas bomo spoznali.

